GURU NANAK COLLEGE
DHANBAD

Vasakhi

THE GURU NANAK COLLEGE
ANNUAL MAGAZINE
2026

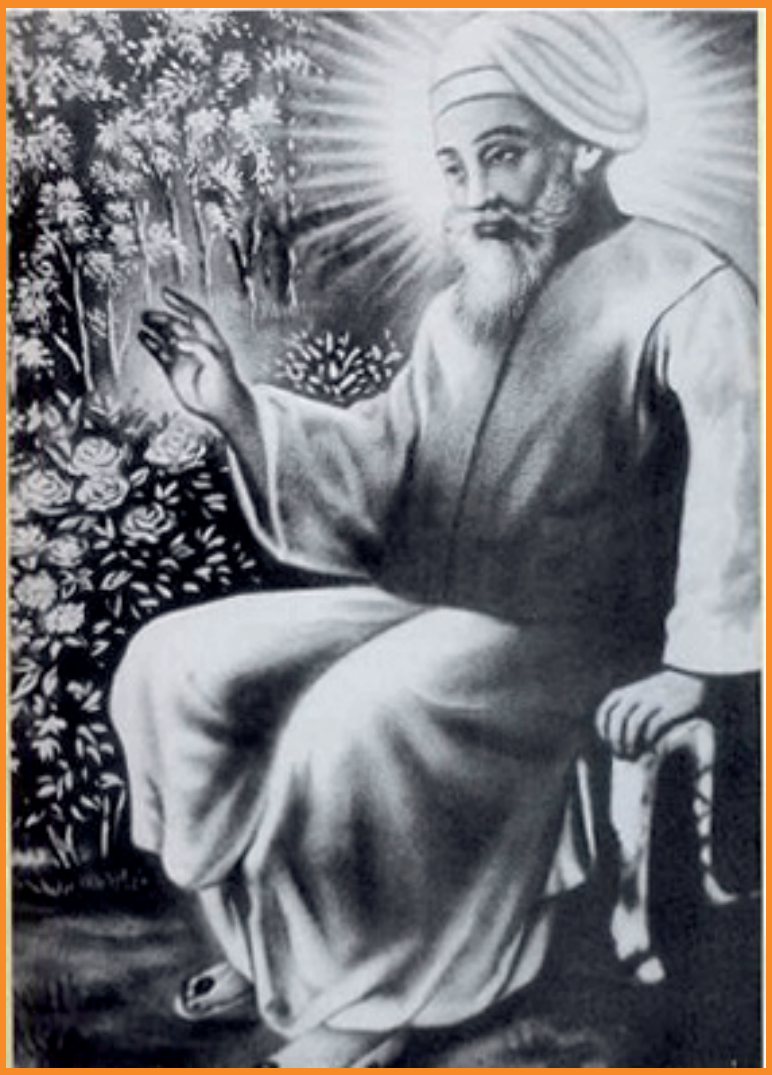

विदिआ वीचारी तां परउपकारी

विद्या का यदि विचार पूर्वक मनन किया जाए तभी वह परोपकार का कारण बनती है

गुरु नानक देव जी

THE GOLDEN FRAME:
THE FOUNDER & VISIONARY

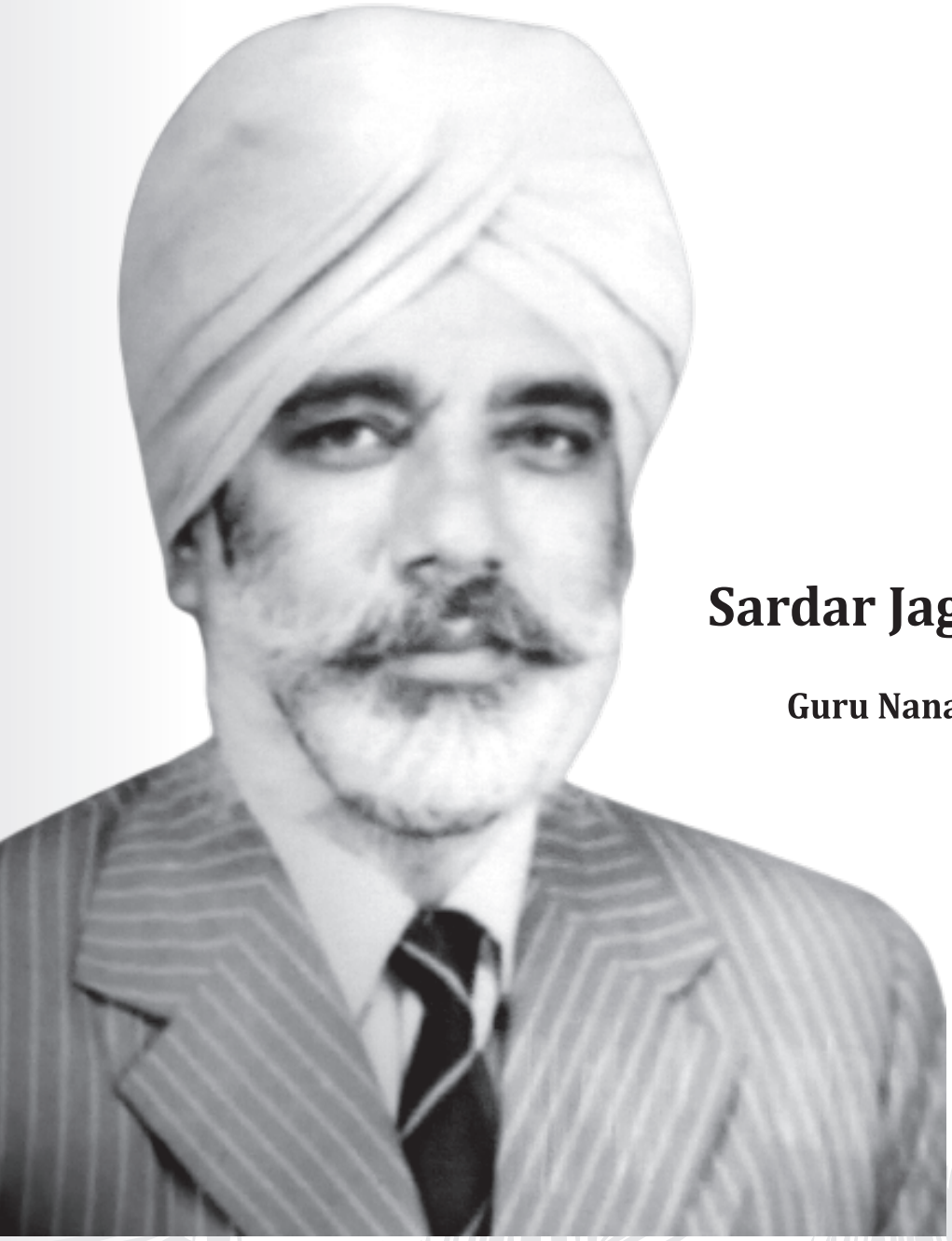

Sardar Jagjit Singh Grewal

Founder
Guru Nanak College, Dhanbad

MEMBERS OF THE COLLEGE GOVERNING COUNCIL

1. Sardar Rajinder Singh Chahal - President
2. Sardar Manjeet Singh Saluja – Secretary - Guru Nanak College
3. Sardar G. S. Majha – President, GPC
4. Sardar Manjeet Singh (Patherdih) – Member
5. Prof. P. Shekhar – Member, Academic
6. Dr. Ranjana Das – Principal
7. Dr. Varsha Singh – Teachers' Representative

COLLEGE ADMINISTRATION

Dr. Ranjana Das – Principal

Prof. Dipak Kumar – Prof. in Charge – Bhuda Campus, Coordinator – IQAC

Dr. Varsha Singh - Prof. in Charge II – Women's Wing

Prof. Daljeet Singh – Controller of Examinations

Dr. Sadhna Kumari Singh – Bursar I

Prof Snehal Goswami – Bursar II

Prof. Santosh Kumar – Nodal Officer – AISHE, Coordinator – IGNOU, Coordinator – NEP, Admission Incharge

Prof. Sanjay Kumar Sinha – Coordinator – BBA

Prof. Pushpa Tewari – Coordinator – BCA

THE VISION & MISSION STATEMENT

Vision

Pursuit of excellence by imparting teaching and training to the young in accordance with the motto derived from the teachings of Guru Nanak "Fearing None and Frightening None", so that they will become responsible and responsive citizens and will contribute in making the society and the country a better place to live in.

Mission

The College aims at caThe College aims at catering to the academic needs of the students with priority to those belonging to economically and socially weak families and with a stress on women's education.

The college aims at developing the personality of the individuals so as to groom them into worthy citizens with an in-depth faith in oneness of God and Universal Brotherhood.

The College aims at providing such teaching and tools to the students, by way of introducing Vocational Courses, as may help them develop their entrepreneurial skills and become employment friendly.

The College aims at sensitizing the students on socio-economic issues with emphasis on gender and human rights as well as on environmental issues through extension activities and also by introducing the students to various co-curricular activities such as sports and games, cultural activities and youth festival, literary activities, seminar etc. so that they can become liberal thinkers with democratic ideals.

The college aims at making use of ICT aided teaching so that the students can be given exposure to the latest advancement in technology.

THE MAGAZINE COMMITTEE

Sardar R. S. Chahal, President – Patron

Sardar Manjit Singh Saluja – Co-Patron

Dr. Ranjana Das, Principal – Convener & Editor in Chief

Dr. Varsha Singh, Department of English – Editor

COORDINATING MEMBERS

Prof. Amarjit Singh

Prof. Dipak Kumar

Prof. Santosh Kumar

Dr. Mina Malkhandi

Prof. Sanjay K Sinha

Prof. Pushpa Tewari

Prof. Daljeet Singh

Dr. Sadhna K Singh

Prof. Snehal Goswami

Prof. Piyush Agarwal

Prof. Abhishek K Sinha

Dr. Sonu Prasad Yadav

The Magazine Committee has made a constant care to make sure that content published is accurate on the date of publication. The views expressed in the articles/write-ups are the author(s) opinions and do not necessarily reflect the views of the editor and College Management.

Message from the President

"VASAKHI" — the annual magazine of Guru Nanak College for the year 2026 — has been delayed by a month due to circumstances beyond our control, primarily the engagement of our students and faculty in the final examinations. We regret this delay and appreciate your patience.

As shared earlier, our focus over the past few years has been on academic excellence. While we have achieved a great deal year after year, meeting our long-term strategic targets requires us to build a team of highly capable individuals. Investing in people who can take on higher responsibilities is a core priority.

I strongly believe that talented manpower is the greatest asset of any society, institution, or country. Identifying leadership gaps at an early stage is a key management responsibility because, ultimately, roles do not execute strategies — people do. Therefore, our focus is on "building" people for leadership roles, rather than viewing them merely as financial costs on a balance sheet.

I assure you that this shift will not happen through mere speeches or good intentions. We have the honest conviction to truly build this institution, enabling many of you to lead self-authored lives and establishing Guru Nanak College as the number one choice for all stakeholders.

Best wishes,

R S Chahal

Message from the Secretary

Greetings!

It gives me immense pleasure to extend my heartfelt congratulations to the editorial board, faculty, and students for bringing out this fresh edition of our college magazine, Vasakhi. Year after year, this publication stands as a vibrant testament to the creative brilliance, intellectual depth, and evolving perspectives of the Guru Nanak College community.

Vasakhi is much more than a collection of literary and artistic expressions; it is a dynamic platform that sparks critical thought, fosters dialogue, and reflects our collective academic aspirations. In a world driven by rapid change, the ability to think independently, articulate ideas clearly, and innovate is paramount. This magazine beautifully demonstrates that our students and faculty possess these very qualities in abundance.

At Guru Nanak College, our core mission remains anchored in robust academic strength and holistic development. While we take immense pride in our traditional laurels in sports and the performing arts, we are deeply committed to elevating our academic ecosystem to meet global benchmarks. We are actively refining our classroom pedagogical structures, enhancing faculty development through advanced training methodologies, and fostering a rigorous culture of research and inquiry. Our goal is to equip our students not just to clear examinations, but to navigate the future with confidence, digital competency, and critical thinking skills.

Education is an ever-evolving journey. By continuously collaborating with premier academic institutions and industry professionals, we strive to enrich our teaching-learning frameworks and expand opportunities for experiential learning. The pursuit of excellence is a shared journey, and we remain dedicated to nurturing an inclusive environment where every student can discover their potential and graduate as a meaningful contributor to society.

I would like to place on record my sincere appreciation for the relentless efforts of the entire magazine committee, who worked tirelessly behind the scenes to compile this wonderful edition. To all the writers, poets, artists, and editors—your passion has truly strengthened the intellectual fabric of our institution.

May the auspicious spirit of Vasakhi continue to inspire learning, ignite creativity, and guide us toward greater horizons of excellence.

Warm regards,

Manjit Singh Saluja
Secretary, Guru Nanak College,
Dhanbad

Tribute to a Visionary: S. Brijmohan Singh Jabbi

The Guru Nanak College fraternity dynamic, resilient, and forward-looking as it is today stands upon the solid foundations laid by individuals of extraordinary vision and dedication. This academic year, our institution was plunged into deep mourning following the sad demise of one of our chief architects and founding pillars, S. Brijmohan Singh Jabbi.

S. Brijmohan Singh Jabbi was intrinsically woven into the history and identity of Guru Nanak College, Dhanbad. He had the distinct honor of serving as our Founder President across two crucial formative tenures: from 1970 to 1972, and again from 1975 to 1977. In those early, defining years, it was his leadership, clarity of purpose, and administrative foresight that helped navigate the college through its infancy, setting it firmly on the path toward academic excellence.

"True leaders do not create followers; they build institutions that outlast them."

Even after stepping down from official governance, Sardar Jabbi's bond with the college remained unbroken. For decades, he stood as a towering figure for the institution - a constant source of inspiration, wisdom, and gentle guidance. Whenever the college faced crossroads, his experience was a reservoir the management and faculty could unreservedly rely upon. His unwavering commitment to the growth, development, and welfare of our students will always be remembered with the deepest respect and utmost gratitude.

His passing leaves a profound, irreplaceable void in our hearts and in the history of this institution. He leaves behind a legacy of selfless service that will continue to inspire generations of teachers and students to come.

As an institution, we extend our most heartfelt condolences to the bereaved family. We stand in absolute solidarity with his children and extended family in this moment of deep grief, sharing a sorrow that is uniquely ours as well.

We pray to Almighty Waheguru to bless the departed soul with eternal peace, and to grant his family the strength, courage, and resilience to bear this immense loss.

His memory will forever remain enshrined in the bricks and mortar, and the living spirit, of Guru Nanak College.

From the Principal's Desk

Greetings from the Principal !

It gives us immense pleasure to present the Fifth Edition of "Vasakhi," our college magazine, which stands as a testament to creativity, intellect, and continual progress. Much like the festival of Baisakhi, which heralds a season of harvest and renewal, this edition reflects the rich outcomes of dedication, learning, and the collective endeavours of our academic community.

Our college remains steadfast in its commitment to holistic education, wherein knowledge extends beyond the confines of the classroom to enrich every dimension of student life.

This magazine serves as a reflection of that vibrant and evolving journey.

Throughout the academic session, the institution has actively fostered a dynamic and engaging learning environment. Departments have organized seminars, workshops, and guest lectures to deepen subject knowledge and cultivate analytical thinking. The college has consistently hosted national seminars, and this year was no exception. Commemorating 25 years of Jharkhand statehood and 150 years of Birsa Munda, a national-level seminar was organized under the theme: "Jharkhand @25: Celebrating 25 Years of Statehood and 150 Years of Janjatiya Gaurav," offering participants a rich, multidisciplinary learning experience. Additionally, students have actively engaged in presentations, discussions, and academic competitions, thereby enhancing both confidence and competence.

In recognition of the evolving demands of the modern world, the institution has placed significant emphasis on skill-based education and capacity building. Regular training programs in communication skills, digital literacy, and professional development have been conducted. An MoU has also been signed with the Government of Jharkhand and the Government of India to strengthen skill-based training initiatives. Furthermore, several MoUs facilitating placements and internships have been established.

Notably, special initiatives aimed at empowering girl students through technical and vocational training—such as internships in solar energy at IIT-ISM (Dhanbad)—have been a highlight of this academic session.

The cultural life of the college continues to be vibrant and inspiring. Events such as debates, quizzes, literary competitions, and music and dance performances have provided students with ample opportunities to express their creativity and enrich their campus experience. These achievements were showcased most remarkably at the Youth Festival, where the college secured three consecutive victories and advanced to the national level.

The institution has also consistently encouraged participation in sports and physical activities. Through inter-college competitions and regular practice sessions, students have demonstrated discipline, sportsmanship, and resilience. The college's NSS units and NCC have remained highly active. Each year, our Boys' NCC contingent participates in the Republic Day Parade, a matter of immense pride for the institution. The enrollment of girl cadets in the NCC last year marked a significant milestone, and within a short span, two of our students were honoured with the Best Cadets Award, further elevating our sense of pride.

Our students have also made commendable contributions through social initiatives, awareness campaigns, and community service, reflecting the institution's commitment to nurturing responsible and socially conscious citizens. Another notable achievement this year is the introduction of training in Gatka, a traditional Sikh martial art, as a means of promoting self-defence.

The Fifth Edition of “Vasakhi” is not merely a compilation of articles; it is a celebration of achievements, aspirations, and shared experiences. It encapsulates the spirit of unity, dedication, and excellence that defines our college.

May this edition continue to inspire minds, ignite creativity, and strengthen the bonds within our academic community!

Dr. Ranjana Das
Principal
Guru Nanak College, Dhanbad

From the Editor's Desk

Dr. Varsha Singh
Editor, Vasakhi

There are moments in the life of an institution when even a name begins to speak a deeper truth. This edition marks one such moment for us. What was once known as Baisakhi now finds a renewed voice in Vasakhi—a subtle yet significant transition that brings the sound of the magazine closer to the cultural cadence, linguistic warmth, and living ethos from which it emerges. A name is never merely a label; it is memory, belonging, vibration, and identity. Vasakhi therefore is not only a magazine—it is a cultural resonance, a continuing conversation between tradition and transition.

In an age where societies move with bewildering speed, where identities are increasingly mediated by screens, algorithms, and fleeting validations, institutions of learning carry a responsibility far beyond classrooms and examinations. The world around us is marked simultaneously by unprecedented technological advancement and profound emotional exhaustion. We live amidst economic anxieties, ecological crises, fractured democracies, digital illusions, wars of information, and silent loneliness hidden beneath hyperconnectivity. Human beings today are perhaps more informed than ever before, yet not necessarily more enlightened. We possess immense knowledge, yet continue searching for wisdom.

It is precisely in such times that an educational institution must become more than a centre of instruction; it must become a sanctuary of values. Guru Nanak College, Dhanbad, has always believed that education is not merely the accumulation of degrees but the cultivation of conscience. The role of a college is not confined to producing professionals for the market, but citizens for society—individuals capable of empathy, ethical reflection, intellectual courage, and cultural rootedness. If modern civilization teaches us how to compete, institutions such as ours must remind us how to coexist.

The pages of Vasakhi mirror this philosophy. They are not assembled merely to document activities or preserve annual achievements; they are curated to preserve thought itself. Within these pages, one encounters reflections on education, democracy, folk traditions, artificial intelligence, global economics, environmental anxieties, gender discourse, Indian Knowledge Systems, media ethics, and the changing emotional architecture of human life. The writings included here move across disciplines and generations, yet they converge at one essential point: the search for meaning in a rapidly changing world.

There is something deeply reassuring in this diversity of voices. A teacher reflecting upon the habits shaped by lifelong learning stands beside a student questioning social hierarchies. Discussions on quantum computing coexist with meditations on folk art and fading cultural memory. Essays interrogating democratic freedom, economic vulnerability, or digital journalism appear alongside narratives of hope, resilience, and humanity. Poetry remembers rivers, birds, villages, mothers, and

migration while contemporary reflections ask whether progress without compassion can truly be called progress at all. Together, these writings become more than content—they become testimony to the intellectual and emotional life of a community.

A magazine such as Vasakhi serves a profoundly philosophical purpose. It resists forgetting. In a culture increasingly driven by instant consumption and vanishing attention spans, the written word still asks us to pause, contemplate, and listen. It reminds us that ideas require patience and that civilizations survive not merely through infrastructure or technology, but through stories, memories, questions, and values passed from one generation to another. Every article here, whether scholarly or creative, becomes part of that larger archive of collective consciousness.

At the heart of this issue lies an important realization: modernity need not demand the abandonment of roots. A society that loses touch with its cultural memory eventually loses its moral direction. Folk traditions, regional languages, ethical philosophies, and indigenous wisdom systems are not relics of the past; they are reservoirs of balance in an age of excess. Equally, innovation, scientific inquiry, and technological advancement remain indispensable for the future. The challenge before contemporary education is therefore not to choose between tradition and progress, but to create harmony between them.

The spirit of Vasakhi emerges from this harmony. Like the festival whose echoes it carries, it symbolizes renewal, gratitude, labour, and hope. It celebrates not perfection, but participation—the willingness to think, to create, to question, and to contribute. Every contributor to this volume, whether faculty member or student, has added a distinct note to this collective symphony of ideas. Their words remind us that education becomes meaningful only when it touches life beyond the syllabus.

This issue also stands as a tribute to the evolving intellectual culture of Guru Nanak College, Dhanbad—a culture shaped by academic excellence, cultural sensitivity, social responsibility, and the continuous encouragement of creative expression. While the achievements, initiatives, reports, and milestones included here reflect the dynamic progress of the institution, the deeper achievement perhaps lies elsewhere: in nurturing minds that continue to think critically while remaining humane.

As readers journey through these pages, I hope they will discover not merely information, but introspection; not merely opinion, but perspective; not merely institutional documentation, but the pulse of a living academic community. If these writings inspire even a moment of reflection amidst the noise of contemporary life, Vasakhi will have fulfilled its purpose.

For ultimately, education is not only about preparing for a career—it is about preparing for humanity itself. And literature, scholarship, art, and dialogue remain among the few lamps capable of keeping that humanity alive.

With warm regards and sincere gratitude to all contributors, readers, mentors, and well-wishers who continue to strengthen this shared journey of learning and expression, I present before you this edition of Vasakhi. May it continue to preserve voices, inspire minds, and illuminate paths for years to come.

WORDSPACE

Reflections on a Lifetime of Learning and Its Lingering Habits

Prof. P. Shekhar, Former Principal, Guru Nanak College

It is generally held that teachers are less prone to vices – being in a job that requires the labour of reading, organizing material and its presentation in the classroom puts them up in a higher region of atmosphere where they lead a virtuous life. But I can say from personal experience that this is not true. A teacher has certainly the least chance of being corrupted that is possible in other occupations that require intermingling with all sorts of human beings. A teacher's interaction is limited and consequently he is not open to external influences. But in course of time a teacher develops certain vices that are purely occupational but they can make him unpopular – at home or in society.

I have come to this conclusion from my own experience. I must have cultivated a lot of them but a few are in my sharp notice, the chief among them being the habit of repeating my instructions more than once. Whether it is my staff who I will want at four in the evening or a menu which I have discussed with my cook I have this bad habit of repeating it over and over again. You can perhaps appreciate the origin of this habit – it is from the concern for students to whom I have gone on repeating the same point till they say they have fully understood it. While it is quite useful for students to hear the same thing repeatedly the others are quite resentful of it. My staff may not give me any hint of his displeasure over my repetitive instruction; my wife had retorts that I had said the same thing ten times. What is good for a student is irritating for others – one man's meat is another man's poison. However, I cannot change it now. I go on repeating my words and the more I repeat the more disagreeable I become.

Punctuality is a great virtue but it has been embarrassing for me on many occasions. Accustomed to being in classroom on time – though a few colleagues of mine always disregarded it and quite rightly so – I have found that to be punctual in a meeting or in a function is to make a fool of oneself. When I have been to a venue on time, I have felt quite often that I have only annoyed those who are in charge of arrangements. It has taken me some effort to realize that there is no such thing as a fixed time. But times were favourable in the past. Without minding the discomfort of the organizers I would coolly take out my cigarette pack and smoke one or two before another punctual soul arrived, giving me opportunity to indulge in small talk. But, alas, good times are gone. Smoking in public places is now prohibited. I cannot smoke now without being fined. Smoking always created impression of one's being lost in thought; it was the trademark of an intellectual.

Together with this ridiculous pursuit of punctuality I cultivated another vice – the use of simple language. What can a teacher do in the classroom, except use a language that could be understood by one and all? I had learnt this from my revered teachers. I realized quite early that good oratory is not a great virtue for a teacher. A teacher's duty is to explain, not to sway his audience to his whims or to a school of thought. Though this is surely an asset for a good teacher its limitations began to dawn upon me when I wrote papers for literary journals, and attended seminars. I look back, and firmly believe that I should not have taken up this task, but this kind of achievement was compulsory for good rating as a teacher, even for promotion. This is how I entered this sacred field only to realize that my simple language was a detriment. In seminars I found the speakers using such high-sounding phrases and critical lexicon that left me dumbfounded. Now that I have retired, I am past all presentations, but the simple language I cannot dispense with, though it creates the impression of being unscholarly.

Snobbery, howsoever condemned, is actually a marvelous trait. But like the great teachers whom I emulated I could not cultivate it. Lack of snobbery has made me feel quite out of place in gatherings where men and women assemble only to dissemble. A few kind and simple souls are certainly there; but a large number of them, by their well-cultivated snobbery shock me into a sense of failure. I feel, at times, that it would be much better if I could also play a snob.

Critical Analysis of Skill India: Promises vs. Reality After a Decade

Prof. Santosh Kumar, Head. Department of Commerce

Introduction

Launched on July 15, 2015, by Prime Minister Narendra Modi, Skill India promised to train 40 crore youth by 2025, transforming India's demographic dividend into a global workforce powerhouse. A decade later, while it has certified millions, the program grapples with overhyped claims, structural flaws, and persistent unemployment, raising questions about its true efficacy.

Ambitious Vision, Questionable Execution

Skill India's core aim—to bridge a projected 29 million skilled worker shortage by 2030 — sounded transformative amid India's 75% working-age population. Yet, execution faltered from the start. Pradhan Mantri Kaushal Vikas Yojana (PMKVY), the flagship, shifted from outcome-based payments in Phase 1 to input-focused models, diluting accountability. By 2025, despite training 6 crore youth across 38 sectors, independent audits reveal inflated numbers: many "trained" candidates never completed courses or found jobs.

The decentralized model via 37 Sector Skill Councils (SSCs) and National Skill Development Corporation (NSDC) created a fragmented ecosystem. Public-private partnerships bred rent-seeking, with training partners prioritizing reimbursements over quality. Trainer shortages—only 10% certified—resulted in rote learning, misaligned with Industry 4.0 needs like AI and robotics.

Achievements: Numbers Hide Gaps

Proponents tout 1.64 crore PMKVY certifications and 14,500+ reformed ITIs, with employability rising to 56.35% per India Skills Report 2026. Apprenticeships under NAPS reached 36.6 million, boosted by stipend hikes. India Skills events and an 11th WorldSkills ranking signal progress.

Critically, these metrics mislead. Placement rates hover at 30-40%, far below 70% targets, with many jobs low-skill and urban-centric. Women briefly outpaced men in employability (2026 report), but dropout rates exceed 50% due to childcare burdens and unsafe facilities. Rural skilling via Jan Shikshan Sansthan reached just 5.7 lakh, negligible against 65 crore rural youth. Budget 2025-26's ₹6,100 crore allocation pales against the ₹1.97 trillion GDP loss from skill deficits by 2030.

Deep-Rooted Challenges Exposed

Quality and Curriculum Issues

Quality remains the Achilles' heel. Outdated curricula ignore soft skills—critical thinking, adaptability—vital for gig economies comprising 15% of jobs. Recognition of Prior Learning (RPL) certified informal workers but offered no upskilling pathways, trapping them in low-wage cycles.

Equity Failures

Equity failures abound: metro bias leaves Tier-3 and rural areas underserved, with Divyangjan and marginalized groups at less than 5% coverage. Brain drain siphons talent—over 2 million skilled workers emigrate yearly—while industry complaints of "unemployable" graduates persist.

Administrative and Governance Issues

Corruption scandals, like ghost training centers, eroded trust, with CAG reports flagging ₹2,000 crore misuse. Post-10-year revamp (2025), Skill India Digital Hub (SIDH) and Kaushal Manthan resolutions promised fixes, but implementation lags amid bureaucracy. NEP 2020 integration for vocational education in schools stalled at pilot levels.

Comparative Performance Analysis

Globally, Germany's dual system (70% apprenticeships, 95% placement) and Singapore's

lifelong learning model outperform Skill India's 30% success rate. Even China's vocational push outpaces India, with 10 times more annual trainees per capita. Domestically, state variations—Karnataka's 60% placements versus Bihar's 20%—highlight federalism's pitfalls without capacity equalization.

Aspect	Skill India (India)	Germany Dual System	China Vocational Training
Placement Rate	30-40%	95%	80%
Rural Coverage	Less than 10%	40%	60%
Industry Alignment	Moderate (SSCs)	High (firm-led)	High (state mandates)
Annual Budget per capita	₹150	₹5,000	₹1,200
Soft Skills Focus	Low	High	Medium

Table 1: Comparative Analysis of Skill Development Programs

Path Forward: Realistic Reforms Needed

Skill Resolutions 2026's National Skill Grid for demand forecasting is promising but requires ironclad data governance. Critical reforms include:

1. Prioritize outcome payments and mandatory industry internships (minimum 6 months)
2. Implement AI-driven personalization via SIDH for customized learning pathways
3. Localize delivery through Panchayats with capacity-building incentives
4. Enforce trainer certification with 100% target achievement by 2028
5. Establish mandatory quotas for women and disabled student inclusion

Integration with Atmanirbhar Bharat is essential: skill development for semiconductors, green energy, and electric vehicles—sectors eyeing 10 million jobs. Public audits and third-party verifications must replace self-reported data. Without reducing bureaucracy and embracing failure-tolerant pilots, Skill India risks becoming another flagship initiative without substance.

Conclusion

Skill India has sparked important discourse on human capital development, but its decade of operation exposes systemic challenges: over centralization, poor monitoring, and elitist focus. The initiative achieved modest success in certification metrics but failed on the critical measure of sustainable employment and equitable access.

True success demands accountability over announcements. Only through rigorous reforms—outcome-based incentives, quality assurance mechanisms, equity-driven localization, and transparent data governance—can Skill India genuinely power Viksit Bharat 2047 and fulfill its original promise of transforming India's demographic dividend into tangible economic growth and individual prosperity.

The Relevance of English in Higher Education

Prof Amarjit Singh, Head, Department of English

English has been a relevant language and much in demand in higher education. This language plays a crucial role in the teaching learning process. It is a bridge that connects the regional language with the mainstream of society. English is of course a foreign language but now it has become a part and parcel of teaching and learning in our country. The use of English is a much sought after language in technical institutions and higher education in general. The English Language is an integral part of the education system in our country. Of course! It is a well known fact that this language was imposed on us by the Britishers, but with the passage of time it became the premier means of communication, teaching and learning in higher education and professional education. Of course, Hindi is our national language, but English continues to occupy the status of a language for teaching and learning in our country.

The language disputes in Southern States is a well known fact, in a way it fosters the essence of unity and the role of English as a means of teaching learning in our country. Hindi is our national language, but English is a much needed language in our country. It facilitates the sharing of knowledge and instills the essence of security that their identity won't be overlooked. The mother tongue prevalent in our country varies from east to west and north to south. The use of English as a language instills the sense of security in the regional education system. There is some sort of anxiety as to the imposition of the national language. Our country has many regional languages and English connects them with the mainstream of the society. This way English plays a crucial role not only in the education system of our country but it has its political aspects as well. English is an important language of our country; its relevance cannot be denied. English fosters the essence of unity and uniformity. L1 has its own status and relevance, but English as L2 plays a very crucial role in teaching learning in our country.

Of Divine Nectar and Living Monuments: Our Ten Days in the Land of the Gurus

Dr. Varsha Singh & Dr. Sadhna Kumari Singh

There are journeys that fill notebook pages with technical data, and then there are journeys that fundamentally rewrite the people who take them. When we left the familiar landscape of Dhanbad on the afternoon of March 14, 2026, we thought we were embarking on a standard ten-day institutional exchange. Nominated by our Hon'ble President, Sardar R.S. Chahal, our objective was to deconstruct the administrative, pedagogical, and structural blueprints of two "Category-I" academic giants: Guru Nanak Dev University (GNDU), Amritsar, and Panjab University (PU), Chandigarh.

As educators dedicated to a minority institution in Jharkhand, we had never dared to imagine that such high-caliber exposure would be within our reach. But as the rails clicked beneath us on our long journey north, this transit became a profound moment of personal and professional transition. We crossed an invisible threshold, moving away from who we were as teachers and stepping into a vision of what our college back home could truly become.

Amritsar: The Music of Discipline and the Weight of History

Arriving in Amritsar late on March 15, we were wrapped in the seamless warmth of the GNDU hospitality team, with a special mention to Dr. Sumneet Kaur Pahwa, whose constant care guided us into the rhythm of the city.

Amritsar is a place best understood through its sensory contradictions. To walk through the ancient, sun-dappled galis (alleys) of the old city is to navigate a living labyrinth. The weathered brick walls have stood witness to centuries of sacrifice, yet they remain intensely vibrant, humming with a generous community spirit and the rich aroma of pure ghee. Here, food is an act of pure devotion. Watching local artisans pound dough for Amritsari Kulchas, baking them in roaring clay tandoors until golden and crisp, and crushing them by hand with fresh butter, we felt the immense, large-hearted texture of Punjabi culture.

This spirit of collective devotion flows directly into the majestic, 500-acre green campus of GNDU. Long before the sun warms the modern facades, the campus wakes to the soothing strains of Paath echoing through the morning air—a spiritual anchor before the intellectual day begins. Sharp at 09:00 AM, a remarkable symphony of top-down accountability unfolds. Seeing Deans, Heads of Departments, and senior professors walk into their classrooms at the exact stroke of nine was our first major paradigm shift.

Our immersion across the campus was thorough and eye-opening:

- **The Shared Classrooms:** We conducted extensive tours of the Departments of English and Economics. We sat down with Dr. Yubee Gill, Dr. Sumneet Kaur, Dr. Ujjal Jeet, Dr. Amandeep Kaur, and Dr. Pooja Duggal in English, and Dr. Baljit Kaur, Dr. Swati Mehta, and Dr. Kawaljeet Kaur in Economics. Dr. Varsha sat in on a live lecture by Dr. Sumneet Kaur Pahwa, absorbing advanced, dynamic delivery methods that kept students entirely locked in.

- **The Infrastructure of Minds:** We observed how space is treated as a premium asset—specialized departmental libraries, dedicated rooms for every single faculty member, quiet workspaces for research scholars, and dedicated rooms for visiting guest faculty.

- **Data and Documents:** In the Department of Economics, we explored a specialized computer laboratory where students were getting hands-on training with advanced econometric software like STATA, SPSS, and EViews. Meanwhile, Dr. Sadhna interacted deeply with research scholars, exploring their World Bank report repository and discussing research grants and ongoing funding projects with Dr. Amanpreet Kaur.

- **The Intellectual Hub:** Standing inside the Bhai Gurdas Library—a lavish, five-storied architectural marvel housing an incredible 5,43,357 documents—we felt we were in an intellectual cathedral. Its digital cataloging and serene reading zones are things we knew we had to replicate.

Yet, Amritsar demands that you confront its wounds and touch its deepest grace alongside its academic wonders. To thoroughly understand the soul of this land, we visited the Department of Sikh Studies to meet Prof. Dr. Amarjit Singh, which provided the perfect context before we stepped out into the city's historic and emotional core.

We walked through Jallianwala Bagh, where the bullet-riddled walls evoke a heavy, silent grief. From there, our historical journey took a deeply somber turn at the Partition Museum in the old Town Hall. It was an intensely emotional experience that left us entirely undone. The museum archives the shattering of human lives; we stood in tears before ordinary possessions carried across the border in 1947—a rusted pocket knife, an embroidered shawl, a faded family photograph.

From the quiet tears of the museum, we transitioned to the incredible, earth-shaking energy of the Attari-Wagah Border for the Beating Retreat Ceremony. Sitting in the amphitheater, surrounded by thousands waving the tricolor, the stadium erupted with chants of "Bharat Mata Ki Jai." Looking across at the mirror-image ritual happening yards away on the Pakistani side, we realized how thin the lines are that separate us, and how fiercely precious our sovereignty truly are. We closed our eyes that evening at Sadda Pind, a heritage village preserving ancestral Punjabi lifestyles, letting the thunder of the dhol settle our hearts.

But the emotional and spiritual climax of our time in Amritsar belonged, undeniably, to the Harmandir Sahib (The Golden Temple).

To witness the Golden Temple at dusk, reflecting off the shimmering, sacred Sarovar under a violet sky, is an experience that completely evades vocabulary. We walked through its magnificent Heritage Museum, tracing the profound history of faith, and then sat by the water, losing ourselves in the divine harmony of the Gurbani. In that sacred courtyard, serving alongside thousands of devotees from every walk of life, we realized something beautiful: our college in Dhanbad is not an isolated outpost; it is a vital, living branch of this magnificent, ancient tree.

The Future of Intellect: Incubation and Ethical AI

Amritsar does not just look backward; it leaps into the future. On March 17, we toured the Golden Jubilee Centre for Entrepreneurship and Innovation (GJCEI). Spanning a beautiful 1,200 sq. ft. lounge area, a multimedia room, and a massive co-working space built for 40 startups, this facility is a monument to the Startup India mission.

We watched students working in specialized skill and discovery labs, utilizing cutting-edge tools:

Category	High-Tech Equipment Observed at GJCEI
Prototyping & Fabrication	PCB Prototyping Machines, 3D Printers, 3D Scanners
Electronics & Testing	Multimeters, Function Generators, DC Power Supplies, Digital IC Testers
Advanced Robotics	CIROS Simulation Systems

We also gathered vital details on the forward-looking curricula offered by the Surjit Patar Centre for Ethical AI, which hosts new specialized programs like a 4-year B.Tech in Artificial Intelligence and Machine Learning, and a 2-year M.Tech in AI and Data Science. Later, we were even invited to sit in on an online Research Degree Committee (RDC) meeting, observing academic exchanges between distinguished scholars from Delhi University (including Prof. Christel R. Devadawson) and Jamia Millia Islamia.

Our time at GNDU culminated on March 18 in a deeply strategic meeting with the Hon'ble Vice Chancellor. We presented a memento from Jharcraft as a token of appreciation from Dhanbad. In return, the VC extended an incredible bridge: a proposal to launch online certificate courses in Sikh Studies specifically for our students at Guru Nanak College. Inspired by this and our visits to the Centre for Sikh Studies, we left campus with a dream to build our own regional heritage center back home.

Phase II: Chandigarh—The Convergence of Geometry and Legacy

At 01:00 PM, we checked out and traveled toward Chandigarh, arriving at 08:15 PM through an intense, inclement rainstorm. The stormy arrival gave way the next morning to the pristine, orderly world of Chandigarh—a city born from a modernist dream.

Sprawling across 550 acres in Sectors 14 and 25, Panjab University is an architectural marvel designed partly by Pierre Jeanneret. Here, concrete is treated not as a cold material, but as a canvas for light, shadow, and deep intellect. The crown jewel of this philosophy is the iconic Gandhi Bhavan. Rising out of a serene reflecting pool like a concrete lotus, its sweeping, angular walls change personality with the shifting sunlight.

Inside the campus buildings, this structural pride translates directly into an incredible environmental concept: Pedagogy through Portraits. Each

departmental floor features beautifully framed portraits of eminent scholars, vibrant infographics, and "Knowledge Portraits" illustrating core concepts. The physical space itself acts as a silent educator, ensuring that every hallway walk is an opportunity to learn.

Our benchmarking across PU was dense with administrative insights:

- **The Economics Blueprint:** We had extensive discussions with Associate Professor Dr. Nitin Arora regarding NEP 2020 implementation, syllabus restructuring, newsletter publication, and rigorous attendance monitoring. We spent time exploring their departmental library and observing the student-led Economics Society, which manages an impressive archive of peer-reviewed student work.

- **The Living History:** The emotional pinnacle for both of us occurred when Dr. Nitin Arora led us into the historic chamber where Dr. Manmohan Singh began his career as a young professor. Standing in that quiet room, looking at the very desk where one of the world's defining economic minds formulated his early lectures, was a spine-tingling moment. It was a fierce reminder to us that global leadership can spark from a simple, dedicated faculty room.

- **The Literary Landscape:** In the Department of English and Cultural Studies, we met with Chairperson Dr. Meenu A. Gupta, Dr. Jaidev Bishnoi, and Dr. Swatie. We discussed module delivery, syllabus construction under the new NEP guidelines, and walked away with copies of their highly regarded UGC-Listed Journals.

- **The Lit Fest:** We walked right out into an ongoing, student-led Literary Fest. Students from various competing institutions had flooded the campus, debating, performing, and running events. It showed us beautifully how soft skills are not taught via lecture slides at PU; they are forged in the collaborative energy of student coordination.

The Sacred Heritage Circuit and the Return Home

On March 20, our journey deepened into the spiritual heartland of Punjab as we traveled the heritage circuit to Anandpur Sahib and Chamkaur Sahib. At Anandpur Sahib, we stood before the breathtaking Virasat-e-Khalsa and visited Takht Sri Kesgarh Sahib.

The Daastan-e-Shahadat and Virasat-e-Khalsa completely redefined our understanding of narrative architecture. This world-class museum infrastructure utilizes state-of-the-art interactive media to immerse visitors directly into the legacy of the Gurus, establishing a clear benchmark for heritage education.

From there, we traveled to Gurdwara Sri Katalgarh Sahib in Chamkaur Sahib, immersing ourselves in the historical heroism that saturates the soil. The day ended with a personal blessing as we visited the farm of our former President, Sardar GS Garcha, at Chamkaur Sahib, connecting directly with the roots of leadership that guide our college.

Our final two days were spent analyzing Chandigarh's urban planning models, taking in the whimsical recycled sculptures of the Rock Garden, and reviewing contemporary academic publications at the famous Bahrison Bookstore to bring fresh literature back to our departments.

At 01:00 AM on March 23, we boarded our return train. When we reached Dhanbad at 04:00 AM on March 24, we walked straight off the platform and reported for college duty that very morning. We were physically exhausted, but mentally reborn.

The Vision We Carry Forward

We return to Dhanbad with a renewed sense of institutional pride and a concrete roadmap to elevate Guru Nanak College to a level that honors the great spaces we have just left. We have seen the gold standard of NAAC excellence, and we are ready to implement it:

- **Guru Nanak Museum of Sikh History & Heritage:** Establishing a dedicated center to preserve regional history and showcase Sikh heritage in Eastern India.

- **Centre for Skill Development and Innovation:** Building an integrated space with co-working setups, skill labs, and incubation units inspired by the GJCEI model.

- **Departmental Identity & Publication Walls:** Installing "Portraits of Knowledge" in our corridors and prominent wall-mounted racks to turn our walls into silent teachers that display faculty journals and student newsletters.

- **ICT & Online Collaboration:** Upgrading our library to feature fully open digital cataloging modeled after the Bhai Gurdas Library, while formalizing our MOU with GNDU for online certificate courses.

This visit was a true moment of transition for both of us. The fire of professional discipline, cultural pride, and academic excellence we witnessed across Punjab is the exact fire we are now ready to ignite within the walls of Guru Nanak College.

Folk Art: The Signature Genre of Painting

Pushpa Tewari, Assistant. Professor, (Coordinator, BCA)

In an era where countless Bihar folk art forms like the intricate Manjusha scroll paintings of serpentine folklore, Tikuli's luminous forehead motifs, and delicate Sikki grass weaves have faded into obscurity due to urbanization, poor documentation, and shifting lifestyles, Madhubani painting endures as a beacon of cultural resilience. These lost treasures, once vibrant expressions of rural life, now linger only in fragmented memories, underscoring the fragility of heritage amid neglect.

Yet, in the technology-saturated age of AI art, Madhubani Bihar's iconic Mithila folk art proves utterly unmatchable and a profound bliss, offering a soulful antidote to digital overload. While AI mimics patterns through data, Madhubani channels the intuitive genius of rural women artists, who use fingers, twigs, matchsticks, or brushes on cow dung-clay walls, infusing each stroke with lived rituals, mythology, nature, and generational storytelling that algorithms can't replicate its emotional depth and cultural memory remain human-exclusive.

Its diverse forms amplify this timeless allure, embedding ethical and spiritual values that act as societal antidepressants today. Bharni employs bold, filled colors with black outlines for deities, teaching harmony and devotion. Kachni's delicate lines weave birds, fish, and turtles symbolizing ethical balance with nature. Tantrik's cosmic motifs cultivate mindfulness against modern stress. Godna's dotted tattoos evoke protection and communal resilience. Kohbar's wedding symbols like lotus ponds blend sensuality with familial blessings, fostering joy and ethics.

Contemporary adaptations to paper, fabric, and ceramics with natural dyes sustain this organic authenticity AI can't forge. Through mindful workshops, it instils spiritual fulfilment, sustainable ethics, and therapeutic calm combating isolation as folk art's blissful refuge in a tech-driven world. Madhubani's global rise affirms human creativity's irreplaceable triumph.

Pioneering artists have boosted its story and made it famous. Sita Devi, who won the high Padma Shri award, was the first to move the bharni style from walls to paper in the 1960s and 1970s, sharing simple village tales of daily life and gods with people far away and opening doors for others. Ganga Devi's colourful and lively works got big praise and awards abroad, showing the world Bihar's hidden beauty. Baua Devi and Mahasundari Devi lifted up Godna and Tantrik styles through art shows in India and other countries, winning hearts with their skill. Godavari Dutt kept old ways alive while teaching new artists, and fresh talents like Minakshi Devi now mix old traditions with modern ideas like city scenes or nature warnings, helping women-led groups and cooperatives sell more and earn good money amid huge demand.

This demand keeps growing fast in foreign countries like the United States, Europe, Japan, and Australia. There, art lovers in galleries, big auctions, home decor shops, fashion brands for clothes and bags, and even healing art classes for stress relief prize its true handmade feel and positive energy. UNESCO has given it special recognition as an important cultural treasure, and new mixes in global design like Madhubani prints as an updated sense of art and fashion. Madhubani blends peaceful spiritual vibes, everyday good habits like caring for the earth, and comforting relief from tiredness caused by too much digital life, standing tall as folk art's blissful refuge that reminds us of our human warmth.

Artists at the Madhubani railway station, Bihar (Source: https://indianexpress.com/wp-content/uploads/2017/12/madhubani.jpg

The Debt Trap: India's Ghar ka Budget Under Siege

Dr. Sadhna Kumari Singh, Assistant Professor, Department of Economics

India's growth story is loud, polished, and relentlessly optimistic. GDP numbers sparkle, infrastructure spending breaks records, and global investors are told repeatedly that India is the world's next great growth engine. On television screens and policy dashboards, the narrative looks airtight. But step inside the average Indian household and the arithmetic changes. The ghar ka budget is no longer just stretched, it is strained. And quietly, almost invisibly, a debt trap is tightening around it. This is India's central macro paradox. National output is booming, yet household buffers are thinning. The economy is sprinting ahead, but families are running out of breath.

The earliest warning signal comes from savings. Net Household Financial Savings (NHFS) have slipped to 3–4% of GDP, a sharp fall for an economy of India's size and ambition. This decline is not the result of households suddenly becoming carefree spenders. It reflects structural pressure. Inflation has remained sticky, real wage growth has struggled to keep pace, and EMIs have become a permanent monthly obligation rather than an exception. For millions of families, saving is no longer the default behaviour. Borrowing is. Debt has stepped in to fill this gap. Household debt has climbed to 41.3% of GDP as of March 2025. At first glance, this figure appears manageable. After all, it is lower than China's 60% or Thailand's 88%. But this comparison offers false comfort. The risk lies not in the size of India's debt, but in its composition. In China and Thailand, rising household leverage was largely anchored in housing and asset accumulation. In India, the shift has taken a more fragile turn. Over 55% of retail credit is now unsecured, dominated by credit cards, personal loans, and Buy Now Pay Later (BNPL) schemes. Historically, household borrowing in India was predominantly undertaken for asset acquisition such as housing, land, and gold. In contrast, contemporary borrowing patterns increasingly reflect short-term consumption smoothing and income-gap financing. Credit is no longer building balance sheets; it is papering over income gaps. This is the real balance-sheet illusion. Debt that builds assets strengthens households over time. Debt that merely sustains consumption weakens them. When incomes falter or shocks arrive, unsecured borrowing moves quickly from convenience to crisis. The changing structure of savings compounds the problem. Fixed deposits, once the middle class's financial shock absorber, now account for barely 10–12% of household financial assets. The migration toward equities and mutual funds is widely celebrated as financial sophistication. And in the long run, it may well deepen India's capital markets. But market-linked savings do not provide liquidity when it is needed most. When markets correct, households feel poorer overnight, confidence evaporates, and discretionary spending is cut sharply. The wealth effect works both ways and rarely gently. Fiscal policy completes the picture. The Union Budget 2026–27, with its emphasis on ₹12.20 lakh crore in capital expenditure, signals a clear preference for long-term infrastructure creation. Roads, ports, and railways will deliver returns over time. But in the present, revenue support and household relief remain compressed. The implicit message is unmistakable: households are expected to self-insure against inflation, healthcare costs, and income volatility often by borrowing.

The uncomfortable truth is that India's growth is increasingly being underwritten by fragile household balance sheets. Low savings, rising unsecured debt, and shrinking cash buffers are not signs of confidence or prosperity. They are signs of stress being deferred. Yes, India's household debt ratio is lower than China's or Thailand's. But India is also poorer per capita, less insured, and far more vulnerable to income shocks. Emulating high-debt growth paths without comparable income security or social protection is not ambition, it is risk. A strong India cannot be built on financially stretched families. Growth driven by leverage instead of real income is growth on borrowed time. Until the ghar ka budget is repaired through stronger wage growth, rebuilt savings, and debt that creates assets rather than anxiety, the macro story will remain impressive on paper, but vulnerable at home. Ignoring this reality may not halt growth immediately, but it will determine how abruptly it falters.

The Lamp That Never Went Out

Piyush Agarwal, Assistant Professor, Department of Commerce

On a quiet evening in a small village near the banks of the Narmada, an old banyan tree stood witness to countless generations. Beneath it sat Aarav, a curious teenager, scrolling endlessly on his phone, while his grandmother, Dadi, ground spices on a stone slab. The rhythmic sound of stone on stone felt older than time itself.

"Dadi," Aarav asked absentmindedly, "why do you still do everything the old way? Machines can do this faster."

Dadi smiled, not offended, but amused. "Beta," she said, "speed is not always wisdom. Sit. Let me tell you a story—not just mine, but ours."

And thus began Aarav's first true encounter with the Indian Knowledge System (IKS)—not as a subject in a textbook, but as a living, breathing legacy.

"Long ago," Dadi began, "India was not just a land of temples and kings. It was a land of thinkers." She spoke of ancient gurukuls nestled in forests, where students learned under open skies. Knowledge was not fragmented into rigid subjects; it flowed as one—science with spirituality, mathematics with philosophy, medicine with ethics.

The need for the Indian Knowledge System, Dadi explained, arose from life itself. People observed nature, questioned existence, and sought harmony rather than dominance. When rivers flooded, farmers studied the soil. When diseases spread, healers turned to plants and balance. When minds were restless, sages explored meditation.

"IKS was born because we needed answers rooted in our land, climate, society, and values," she said. "It taught us how to live, not just how to earn."

Aarav looked up. He had never thought of knowledge as something shaped by geography and culture. To him, knowledge was universal, placeless. Dadi gently corrected him. "Knowledge becomes powerful when it understands its people."

Dadi picked up a handful of turmeric. "Do you know this?" she asked.

"Of course," Aarav replied. "Turmeric. Science says it's anti-inflammatory."

Dadi laughed softly. "Science now says that. Ayurveda knew it thousands of years ago."

She spoke of Ayurveda, where health was not the absence of disease but the balance of body, mind, and spirit. She spoke of Yoga, not as a fitness trend, but as a science of inner alignment. She spoke of Vastu Shastra, which studied light, wind, and space long before modern architecture spoke of sustainable design.

Then came stories of Indian mathematics—how zero changed the world, how Aryabhata calculated the value of pi, how algebra and trigonometry traveled from India to the world. Astronomy, metallurgy, shipbuilding, linguistics, ecology—IKS was not abstract theory; it was practical, applicable, and deeply integrated into daily life.

"IKS was used in how we cooked, how we built, how we healed, how we governed, and even how we thought," Dadi said. "It made life meaningful, not mechanical."

Aarav began to realize that what he once dismissed as "old-fashioned" was, in fact, profoundly sophisticated.

Dadi's voice grew quieter. "Then came a time," she said, "when we were told that our knowledge was inferior."

Colonial rule did not just exploit land; it disrupted confidence. Traditional education systems were dismantled. English education was promoted as the only path to progress. Slowly, Indians began to look outward for validation and inward with doubt.

"The implication," Dadi said, "was not just loss of systems, but loss of self-belief."

IKS survived, but mostly in fragments—in rituals without understanding, practices without context. Yoga became exercise. Ayurveda became alternative medicine. Philosophy became mythology.

"But," she added, her eyes brightening, "Implications are not only negative. Rediscovery has begun."

Today, the world is turning back to mindfulness, sustainable living, holistic health—ideas deeply embedded in IKS. Climate change has forced humanity to rethink its relationship with nature, something Indian traditions emphasized through concepts like Prakriti and Dharma.

"The implication now," Dadi said, "is responsibility. If we revive IKS, we must do so with scientific inquiry, openness, and relevance—not blind pride."

Aarav nodded. He understood: revival was not about rejecting modern knowledge, but about integration.

The sky had darkened. Dadi lit a small oil lamp. Its flame flickered but stood firm.

"This lamp," she said, "is our knowledge."

The pride of the Indian Knowledge System does not lie in claiming superiority, but in recognizing contribution. India never sought to conquer the world with weapons, but shared ideas through dialogue. From Nalanda to Takshashila, students came from distant lands. Knowledge was offered, not imposed.

IKS teaches humility—the idea that learning is lifelong (Vidya Dadati Vinayam). It teaches coexistence—that humans are not masters of nature but participants in it. It teaches inner freedom—that true progress begins with self-awareness.

"For a young person like you," Dadi said, "pride should not mean looking down on others. It should mean standing tall, knowing who you are."

Aarav felt something shift within him. For the first time, India was not just a country on a map or a chapter in history—it was a civilization with a soul.

That night, Aarav searched for Indian scholars, ancient texts, and modern research bridging tradition and technology. He didn't abandon science or modern education. Instead, he found balance.

The banyan tree still stands. Dadi's spices still grind slowly. And Aarav, like many of his generation, walks forward with wings—but now, firmly rooted.

The Indian Knowledge System is not a relic of the past. It is a lamp that never went out—only dimmed. And as new hands shield its flame from the winds of ignorance and arrogance, it has the power not just to illuminate India, but to light the way for the world.

Because a civilization that remembers its wisdom does not merely survive—it guides.

Decoding Secrets: Quantum Computing vs Traditional Cryptography

Dr. Uday K Sinha, Assistant Professor, Department of Vocational Studies (BCA)

Throughout a large part of contemporary history, the field of digital security has relied on a straightforward premise: certain mathematical issues are so complex that even the quickest computers cannot resolve them within a practical timeframe. This premise safeguards online banking, personal messages, software upgrades, government records, and digital currencies. Traditional cryptography is founded on this assumption and has stayed robust for many years.

Systems of public-key cryptography, including RSA and Elliptic Curve Cryptography, depend on challenges like factoring enormous numbers or resolving discrete logarithmic equations. On a traditional computer, these jobs become significantly more challenging as key lengths grow. For example, using current techniques to factor a 2048-bit RSA key would require billions of years. This computational challenge has been the basis of trust online.

Quantum computing fundamentally questions this foundation. In contrast to traditional computers that handle bits as either 0 or 1, quantum computers utilize qubits. Qubits can be in several states simultaneously because of superposition. When paired with entanglement, this allows quantum systems to investigate numerous computational routes at the same time. In 1994, mathematician Peter Shor demonstrated that a quantum algorithm could factor large integers efficiently. This discovery transformed quantum computing from a theoretical interest into a significant danger for contemporary cryptography.

Should a potent quantum computer be developed, Shor's algorithm would make RSA and ECC virtually ineffective. Encryption keys that previously required centuries to decrypt might now be compromised in mere hours or even minutes. Digital signatures might be replicated, secure websites could be faked, and encrypted messages might be revealed. The effect would influence not only upcoming data. Data encrypted today might be saved and decoded later when quantum computers advance, a tactic referred to as "harvest now, decrypt later." This presents a substantial threat to information that needs to stay private for many years, including medical records, military correspondence, and intellectual property.

The significant inquiry is whether such quantum computers are in existence today. The response is negative, yet advancement is evident. In 2019, Google's 53-qubit Sycamore processor attained quantum supremacy by performing a task beyond the capabilities of classical supercomputers (Source: Google AI Quantum, Nature 2019). In 2024, Google launched its 105-qubit Willow processor, while IBM presented quantum chips exceeding 120 qubits and outlined intentions for larger systems (Source: IBM Quantum Roadmap, 2024). Yet, merely tallying qubits can be deceptive. Quantum systems are highly delicate, and mistakes occur frequently. To execute algorithms pertinent to cryptography, millions of physical qubits might be required to generate thousands of dependable logical qubits (Source: Gidney & Ekerå, 2021).

In spite of these challenges, security agencies are not postponing until a flawless quantum computer is available. Governments and standard organizations anticipate that quantum computers that can compromise cryptography might emerge between 2030 and 2040. The U.S. National Institute of Standards and Technology (NIST) has standardized post-quantum cryptographic algorithms intended to withstand quantum threats, such as lattice-based algorithms like CRYSTALS-Kyber and CRYSTALS-Dilithium (Source: NIST PQC Standardization, 2022–2024). These algorithms are integrated into browsers, operating systems, and secure communication protocols.

It's crucial to understand that quantum computing does not eradicate all forms of cryptography. Symmetric encryption methods such as AES continue to be quite robust. Quantum attacks offer merely a quadratic advantage via Grover's algorithm, suggesting that enlarging key lengths can uphold security. AES-256 is generally considered secure even in a future with quantum computing (Source: NSA Commercial National Security Algorithm Suite).

The transition to quantum-safe security is not a point of failure but instead a period of transformation. Classical cryptography isn't failing due to its faults; it is being outdone by a new computational method. Like the transition from physical locks to digital authentication, this shift will transform the way trust is built in the online world.

Quantum computing compels us to confront a harsh truth: security is never guaranteed. All cryptographic systems rely on assumptions regarding computational boundaries, which can change over time. With the advancement of quantum machines, the rivalry between those who create codes and those who decipher them evolves into a new stage. Our task is not to be afraid of this change but to ready ourselves for it thoughtfully, methodically, and resolutely.

Same Day, Better Branding

Ekta Roy, Assistant Professor, Department of Commerce

The day looks different depending on where it exists. There are two versions of the same situation.

Waking up with little sense of purpose to the sound of an irritating alarm, set grumpily the previous night somehow turns into "starting my day with intention".

Even normal days in the offline world become 'good days' online. Good days become meaningful and meaningful days, framed well enough, even sound like progress.

While some days simply pass offline, there is nothing ordinary in the online world. There is always a takeaway, a lesson, a point.

But life seldom comes with conclusions. Some things are left unfinished, mostly unclear. That version doesn't translate well and is therefore, not posted. So, we find different angles, different narratives, different versions, different stories. We adjust. We edit. We highlight what fits.

The half-finished sentences, the pauses, the flaws are all quietly removed, quality controlled. Doing nothing transforms to "a moment of reflection". Same activity, better branding.

"A friend is crossing milestone after milestone; and what are we doing?" is a quiet, universal question especially for someone scrolling through a feed full of achievements already announced. Because what is life, if not something to be assessed on a scale of progress?

The two versions- one being lived, the other being prepared- overlap so subtly that we stop noticing the difference and somewhere along the way, we get used to the idea that reality, as it is, might not be enough - until it is explained better.

The Art of Keeping it Simple - TVF

Ekta Roy, Assistant Professor, Department of Commerce

Decades of Indian cinema taught that the actor was the "hero". Challenging such belief and trusting the Indian audience, TVF created three masterpieces- Panchayat, Kota Factory and Aspirants.

Started as a YouTube channel, The Viral Fever is now one of India's leading online entertainment channels. It did not bring larger than life concepts to life but picked simple stories from amongst us- an MBA aspirant, an IIT-JEE aspirant and an UPSC aspirant. It dared to show that you neither need to be rich, beautiful or wronged in some way to be on screen. It doesn't create heroes; it makes us notice people we would otherwise ignore.

It looked at an MBA aspirant working as a government clerk in Panchayat and made the audience fall in love with how Sachiv ji gradually started loving Phulera. The black and white narration in Kota Factory dared to show students that it is absolutely okay to not be okay. Aspirants went way ahead of this and showed how one may fail, not once, not twice but multiple times.

However, one common yet distinct thing is how TVF makes you fall first for the side characters, the so-called 'supporting actors'. You cannot love Sachiv ji without first falling in love with Pradhan ji, Prahlad and Vikas. You somewhere start manifesting a Jeetu Bhaiya in your life as well and the friends who did not qualify UPSC are loved more by the audience for their life choices.

Audience not only wait for new seasons and episodes but revisit Phulera, Kota and Mukherjee Nagar through the lens.

The honesty in narratives set by TVF is commendable. It doesn't show the protagonist win. It shows life after a detour. It doesn't bring out the white or black but shows that the world actually functions in grey. And maybe that's what makes it real because it doesn't try to simplify life. It lets it remain unfinished.

How High US Tariffs Could Impact India's Future Growth
Trade Protectionism and Its Effect on India's Export Competitiveness

Ekta Srivastava, Assistant Professor, Department of Economics

In recent years, the global trading system has been moving away from free trade towards protectionism. One of the most important examples of this trend is the United States increasing tariffs on imported goods to protect its domestic industries. Since the US is one of India's largest trading partners, such tariff increases have significant implications for India's future economic growth. Trade protectionism not only affects export volumes but also influences competitiveness, employment, investment, and overall macroeconomic stability in India. Tariffs are taxes imposed on imported goods. When a country raises tariffs, imported products become more expensive in its domestic market. The United States has justified higher tariffs on the grounds of protecting domestic manufacturing, reducing trade deficits, and ensuring national economic security. However, these measures do not affect only rival countries; they also impact friendly trade partners such as India. India exports a wide range of goods and services to the US, including pharmaceuticals, information technology services, textiles, engineering goods, chemicals, and gems and jewellery. In 2024–25, India's exports to the US were close to 90 billion US dollars, making the US one of India's most important export destinations.

Higher US tariffs directly reduce the price competitiveness of Indian goods in the American market. When tariffs rise from moderate levels to 25 percent or even higher in certain product categories, Indian products become costlier for US buyers. As a result, importers may either reduce purchases or shift to alternative suppliers such as Vietnam, Mexico, or other countries that face lower tariff barriers. Trade data from recent months show that after tariff increases, India's exports to the US declined significantly in several labour-intensive sectors, indicating that price sensitivity plays a major role in trade flows.

The impact of higher tariffs is particularly severe for labour-intensive industries such as textiles, garments, leather goods, gems and jewellery, and engineering exports. These sectors employ millions of workers, many of whom are semi-skilled or unskilled. When exports decline, firms reduce production, cut overtime, or even lay off workers. This creates income insecurity and affects domestic demand, especially in export-dependent regions. According to trade research estimates, a sustained rise in US tariffs could reduce India's exports to the US by more than five billion dollars annually. While this figure may appear small relative to India's total GDP, its impact on employment and small exporters is substantial.

Micro, small, and medium enterprises suffer the most from trade protectionism. Large firms may be able to absorb part of the tariff burden, diversify markets, or relocate production, but small exporters often lack such flexibility. Higher tariffs increase compliance costs, reduce profit margins, and raise financial stress for MSMEs. Many small firms are forced to exit export markets altogether, which weakens India's export base and undermines inclusive growth. Since MSMEs contribute significantly to employment and regional development, their distress has long-term economic consequences.

High tariffs also affect India's overall economic

growth. Exports contribute directly to GDP and indirectly support industrial production, investment, and job creation. A decline in exports reduces factory utilisation, discourages private investment, and weakens confidence among businesses. Although India's growth is largely driven by domestic consumption, exports play a critical role in sustaining industrial expansion. When external demand weakens, the burden on domestic demand increases, which may not be sufficient to maintain high growth rates, especially during periods of global slowdown.

Another important consequence of US trade protectionism is its effect on global supply chains. Many multinational companies are seeking to reduce dependence on China by adopting a China-plus-one strategy. India is often considered a potential beneficiary of this shift. However, high tariffs reduce India's attractiveness as an export base for the US market. If American buyers face high duties on Indian goods, they may prefer sourcing from countries with preferential trade agreements. This risks India losing long-term market access and missing opportunities created by global supply chain realignment.

The impact of tariffs also extends to India's trade balance and currency stability. Lower exports reduce foreign exchange earnings, which can widen the trade deficit. A higher trade deficit puts pressure on the Indian rupee, leading to depreciation. While a weaker rupee can make exports more competitive, it also increases the cost of imports, especially crude oil and essential inputs. This can fuel inflation and increase production costs, creating additional challenges for economic stability.

To address the challenges posed by US tariffs, India needs a multi-pronged strategy. Diversifying export markets is essential to reduce overdependence on any single country. Expanding trade with Africa, Latin America, Southeast Asia, and the Middle East can provide alternative demand sources. Improving domestic competitiveness through better infrastructure, lower logistics costs, easier credit access, and technological upgrading is equally important. Strengthening value-added exports, such as advanced pharmaceuticals, electronics, and green technologies, can help India move up the global value chain and reduce vulnerability to tariff shocks.Trade diplomacy also plays a critical role. Continuous engagement with the US through trade negotiations can help resolve disputes, reduce tariff burdens, and promote mutually beneficial cooperation. At the same time, domestic reforms must focus on improving productivity and export readiness so that Indian firms can compete even in a more protectionist global environment.

In conclusion, high US tariffs represent a significant challenge to India's future growth by reducing export competitiveness, affecting employment, and creating macroeconomic pressures. While India has shown resilience and adaptability, rising global protectionism highlights the need for a stronger, more diversified, and more competitive export strategy. Sustained economic growth will depend not only on domestic demand but also on India's ability to successfully navigate an increasingly fragmented global trading system. If India responds with the right mix of policy reforms, market diversification, and productivity enhancement, it can mitigate the negative effects of trade protectionism and secure long-term economic stability.

Ballots Without Choice: The Silent Death of Democratic Freedom

Simran Chhabra, Assistant Professor, Department of Political Science

A common definition of democracy is "the rule of the people." On election day, when they stand in line, press a button, and feel that their vote will determine the future, this idea comes to life for the majority of citizens. Voting is meant to be an act of responsibility. However, a silent issue is being raised in many democracies today: Do we still have true choice when we vote? Elections are still held on a regular basis. Participation is encouraged, campaigns are loud, and several promises are made. Democracy seems to be alive and well on the surface. However, many citizens believe that something significant is lacking beneath this facade. They cast ballots, but with little optimism. They make a decision, but not with conviction. This is the true meaning of "ballots without choice."

Democracy Is More Than Voting: Voting is crucial, but elections are not the only aspect of democracy. People have genuine options for many concepts, laws, and societal aspirations in a robust democracy. When governments fail, it enables citizens to demand accountability, challenge power, and anticipate change. Elections have the power to alter the course of government when democracy is functioning properly. When it doesn't, elections turn into regular occurrences that alter the faces but not the results. People still cast ballots in these circumstances, but their sense of power gradually wanes. Democracy is not abruptly collapsing. No constitutions are suspended, and there are no tanks on the streets. Rather, democracy deteriorates subtly, almost imperceptibly.

When Choice Becomes Limited: Voters believe there are few options available in many political systems today. Despite intense competition, political parties frequently have similar policies. Regardless matter who wins elections, important decisions, particularly those pertaining to the economy, security, or international obligations, appear to remain constant. This eventually leads to frustration. People start to believe that elections don't actually give them the opportunity to choose a different decision. Voting ceases to be a significant decision and instead becomes a formality. There is a ballot, but the options are limited. This does not imply that democracy has vanished. It indicates that democracy has evolved into a procedural system that prioritizes the process over actual involvement and influence.

The Role of Political Messaging: Modern politics is heavily shaped by media, advertising, and image-building. Campaigns prioritize slogans, personality, and emotional appeal above thoughtful policy arguments. This draws attention, but it also undermines democratic discourse. Voters find it difficult to comprehend what various parties genuinely stand for when politics becomes more about winning than governing. Long-term concerns are ignored and significant issues are oversimplified. Voters may feel disoriented or puzzled as a result, not knowing what their vote actually supports. The perception of meaningful choice is further diminished as a result.

Weak Opposition and Public Disillusionment: Democracy depends on strong opposition. Opposition parties are necessary for accountability and balance; they are not barriers. Democracy suffers when opposing voices are feeble, split, or ineffectual. Voters may believe that governance will not change even if power shifts in such circumstances. This idea lowers expectations and discourages involvement. People begin to accept limited results instead of pushing better performance. Disillusionment has a profound effect but increases slowly.

Voter Apathy: A Silent Warning: One of the clearest signs of ballots without choice is voter apathy. People disconnect when they think their vote won't have an impact. Young voters, who frequently feel cut off from established political structures, are particularly affected by this. Democracy is at risk from apathy. Leaders are under less pressure to address the needs of the public when citizens retreat. Power gets more consolidated and accountability deteriorates. Democracy becomes empty yet does not end. Crucially, this indifference does not indicate a lack of care. It conveys disappointment.

Institutions Matter More Than Ever: Strong institutions give meaning to elections. Courts, legislatures, election authorities, and the media ensure that power is checked and voices are heard. When these institutions function well, voters can trust that their choices matter. However, when institutions lose credibility or independence,

elections alone cannot protect democracy. Citizens may change representatives, but policies and power structures remain untouched. This weakens faith in democratic freedom. Democracy survives not just because people vote, but because institutions respond.

Global Pressures and Democratic Limits: In today's interconnected world, governments face global economic and political pressures. Policy options are frequently constrained by international markets, agreements, and crises. Regardless of campaign pledges, governments may so appear restricted. Although these demands are legitimate, they can exacerbate public annoyance. Elections are supposed to bring about change, but the same policies continue to be implemented. Belief in democratic choice is further undermined by this discrepancy between expectations and actuality.

Why This Decline Is "Silent": What makes this situation especially troubling is its quiet nature. Democracy doesn't go horribly wrong. It gradually disappears through seemingly normal routines. Institutions continue to operate, people continue to cast ballots, and leaders continue to use democratic terminology. However, trust erodes, involvement wanes, and discussion becomes more limited. The issue is frequently disregarded since nothing appears to be obviously incorrect. Democratic customs are already compromised by the time the harm is apparent.

Rebuilding democratic meaning and reviving democratic freedom: More than just holding regular elections is needed to restore the spirit, substance, and trust that give democracy its true worth in order to rebuild democratic purpose and revitalize democratic freedom. Voting every few years is only one aspect of democracy; another is making sure that people feel their opinions count, their decisions have significance, and their involvement may have an impact on public life. The fundamental meaning of democracy begins to erode when people come to view it as a ritual rather than a right.

First, real political choice is necessary for democratic renewal. Real options in terms of leadership, ideas, and policy approaches must be offered to voters. Citizens become disengaged when elections are limited to competitions between well-known candidates and recurring promises. Reviving faith in the ballot as an instrument of change rather than a formality can be facilitated by fostering internal party democracy, developing new leadership, and providing space for independent and grassroots voices.

Second, an informed and capable populace is essential to the reconstruction of democracy. Voters who are misinformed, divided, or inundated with false information lose the essence of freedom. When people have access to trustworthy information, critical education, and discussion venues, democracy becomes more meaningful. Voters who think, question, and participate after election day are greatly influenced by media outlets, educational institutions, and civil society.

Third, robust and autonomous institutions are necessary for democratic freedom. Election bodies, legislatures, courts, and monitoring procedures must operate impartially and fearlessly. People lose faith in the system's impartiality when institutions are undermined or politicized. The idea that democracy defends rights rather than merely power is restored by upholding the rule of law and guaranteeing accountability.

Finally, reviving democracy demands everyday participation, not occasional engagement. When people participate in public discussions, local government, and communal decisions, democracy flourishes. Democratic culture is strengthened by respecting peaceful disagreement, listening to dissent, and defending the voices of minorities. Freedom thrives in dialogue rather than in quiet. Rebuilding democratic meaning essentially entails reestablishing citizens' sense of authority, purpose, and involvement. In order to ensure that democracy continues to be a living reality rather than a hollow promise, institutions, leaders, and citizens must all be committed to the ongoing process of reviving democratic freedom.

In the end "Ballots without choice" refers to a state in which democracy is present but its essence wanes. Elections are still held, although there are doubts about their capacity to actually effect change. Democracy is slowly eroding rather than abruptly dying. Voting is not enough to sustain democratic freedom. Democracy runs the risk of becoming a meaningless ritual in the absence of meaningful options, robust institutions, and involved citizens. Societies must restore the underlying ideals that give democracy its genuine meaning in order to safeguard it.

The February

Aparna Roy, Semester – 7, Department of English

Five minutes earlier, the principal announced that the results would be declared shortly. As a tutor, I felt stunned and anxious after listening to the announcement, and my student was already in a bad state. Bhabhi was sitting on the edge of the bench. There was still time for the result to come, but the fear was overwhelming; she was munching her lips in tension, and her knees were quivering a little.

My mind knew what she was thinking: "The month of February, the last admission at this school... if not, then his whole year is lost." The announcement started—the cut-off list would be put on the notice board, specifically for the boys in the upper section. As soon as the three of us went up, the area was overcrowded. Mentally, it looked as if haggling was going on at a vegetable market stall. Touching my shoulder, Bhabhi told me to go and see the list. Instead of opposing, I stepped forward, struggling through the massive crowd just to see the names on the board.

When I finally laid my eyes on the list, I started at the top, and before the seconds even settled, I was at the end. The list was complete, the moment brief. All the names of the passing students were there, except Eklavya's. For a fleeting moment, my mind fell quiet—blank, stunned, and struck by shock. Abruptly, the crowd shifted and someone pushed me slightly, making it even harder for me to move away. I emerged from the crowd, fingers crossed, hope unspoken but alive. My mind loosened its focus and began to wonder, "How can this even happen?"

Tapping my shoulder twice, Bhabhi asked, "What happened? What's the matter?" I tried to answer with care, but my tongue betrayed me, tripping over my own words. "No!" I said instantly. Her expression twisted with confusion. "Everyone's children's names were there, but not Eklavya's," I added. She zoned out, thinking deeply, and quietly sat on a nearby bench. Bhabhi's eyes slowly turned towards Eklavya, and her gaze seemed to say, "Why did this happen to my son? I can't figure out the next step." And now, I started to doubt myself: "What if it was my mistake that caused my student to fail? Did I make an error at some point? Is it possible that I missed covering something?" My mind was racing, but without proof, I couldn't sit quietly. I couldn't believe in Eklavya's failure.

"Bhabhi, let's go and have a look at the papers, to confirm how he answered the questions," I said. "Yes, let's go!" Bhabhi replied at full speed. We went to the invigilator and asked to see the papers, but he strictly told us, "There is no rule to show the answer sheets for these specific entrance exams." He walked off and I said, "Now what are we supposed to do!" Stopping me, Bhabhi replied, "Let me try once more," and she again went to talk to the invigilator with a little hope. After a few minutes, she came back and replied utterly, "Still they are saying 'NO'. They said if it is very important to look at the paper, then visit tomorrow when the principal comes to grant permission." "Okay, let's come tomorrow," I replied. "All right, but please support me by speaking tomorrow too," Bhabhi spoke with full hope.

The very next day, the three of us reached the school on time, but the principal still hadn't arrived. The moment he entered the campus, Bhabhi and I hurried towards him. When we reached him, I greeted him, "Good morning, Sir." Then, gesturing toward Eklavya, I said smoothly, "Sir, I and his mother would like to see what he actually wrote in the exam, based on what he told both of us at home." He interrupted me and asked sharply, "Wait! First of all, who are you? And why do you want to see the answer sheets?" I glanced at Bhabhi, then looked back at Sir and replied, "Sir, I am his tuition teacher. I prepared him thoroughly and to the best of my ability for the exams. However, he still didn't pass. So, for clarification and confirmation, his mother and I would like to review his paper." The principal replied, "Alright, I will show you, but if his paper has genuinely gone bad, then I'll not be responsible for it—the responsibility will be on both of you, especially you," he said, pointing at me.

After a short wait, the exam paper arrived. He called out the name 'Eklavya Kumar.' Bhabhi replied, 'Yes, Sir.' After having a good look at the paper for five minutes and looking directly at me, the principal said, "Now it's clear!" He continued, "Because of the child's poor handwriting, many marks were deducted. That is the main reason he failed. Our school values writing highly — sometimes even more than the answers themselves." Then he added firmly, "Take him back to the same school where he was studying earlier. This school is not the right place for him; there is no seat available for him here." He turned toward Bhabhi and said, "Thank you. You may leave now."

Even after everything he said about my student, my heart still couldn't give up. Since there was no point in me speaking anymore, I decided that Bhabhi should try to convince the principal on my behalf. Now, only her voice could possibly change his mind, so I sent Bhabhi to ask for a second chance so that she could persuade him for Eklavya's future.

Bhabhi started her conversation with the principal while I watched from a nearby bench. After five or ten minutes, the principal called me over. As I reached him, he started to give me a compliment: "I liked your way of speaking with full faith in your student. I understand that if this situation comes again, you will be much more careful about the exams. His mother has made a deal with me: 'If my son fails to score better in the next exam, I will accept the rules of the school without argument.' I accept her words, but you must also promise me that you will support him and make him improve over the coming six months without his grades falling."

"Yes, Sir, I will," I replied with a promise.

"Now I am taking Eklavya into the school without prior exams, just because of your promise. Before this, I have never dealt with this type of condition! But from inside, I am very happy to make a firm decision," the principal told us firmly. With a respectful greeting, I replied, "Thank you so much, Sir," while Bhabhi's face shone with a big smile that allowed me to finally take a breath of relief.

The Tolas of Kartahi

Rounak Chourasia, Semester – 7, Department of English

In the quiet, early hours of the morning, my father and I stood outside the station, calmly sipping tea. The chilly winds of Sarad were blowing. When the bus finally arrived, a crowd rushed to board; I ran alongside my father, and we managed to secure two seats. Mine was by the window.

As I stared out, I began to mesmerize myself with everything my father had told me about the village - the golden Sarson ke Khet, the ancient Peepal tree that had stood since my grandparents' time, and the Kacche houses I so desperately wanted to see. I was lost in these thoughts until I realized we had arrived. We stepped off the bus, and I looked up at the sign: Kartahi.

The journey ahead was four kilometers on foot. As we walked, the paths seemed filled with the fragrance of the earth and those cool winter winds. To reach our village, we had to cross Paswan Tola - something I hadn't known before. Having been away since childhood, returning now at eighteen, my mind and body were filled with excitement. I found myself walking much faster than my father.

As we reached Paswan Tola, an elderly man stopped me and began to chat. My father soon caught up to where we were standing. Out of a mix of fear and respect in my father's presence, I touched the old man's feet for his blessings. Immediately, my father snapped, “Hurry up, we are getting late.” We resumed our journey, and moments later, we finally reached our own Chourasia Tola.

As we stood outside our village house, my father told me to fetch a bucket of water. I assumed it was for washing my feet, but suddenly, the water was poured over my head, flowing down my entire body. I was shocked - why this freezing water in such cold weather? I asked my father, but instead of answering, he simply said, “Go inside.”

Inside, my Didi gave me a towel and began massaging me with warm mustard oil. During the massage, I asked her, “What kind of welcome is this?”

Didi replied softly, “Babu, you touched that person from Paswan Tola. That is the reason.” I was stunned. What kind of custom was this?

Over the next few days, everyone was busy with Didi's wedding. I helped where I could. At lunchtime, I sat down with the others to eat, but I noticed the Pandit Ji was eating separately on a Charpai, with special dishes arranged only for him. Every word the Pandit Ji spoke was accepted as law by the elders. I began to wonder: why does he receive such honor? Is it only because he can read the Granths? If so, why isn't that same respect given to us, even though we are educated? Why is it not given to the elders who have far more life experience than him?

Once the wedding ended, we returned to the city.

Four years later, I was sent back to the village for some paperwork. I was older now, mature enough to travel alone. Upon reaching Kartahi, I rested for a few hours before my uncle took me to meet the Sarpanch. To get there, we had to cross Rajput Tola.

As we walked, an elderly man stopped us. Suddenly, the memory of my first visit flashed through my mind.

“Which Tola are you from?” the man asked. “Chourasia Tola,” I replied.

Immediately, he twisted his mouth into a strange, disgusted expression. The behavior felt like a blow to both me and my uncle.

My uncle spoke up: “What is the matter? Human blood is the same in everyone. Does the blood change just because you live in Rajput Tola?”

I was reminded again of that cold bath years ago. I realized then that it is only when humiliation happens to yourself that you truly understand its weight. That day, I learned a bitter truth: in India, many people look for someone they deem "lower" just to suppress, trouble, or insult them - all to gain a fleeting sense of satisfaction.

I often think that if our ancestors had not created such divisions, perhaps today we truly would have been a Vishwaguru.

Surrounded by Humans, Starved of Humanity

Mahwish Madiha Khan, Semester: 1, Bachelor of Computer Application

So many humans surround us, yet not a single drop of humanity seems to be found. We live in a world more connected than ever before, where voices travel faster than emotions and information spreads quicker than empathy. While climate change worsens, wars destroy lives, and countless species face extinction, conversations are often reduced to money, success, and a promised "better future," with little concern for the present reality. In a world full of humans, the question remains - where has humanity gone?

The world today stands at the edge of multiple crises. Climate change no longer follows predictable patterns; regions experience heavy rainfall in the middle of summer, while unexpected droughts strike other areas, entire ecosystems are collapsing. Wars and conflicts leave scars far beyond statistics - families are torn apart, children lose access to schools, and women often bear the heaviest burdens, facing suffering that rarely makes headlines. Hunger and displacement persist, and the natural world continues to suffer - many scientists agree that Earth is currently in the midst of a sixth mass extinction event. Yet, despite these overwhelming challenges, society often treats such realities as background noise, acknowledging them briefly before moving on.

And yet, people dream of a better future, unafraid of destruction, as if survival depends not on air, life, or compassion - but on wealth alone. It is only when the last tree is chopped down, the last river poisoned, the last fish caught, and humanity is completely drained, people will realize what it cannot eat: money.

Change will not come from just feeling sorry or scrolling past suffering; knowing the truth is not enough—action must follow. Humanity must face the systems that cause harm, expose cruelty, challenge greed, and take responsibility. Even during war, support can reach the suffering through aid, truth, and solidarity, while policies and actions can protect the innocent and limit destruction. Compassion and care must be paired with action, resources used wisely, and nature protected. Humanity may not stop every attack or every act of destruction, but it can reduce suffering, defend life, and ensure that no one dies forgotten. If life is to endure, the planet, every living being, and humanity itself cannot be treated as expendable.

Feminism or Renaissance?

Anshika Kanth, BBA Department, Semester 1

In India today, a woman is taught to be brave and to fight even before she is taught to be free.

"Feminism" is a word all too familiar, yet an idea far too distant in a country where women are worshipped as goddesses but struggle to be respected as humans. Every year, India congratulates itself on supporting "women's empowerment," but we must ask: Is there truly feminism in India?

Critics may argue that we have women leaders, women in the workforce, and women participating in global trade and politics. But if feminism truly existed, why do women still whisper about their periods? If feminism exists, why is female ambition still backed by permission?

What we call feminism today is, in reality, a Renaissance - a return to a freedom that once existed.

The modern narrative of feminism in India often rests on the novelty of women working. But history tells a different story. Indian women have always worked - from queens and warriors to scholars, poets, farmers, and dancers. Women were never truly absent from public life.

Consider Razia Sultana, the only female Sultan of Delhi in the 13th century; Rani Lakshmi Bai, who led an army against the British; Ahilyabai Holkar, celebrated for her administrative brilliance; or Rani Chennabhairadevi, the "Pepper Queen" who held her own against the Portuguese.

If working women are the benchmark of feminism, then it was present centuries ago. What has changed is not our freedom, but our visibility. True feminism is about equality. It is about building a society where a woman's body is not a taboo, her voice is not a "restriction," and her freedom is not measured against a scale of "morality."

Yet, in 21st-century India, menstruation is still wrapped in the newspapers of shame. Girls are taught that their own biology is impure and that pads must be hidden. Ironically, this stigma existed long before the word "feminism" reached our shores, and years later, despite the "evolution" of empowerment, we still cling to these myths.

We might boast that girls are educated and working, but few acknowledge that a woman's earnings are often treated as "extra," while a son's earnings are "responsibility." She may be educated, she may be a professional, yet her choices - her marriage, her friendships, her very autonomy - are still scrutinized by society.

We celebrate the working woman only so long as she returns home "on time." We admire the bold woman only so long as she isn't too "loud." A modern Indian woman is applauded only until she refuses marriage, motherhood, or compromise. The moment she crosses the borders of social comfort, the support vanishes into thin air. Is this feminism, or merely tolerance with an expiry date?

My viewpoint is not to ignore the progress made; there are steps being taken, and there is change. But it is still in fragments. Opportunities exist, but they are conditional. Society still monitors every step.

What we need is freedom without conditions: safety without restrictions, clothes without questions, and respect without justification. Until that happens, "True Feminism" remains a beautiful myth in India—one that we can dream of, but are not yet allowed to live.

Artificial Intelligence in Education

Prachi Vishwakarma, Semester 1, Bachelor of Computer Applications

Artificial Intelligence (AI) is a simulation of human intelligence into a computer machine so that it can think and acts like a human. Al systems are designed to simulate or replicate human cognitive abilities, such as perception, reasoning, learning, and problem - solving. Al relies on algorithms and computational models to process and analyze large amounts of data, extracting patterns and making predictions or decisions based on that information. Al has various uses and applications in different sectors, including education.

Artificial Intelligence in Education (AIED) refers to the application of Al technologies and techniques in the field of education. In the 1970s, AIED occurred as a specialist area to cover new technology in teaching & learning, specifically for higher education. The main aim of AIED is to facilitate learners with flexible, personalized and engaging learning along with the basic automated task .Some popular trends in AIED include Intelligent tutor systems , smart classroom technologies, adaptive learning and pedagogical agents.

Al's Impact on Education in Current Times Enhanced Learning Personalization. Al tools adapt to individual student learning speeds and preferences. Platforms like ChatGPT. Khan Academy Al and Duolingo Al provide tailored learning experiences.Brisk, ChatGPT, Gemini, and Claude, though discussions highlight ethical concerns, ensuring accuracy, privacy, and maintaining the human element in teaching. Automated Administrative Tasks, Virtual Tutoring and Smart Classrooms Al - driven chatbots and virtual assistants help students with doubts in real time. Smart classrooms with Al enable interactive learning experiences. Early Detection of Learning Gaps, Al identifies student weaknesses through data analytics and allows for targeted interventions to improve performance. Increased Engagement through Al - powered Content: Al-generated quizzes, simulations, and interactive lessons make learning engaging. Platforms like Google's Socratic Al and Microsoft Reading Coach enhance digital learning. There are Various Applications of Al in Education like Intelligent Tutoring Systems, Adaptive Learning, Automated Grading and Feedback, Natural Language Processing (NLP), Intelligent Content Creation, Virtual Reality (VR) and Augmented Reality (AR), Data Analytics and Predictive Modeling, Intelligent Learning Management Systems (LMS) etc.

There are some Al Challenges in Education to Overcome like AI Training for Educators, Collaboration with EdTech companies to upskill teachers. Implementing Al Ethics and Data Privacy Policies, Transparency in Al algorithms to eliminate bias, Encouraging Al – Assisted Learning , Not Al - Dependent Learning, Develop Al literacy programs to guide students on responsible Al usage, Bridging the Digital Divide, Affordable Al, Improving Al Adaptability in Education, Developers should eliminate biases in Al algorithms to ensure fair learning outcomes.

At last according to the UNESCO Report, The report has suggested the effective implementation of Al in the Indian educational system.UNESCO Said," Al ethics in education should be given top priority. All students and teachers should be ensured access to the latest technology. Providing a comprehensive regulatory framework for Al in education should be accelerated"

Mirror or Mirage? The Existential Crisis of Digital Journalism — A Funeral for the Authentic Archive

Riya Dutta & Riya Mitra, M.A in English, BBMKU (2021-23)

Journalism is currently undergoing a painful metamorphosis, caught between its historical duty to be a mirror of reality and a modern digital landscape that frequently forces it to become a mirage. Our world of headlines is no longer written exclusively by trained journalists but is live-streamed, tweeted, and shared by a global community in real-time. As the boundary between the professional newsroom and the social media echo chamber collapses, the very identity of mass media has fractured into a state of profound existential crisis.

The evolution of Digital Humanities once promised a new era of democratisation and the preservation of facts, yet it has paradoxically diluted the essence of real news. While these advancements have opened the gates of information, they have also provided the tools to remix and reconstruct reality, opening the door for the "partial truths" of AI-generated history. When the tools designed to document our world are instead used to fabricate narratives, the distinction between historical record and digital fiction begins to vanish.

Furthermore, the traditional scholarly authority once embodied by educational broadcasts, such as Doordarshan, is being systematically dismantled. The entire ecosystem of informative news channels that once served as pillars of public media has been siphoned into a vacuum of authenticity on platforms like X and YouTube. In this decentralised space, the verified report is often drowned out by the viral post, shifting the focus from public service to a desperate race for engagement and visibility.

Authentic journalism is increasingly being sidelined by AI-generated narratives that prioritise TRP and clicks over transparency. This insatiable thirst for engagement drives a shift toward false narratives, where algorithms amplify fake news and effectively silence marginalised voices. By weaponizing misinformation to incite ethical dilemmas, the digital landscape turns information into a tool for division rather than a source of enlightenment.

As Yevgeny Yevtushenko warned, “When truth is replaced by silence, the silence is a lie.” When history and information are fabricated for views and the depth of truth is silenced by the wildfire of a viral post, journalism enters a state of digital hallucination. We are left inhabiting a world that looks like news but lacks a soul, leaving the public to wander a desert of information where every promising oasis is a trap designed to deceive.

VERSE-SPACE

Is there a Begausarai in Moscow?

Poet: Anamika Anu / Translator: Varsha Singh, Assistant Professor, Department of English

Anamika Anu lives in Kerala. She is a Hindi poet, writer and translator. She has received the prestigious Bharat Bhushan Agarwal Award for Poetry in 2020 and Rajasthan Patrika's Best Poet Award for 2021. She has been awarded the 2022 Raza Fellowship for writing the biography of Padma Vibhushan Teejan Bai. Her works have been published in all prestigious Hindi journals and news papers. Her poems have been translated into Panjabi, Bangla, Marathi, Odia, Kannad, Nepali, English and Malyalam.The name of his poetry collection is "Injikari". Her second book's title is "Keral sae Anamika Anu"'. She also edited a book called "Yaarekh : Collection of love letters".

yesterday when i remembered my mother
sitting on the stairs of Rajeshwari Temple
red lotuses bloomed
in Lake Bindusar

when i recalled home
i assumed it as a temple standing
in Tirhut Nagar's archetype

turning extinct like
khatans khikhir, saran, lalsar,
bageri, pandukki
kaithi

yesterday Rama was applying
pithaar over tilkor leaves
i felt the posture of her palms
and its colour matches with yours maa
when i eat
ghiura and
chutney of jackfruit seed
smell of roasted coriander makes me weep
my mother-in-law's fingers are lean and beautiful

discussion of bhunna fish
awakens father within me
i can't eat a thing all day
neither do i feel thirsty

desires are fox's tail
which thickens by dusk
shelterless
it used to cry all night

sandpiper sleeps with legs up
to stop sky's fall on earth

migrant birds in Kanwar lake
have vanished
desire of love is enormous till date
but devoid of fresh water
and not only fish
with changed weather

Adhanga, Surkhab, Majitha, Arun, Chend
have they all returned to their country
moonlight scattered over ploughed field has turned now grim
shooed away guests by sprinkling Carbofuran wilfuly
this strange country
who's still chanting atithidevo bhava
shamelessly

Salim knew so much of birds
what do you know of love?

Bihar's Moscow is Begusarai
Does Moscow have any Begusarai?

Glossary

khatans (Honey badger) khikhir (bengal fox), Saran/Sarang (Heron), lalsar (Red-crested pochard), bageri (Indian bush lark), pandukki/panduk/ghughuti (spotted dove), Kaithi (script), Pithaar (rice flour batter), Tilkor (a leaf that is found around small bushes or in forests and is very similar to ivy gourd), Ghiura (Sponge Gourd), Bhunna (a kind of fish found in Mithilanchal, now extinct), Adhanga, Surkhab, Majitha, Arun, Chend (migratory birds)

Hail, Life!

Dipak Kumar, Assistant Professor,
Department of English

Death isn't a place, it's just a word we use
when something stops and we don't know how to stay with it,
but life keeps moving, quiet and unstoppable.

We are brought here, upon the earth
and everything begins to matter the moment we notice it,
the cup, the street, the voice calling our name.

Then, we are pushed toward endless versions of better,
told to refine, to rise, to endure, to become worthy of telling,
while quietly learning the rituals that make confusion look like order.

And taught to chase meanings
that flicker like distant lights,
stand upright before the
world's long expectations,
carry dreams that blur between
purpose and illusion.

We want to be seen,
to matter in a million passing eyes,
we gather lessons, wisdom,
fragments of borrowed truth,
not always knowing what
we build will outlast us.

It is like a long negotiation with suffering,
as if excellence must pass
through fire to be believed,
as if worth must be proven again and again.

Yet beneath all this, something s
impler keeps breathing,
unconcerned with perfection,
untouched by applause,
just the quiet insistence of being alive at all.

When it ends, it ends completely and clean,
no thoughts drift after, no pain follows along,
no one inside to remember what was lost.

So nothing haunts the one who is gone,
no unfinished story presses on their silence,
everything belongs only to the living.

That is why this—right now—is everything,
the small happiness, the tired sadness,
the stubborn fact that we are still breathing.

Life asks for no perfection, only presence,
to feel it as it comes, uneven and real,
to not turn away from its ordinary miracles.

We are not here to be defeated by it,
we are here to walk it, claim it, sing through it,
alive for a while, and that is more than enough.

Waiting for Words

Surabhi Kashyap, Assistant Professor, Department of English

I opened my diary, gently
as if not trying to wake the
story from its deep slumber
still dreaming of being written.

I wrote a word.
It felt lonely.
So I striked it off.

I felt somewhere, a perfect line was
Waiting for Godot...

I tried to borrow a sentence from the air,
the air offered me dryness. I tried,
looking through the glass window,
waiting for a metaphor,
The window was shut,
it gave me my reflection instead.

My thoughts lined up at the border,
argued over who should enter first,
but none had the right papers.

Thinking about the border, I wrote
about the river, but my pen met a desert,
my page stretched wide and far,
like an empty nation with no roads.

My diary cleared its throat
and we decided silence sounded better.

Neither first nor last

Nitu Kumari, Semester 7, Department of English

In the silent spaces between the eldest's triumphs
and the youngest's gentle bloom,
I dwell, a middle child, in a quiet room.
A heart that beats between
the lines of love and longing,
Seeking meaning in the depths of quiet belonging.
In the shadow of the eldest's bold ascent,
And the youngest's innocence, so pure and innocent,
I find my place, a soul that's both lost and found,
A journey of the heart, where silence abounds.
For the middle child, the path is woven with threads
of both joy and sorrow,
A quiet reflection of the hopes of tomorrow.
In the spaces between the laughter and the tears,
I learn the depths of love,
and the measure of my fears.
In this delicate balance of being seen and unseen,
I find the poetry of life, in the spaces in between.
A middle child, with a soul both tender and wise,
Embracing life's journey under vast, endless skies.

In Custody

Ghanishtha Verma, Department of English

Read, read, read...
custodians of history.
Write, re-write
Veiled unveiled history.

The passerby wanders in many
trodden pathways;
and
momentarily contemplates
the black beaked bird sitting in
a bargad tree of demolished building
Cawww, Caawww, Caaaawwwww it sings
a melancholic symphony of
forgotten history.

Passerby excavates an old story of
long lost love
an amateur.

The Professional

Riya Singh, Semester 5, Department of English

No one is born a pro.
A professional is just an amateur
who simply showed up every day.

They are the ones who put in the reps
and fell in love with the grind.
They chose the practice and the rest
over the binge and the distraction.

They worked when the room was empty.
They persisted when the work was failing.
They refused to stay an amateur
and let the results speak for themselves.

In the end, a pro is just a person
who chose discipline over an excuse.

DIURNAL RHYTHMS

Riya Dutta, MA in English, BBMKU (2021-23)

Words lack about the way I felt that day.
A memory I would give anything to trade
Some days I sat, twisting her "snaky grey locks".
A memory imprinted deep within my soul-
the only one I will cherish as time takes its toll.

When the tide of darkness ebbs away,
And spills the secrets of night into day.
I trace the marks across her framework, clotted and red,
Still with a "minor arc," she veils the prize:
"Some nights you dance with tears in your eyes."
Yet, I remained unaware of the reason why.
Your hands through my head-strings, soft and deep,
hummed a lullaby of solace to help me sleep.
But now I face sleepless nights once more,
as echoes of curses roar past those doomed doors.

The day arrived when my innocence died,
peeping through the cracks, where the secret hides.
I cannot count the million tears I shed,
seeing my mother become the prey instead-
hunted by the man she called her husband,
the one I once saw as my "super guardian."
The clock struck morning, the cycle stayed,
Still, each morning, she hid the flame;
I would see her beaming smile, though dark inside.
But I find my peace with you by my side.

संदर्भ

गगन घटा घहरानी: उरांवों की जीवट परंपरा की जीवंत कहानी

सिमरन श्रीवास्तव शोधार्थी, बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विवि धनबाद, झारखंड

1947, पलामू (बिहार) में जन्में बेहद संवेदनशील हृदय के धनी व्यक्ति 'मनमोहन पाठक' ने अपनी पहली औपन्यासिक कृति 'गगन घटा घहरानी' से ही पाठकों के मन को सम्मोहित कर लिया। अपने कर्मपथ पर चलते हुए जिन क्षेत्रों से उनका अनुभव जगत सम्पृक्त हुआ, उनमें मुरहु, लुपुंगा, सोनाहातु और बरवाडीह प्रमुख हैं। यही चार गाँव हैं, जिनके किरदार अपनी जीवटता और जिजीविषा से पाठक-हृदय को एक अलग दुनिया में ले जाते हैं। उपन्यासकार बहुत हौले-हौले अपने पाठकों को उरांव जनजाति की दुनिया की सैर कराता है, जो प्रकृति की अद्भुत छंटा से लबरेज है। इस उपन्यास की कहानी दो मुख्यधारा में समानांतर रूप से चलती है। एक ओर जहाँ उरांव जनजाति की दिनचर्या, खान-पान, संस्कृति, लोकगीत, पर्व-उल्लास, अंधविश्वास, रीति-रिवाज, वन-प्रेम, कृषि-परंपरा से संबंधित वैचारिकी में अधुनातन तथा पुरातन का द्वंद्व है। तो दूसरी ओर लेखक अपने पाठक को बहुत आहिस्ते से उस ओर ले जाते हैं, जहाँ जमींदारों द्वारा जनजातियों पर होने वाले नृशंस अत्याचार की बू है, शारीरिक-मानसिक शोषण, प्राकृतिक दोहन, मजदूरों और उच्च पदाधिकारियों के बीच का संघर्ष है, विस्थापन की हृदयविदारक टीस है, राजनीति है और अवसरवादिता का जंजाल है। इन दो धाराओं के बीच कुछ और भी है जो पाठकों को रोमांचित करती है, और वह है - जमींदार जगधारी राय उर्फ 'राय बहादुर' के द्वारा पालित आदमखोर चीते की उपस्थिति और सोनाराम-हीरामनी के बीच पुलकित प्रेम।

तमाम दमनकारी प्रवृत्तियों के विरुद्ध 'सोनाराम' ही वह घटा बनकर उभरता है, जिसके घहराने से राय बहादुर के किले में सेंधमारी संभव होती है। लेखक ने उपन्यास के अड़तीसवें भाग के अंत में उपन्यास के शीर्षक के मर्म को स्पष्ट कर दिया है। सत्ता रूपी गगन में विद्रोह रूपी घटा घहरा रही है। और जब-जब ऐसी स्थिति उत्पन्न होगी तब-तब संघर्ष की तपन को शांत करने के लिए रिमझिम पानी की बरसात होगी।

'गगन घटा घहरानी साधो, गगन घटा घहरानी !
पूरब दिसि सों उठि बदरिया रिमझिम बरसत पानी'

NSS और छात्र जीवन

Abhishek Kumar Sinha, Assistant Professor, Department of History & NSS Officer

राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS) केवल एक सह-पाठ्यक्रम गतिविधि नहीं, बल्कि छात्र जीवन को समाज से जोड़ने वाली एक सशक्त योजना है। NSS का मूल मंत्र है — "Not Me But You", जिसका अर्थ है पहले समाज और फिर स्वयं। यह भावना छात्रों के व्यक्तित्व निर्माण में महत्वपूर्ण भूमिका निभाती है। जब कोई छात्र NSS से जुड़ता है, तब वह केवल किताबों तक सीमित नहीं रहता, बल्कि समाज की वास्तविक समस्याओं को समझने लगता है।

आज का छात्र केवल परीक्षा पास करने के उद्देश्य से शिक्षा ग्रहण नहीं करता, बल्कि समाज के प्रति उसकी जिम्मेदारी भी होती है। NSS छात्रों को यह सिखाता है कि शिक्षा का वास्तविक उद्देश्य सेवा, अनुशासन और मानवता का विकास करना है। NSS के माध्यम से छात्रों में नेतृत्व क्षमता, सहयोग भावना और सामाजिक चेतना विकसित होती है, जो आगे चलकर उन्हें एक अच्छा नागरिक बनाती है।

गुरु नानक कॉलेज, धनबाद के NSS स्वयंसेवकों को विभिन्न सामाजिक और शैक्षणिक गतिविधियों में भाग लेने का अवसर मिलता है। कॉलेज द्वारा आयोजित स्वच्छता अभियान, सड़क सुरक्षा जागरूकता रैली, राष्ट्रीय मतदाता दिवस कार्यक्रम, पर्यावरण संरक्षण अभियान तथा स्वास्थ्य जागरूकता शिविर जैसे कार्यक्रमों में NSS के छात्रों की सक्रिय भागीदारी रहती है। इन गतिविधियों के माध्यम से छात्र किताबों से बाहर निकलकर समाज से सीधे जुड़ते हैं।

NSS के छात्रों को NIC कैंपस भ्रमण का अवसर भी मिला, जहाँ हमें प्रशासनिक व्यवस्था, डिजिटल कार्यप्रणाली और सरकारी सेवाओं की जानकारी प्राप्त हुई। इस विज़िट से छात्रों को यह समझ में आया कि तकनीक किस प्रकार शासन और समाज के बीच सेतु का काम करती है। यह अनुभव हमारे शैक्षणिक ज्ञान को व्यवहारिक रूप देता है। इसके अतिरिक्त NSS स्वयंसेवकों ने गणतंत्र दिवस परेड में भी भाग लिया। अनुशासन, समयबद्धता और राष्ट्रप्रेम की भावना के साथ परेड में शामिल होना हमारे लिए गर्व का क्षण था। राष्ट्र के प्रति सम्मान और एकता का भाव इस अनुभव से और अधिक मजबूत हुआ।

NSS के माध्यम से छात्रों को विभिन्न जागरूकता अभियानों, मानव श्रृंखला कार्यक्रम, नशा मुक्ति अभियान, तथा सामाजिक सेवा गतिविधियों में भी भाग लेने का अवसर मिलता है। इन कार्यक्रमों में लोगों से संवाद कर छात्र उन्हें स्वच्छता, स्वास्थ्य, मतदान और सुरक्षा जैसे विषयों पर जागरूक करते हैं। इससे छात्रों में सामाजिक उत्तरदायित्व की भावना विकसित होती है।

NSS छात्र जीवन में आत्मविश्वास का विकास करता है। मंच पर बोलना, रैली में भाग लेना, लोगों से संवाद करना और समूह में कार्य करना छात्रों की झिझक दूर करता है। टीमवर्क से सहयोग की भावना मजबूत होती है और नेतृत्व गुण विकसित होते हैं। धीरे-धीरे छात्र अपनी बात प्रभावी ढंग से रखना सीख जाते हैं, जो भविष्य में हर क्षेत्र में उपयोगी सिद्ध होता है।

NSS का सबसे बड़ा योगदान छात्रों को संवेदनशील बनाना है। समाज के गरीब, वृद्ध और जरूरतमंद वर्ग से संपर्क कर छात्र उनके दुख-दर्द को समझते हैं। इससे उनमें करुणा, सेवा भावना और सामाजिक समझ विकसित होती है। छात्र केवल अपने हित तक सीमित नहीं रहते, बल्कि समाज के हित के बारे में भी सोचने लगते हैं।

इसके साथ ही NSS Certificate छात्रों के करियर में भी अत्यंत लाभदायक होता है। यह प्रमाणपत्र दर्शाता है कि छात्र केवल शैक्षणिक ही नहीं, बल्कि सामाजिक कार्यों में भी सक्रिय रहा है। कई विश्वविद्यालयों में प्रवेश, B.Ed, M.Ed, PhD जैसे पाठ्यक्रमों में चयन के समय NSS Certificate को अतिरिक्त अंक या वरीयता मिलती है। कुछ सरकारी नौकरियों और इंटरव्यू में भी इसे सकारात्मक रूप से देखा जाता है।

इंटरव्यू के दौरान NSS अनुभव छात्र के व्यक्तित्व को मजबूत बनाते हैं। इससे नेतृत्व क्षमता, अनुशासन और सामाजिक समझ का परिचय मिलता है। कई बार स्कॉलरशिप, कैंप चयन और विशेष प्रशिक्षण कार्यक्रमों में भी NSS Certificate लाभकारी सिद्ध होता है। इसलिए NSS केवल सेवा नहीं, बल्कि भविष्य निर्माण का माध्यम भी है।

आज के समय में जब युवा पीढ़ी केवल करियर और सफलता की ओर दौड़ रही है, तब NSS उन्हें समाज से जोड़कर संतुलन बनाता है। यह छात्रों को बताता है कि सच्ची सफलता वही है जो समाज के लिए उपयोगी हो।

अंत में कहा जा सकता है कि NSS और छात्र जीवन एक-दूसरे के पूरक हैं। गुरु नानक कॉलेज, धनबाद का NSS छात्रों को न केवल बेहतर विद्यार्थी बनाता है, बल्कि एक जिम्मेदार, संवेदनशील और जागरूक नागरिक भी बनाता है। साथ ही NSS Certificate छात्र के भविष्य को नई दिशा देने में सहायक होता है। इसलिए प्रत्येक छात्र को अपने जीवन में NSS से अवश्य जुड़ना चाहिए।

नवचेतना, समृद्धि और सांस्कृतिक एकता का पर्व : वैशाखी

Ridhi Khan, Semester 1, Department of English

भारत की विविध सांस्कृतिक परंपराओं में वैशाखी का विशेष स्थान है। यह पर्व हर वर्ष 13 या 14 अप्रैल को मनाया जाता है और विशेष रूप से पंजाब में इसका अत्यधिक महत्व है। वैशाखी केवल एक त्योहार नहीं, बल्कि नई फसल, नई शुरुआत और सामाजिक एकता का प्रतीक है।

वैशाखी का प्रमुख महत्व रबी फसल की कटाई से जुड़ा है। इस समय खेतों में लहलहाती फसल किसानों के परिश्रम का प्रतिफल होता है। इसी खुशी में किसान ढोल-नगाड़ों की धुन पर भांगड़ा और गिद्धा जैसे लोकनृत्य करते हैं और ईश्वर का आभार व्यक्त करते हैं। यह पर्व श्रम, आशा और समृद्धि का उत्सव है।

धार्मिक दृष्टि से भी वैशाखी अत्यंत महत्वपूर्ण है। 1699 ई. में वैशाखी के दिन ही गुरु गोबिंद सिंह जी ने खालसा पंथ की स्थापना की, जिसने सिख समाज को एक नई पहचान दी। इस दिन गुरुद्वारों में विशेष दीवान सजते हैं, नगर कीर्तन निकाले जाते हैं और लंगर का आयोजन कर समानता और सेवा का संदेश दिया जाता है।

वैशाखी केवल पंजाब तक सीमित नहीं है। देश के विभिन्न हिस्सों में यह पर्व अलग-अलग नामों से मनाया जाता है—जैसे बोहाग बिहू (असम), पुथांडु (तमिलनाडु), विशु (केरल) और नववर्ष (बंगाल)। यह तथ्य भारत की सांस्कृतिक विविधता में अंतर्निहित एकता को दर्शाता है।

आज के समय में वैशाखी हमें परिश्रम, त्याग, एकता और सामाजिक सद्भाव की प्रेरणा देती है। यह पर्व न केवल किसानों के जीवन से जुड़ा है, बल्कि समाज को सकारात्मकता और नई ऊर्जा से भरने वाला उत्सव है।

वैशाखी वास्तव में एक ऐसा पर्व है जो प्रकृति, संस्कृति और मानव जीवन के गहरे संबंध को उजागर करता है वैशाली जीवन मे सदैव नई ऊर्जा के साथ नई शुरुआत का संदेश देते है।

Review : ONE PIECE

Ricky Kumar Pandey, Semester 7, Department of Hindi

वन पीस ईइचिरो ओडा द्वारा रचित एक प्रसिद्ध जापानी मंगा और एनीमे श्रृंखला है, जिसकी शुरुआत 1997 में हुई थी। यह कहानी मंकी डी. लुफी नामक एक युवा समुद्री डाकू के इर्द-गिर्द घूमती है, जिसका सपना "वन पीस" नामक पौराणिक खजाने को खोजकर पाइरेट किंग बनना है। यह श्रृंखला केवल मनोरंजन तक सीमित नहीं है, बल्कि इसमें गहरे सामाजिक और मानवीय संदेश भी छिपे हुए हैं।

इस श्रृंखला की सबसे बड़ी विशेषता इसकी वर्ल्ड-बिल्डिंग है। वन पीस की दुनिया बहुत विशाल और विविधताओं से भरी हुई है। हर द्वीप की अपनी संस्कृति, नियम और समस्याएँ हैं। इन द्वीपों के माध्यम से कहानी भ्रष्टाचार, अन्याय, गुलामी, नस्ल भेद और सत्ता के दुरुपयोग जैसे गंभीर विषयों को प्रभावी ढंग से प्रस्तुत करती है। वर्ल्ड गवर्नमेंट और मरीन जैसे संगठन कहानी को राजनीतिक और सामाजिक गहराई प्रदान करते हैं।

कहानी के पात्र इसकी सबसे बड़ी ताकत हैं। लुफी एक ऐसा नायक है जो शक्ति से अधिक आज़ादी, ईमानदारी और दोस्ती को महत्व देता है। वह अपने साथियों के लिए किसी भी खतरे का सामना करने से पीछे नहीं हटता। स्ट्रॉ हैट पाइरेट्स के सभी सदस्य अपनी अलग पहचान और भावनात्मक पृष्ठभूमि रखते हैं, जो कहानी को और भी प्रभावशाली बनाती है।

वन पीस दोस्ती, विश्वास और सपनों को कभी न छोड़ने का संदेश देती है। यह दर्शाती है कि सच्ची सफलता केवल जीत या ताकत में नहीं, बल्कि अपने मूल्यों पर अडिग रहने में है। हास्य, रोमांच और भावनात्मक दृश्यों का संतुलन इस श्रृंखला को लंबे समय तक रोचक बनाए रखता है।

हालाँकि वन पीस की लंबाई नए दर्शकों के लिए चुनौतीपूर्ण हो सकती है, फिर भी इसकी कहानी की गहराई और पात्रों की मजबूती इसे देखने और पढ़ने लायक बनाती है।

समग्र रूप से, वन पीस एक उत्कृष्ट श्रृंखला है जो मनोरंजन के साथ-साथ जीवन, आज़ादी और मानव मूल्यों पर सोचने के लिए प्रेरित करती है।

कलमकारी

माई तू का-का सहेजेलू।

Dr. Sonu Prasad Yadav, Head, Department of Hindi

माई जब से जनम लेहनी
धरती प गिरते तहरे अचरा में पयनी।
कबो तोपअ त कबो ढापअ..
कबो पेहनावअ, आ कबो ओढावअ।
कबो बबरी झारअ,
त कबो सिंगार के करिखा टिकावअ
रह रह देखअ आ मुस्की मारअ।
हमारा समझ ना आवे तू का का करेलू,
माई तू का-का सहेजेलू।
लगनी चले ब कईयां त एने आवा ओने जा काहेलू
कबो ठाड़ा करावअ, त कबो थपरी बजवाअ,
कबो मायी कहवावअ, त कबो आजी बोलवावअ,
कबो खेलावअ, कबो क से कबूतर,
ख से खरहा पढ़ावअ,
न कहला प मुँह बिचकावअ,
हमारा समझे न आवे तू का-का करेलू,
ए माई तू का-का सहेजेलू।
तनकी होशियार भईनी, त इस्कुल पठवअलु,
कॉपी, कलम, किताब, स्लेट दवात जोहावेलू,
बेग में सब भरिके, न जाइला पर,
बबरी धर घिसियावेलू,
पढलाआ, खेलला के आतर बतावेलू,
माहटर साहब के,
तनी धेयान देवे खातिर चेतावेलू,
फीस दिया जाई,
एह खातिर गहना- गुरिया बनख धरावेलू,
कबो लोर सनी अँखियाँ में,
आपन दुख- बिपद छुपावेलू,
पेट भरे खातिर, न जाने केतना टहल,
मजूरी करेलू
हमारा समझे न आवे, तू का- का करेलू,
ए माई तू का- का सहेजेलू।
सयान होते, कुछु कमाते,
मन भावन जोड़ खोज,
जोड़ीदार से हाथ धरवलू,
अब हमार का, जा घरनी आ गईल,
जिम्मेदारी के बोझ समझावेलू,
भरल पेट में भी दू कवर त बा,
ई कह-कह ठूसी-ठूसी खीयावेलू,
मोटागईल बड़ाअ, केहु के कहला प,
चूप रह! तोर आँख में धूर डालो,
कहिके नजरो उतारेलू,
हमरा समझे न आवे,
तू का-का करेलू
ए माई तू का-का सहेजेलू।
हमरा पोता के ललिसा बा,
देव के चारो पहर गोहरावेलू,
सखियन से रह-रह आपन ललसा बतावेलू,
पोता होखला प, अंगना में सोहर बजावेलू,
फेर हमरे नियर पोता के अचरा में लेहिके,
कबो तोपअ, कबो ढापअ, कबो कजरा के टीका लगावेलू,
हमरा समझे न आवे, तू का-का करेलू,
ए माई तू का-का सहेजेलू।
ए माई तू का-का सहेजेलू।।

गुरु नानक कॉलेज ,धनबाद ने विश्वविद्यालय यूथ फेस्टिवल में रचा इतिहास, लगातार तीसरी बार ओवरऑल चैंपियन का खिताब किया अपने नाम।

बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय द्वारा छठे अंतर्नाद 2025 (विश्वविद्यालय यूथ फेस्टिवल) का आयोजन पी.के. रॉय मेमोरियल कॉलेज, धनबाद की मेजबानी में दिनांक 16, 17 एवं 18 जनवरी 2025 को टाउन हॉल, धनबाद में संपन्न हुआ। इस तीन दिवसीय महोत्सव में विश्वविद्यालय के विभिन्न अंगीभूत एवं संबद्ध महाविद्यालयों के छात्र-छात्राओं ने उत्साहपूर्वक भाग लिया। महोत्सव के दौरान कुल 28 प्रतियोगिताओं का सफल आयोजन किया गया, जिनमें कला, संस्कृति एवं रचनात्मकता से जुड़ी विविध विधाओं को सम्मिलित किया गया।इस प्रतिष्ठित आयोजन में गुरु नानक कॉलेज, धनबाद के प्रतिभाशाली छात्र-छात्राओं ने उत्कृष्ट प्रदर्शन करते हुए सांस्कृतिक झांकी प्रतियोगिता में प्रथम स्थान प्राप्त किया, साथ ही विभिन्न प्रतियोगिताओं में शानदार प्रदर्शन करते हुए 4 गोल्ड, 11 सिल्वर और 9 ब्रॉनज़ मेडल अपने नाम किया तथा कुल 105 अंको के साथ गुरु नानक कॉलेज ने लगातार तीसरी बार विश्वविद्यालय यूथ फेस्टिवल में "ओवरऑल चैंपियन" का खिताब जीतकर एक नया कीर्तिमान स्थापित किया।

युवा महोत्सव में गुरुनानक कालेज बना ओवरआल चैंपियन

जागरण संवाददाता, धनबाद : बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय का छठा युवा महोत्सव अंतर्नाद रविवार को न्यू टाउन हाल में संपन्न हो गया। तीन दिवसीय युवा महोत्सव के दौरान कुल 28 इवेंट आयोजित किए गए। धनबाद और बोकारो की 14 कालेजों की टीमों ने हिस्सा लिया। सबसे दमदार प्रस्तुति के साथ गुरु नानक कालेज युवा महोत्सव का ओवरआल चैंपियन बना। उपविजेता एसएसएलएनटी महिला कालेज और मेजबानी कर रहा पीके राय मेमोरियल कालेज तीसरे पायदान पर रहा।

मुख्य अतिथि सिंफर निदेशक प्रो. एके मिश्रा ने कहा कि युवाओं के लिए टीम भावना के साथ कार्य करना अत्यंत आवश्यक है। उन्होंने मिशन चंद्रयान और आपरेशन सिंदूर का उल्लेख कर कहा कि इन अभियानों की सफलता का मूल कारण टीम वर्क ही है।

कम से कम दो घंटे मोबाइल स्विच आफ कर अध्ययन करें : विशिष्ट अतिथि प्रो. पंकज राय ने कहा कि पश्चिमी संस्कृति को अपनाने पर अधिक जोर दे रहे हैं। यदि प्रतिदिन दो घंटे मोबाइल स्विच आफ कर अध्ययन करें तो निश्चित रूप से सफलता मिलेगी।

रविवार को न्यू टाउन हाल में बीबीएमकेयू के कार्यक्रम में नृत्य पेश करतीं छात्राएं • जागरण

बीबीएमकेयू के यूथ फेस्टिवल में विश्वविद्यालय के पदाधिकारी व अतिथि• जागरण

- एसएसएलएनटी महिला कालेज की टीम बनी उपविजेता
- मेजबानी कर रहा पीके राय कालेज तीसरे पायदान पर रहा

झारखंड की समृद्ध संस्कृति से युवाओं को कराया परिचित : कुलपति

बीबीएमकेयू के कुलपति प्रो. राम कुमार सिंह ने कहा कि इस कार्यक्रम ने झारखंड की समृद्ध संस्कृति को आगे बढ़ाने में महत्वपूर्ण भूमिका निभाई। उन्होंने विभिन्न कालेजों से आए प्रतिभागियों की सराहना की। कहा कि भविष्य में भी ऐसे आयोजनों में युवाओं को बढ़-चढ़कर भाग लेना चाहिए।

मंच संचालक की भाषा पर नाराजगी : युवा महोत्सव का मंच संचालन कर रहे उद्घोषक की भाषा पर कई अभिभावकों ने नाराजगी जताई। उनका कहना था कि मंच संचालक प्रतिभागी छात्र-छात्राओं को हतोत्साहित करने वाले शब्दों का उपयोग कर रहे हैं।

कालेजों का प्रदर्शन : एसएसएलएनटी कालेज ने 8 इवेंट में प्रथम, पांच में द्वितीय और छह में तृतीय स्थान प्राप्त किए। पीके राय कालेज ने छह इवेंट में प्रथम, दो में द्वितीय और तीन में तृतीय स्थान हासिल किए। गुरु नानक कालेज ने चार इवेंट में प्रथम, 11 में द्वितीय और नौ में तृतीय स्थान प्राप्त किए। विवि पीजी विभाग ने तीन प्रथम, सात द्वितीय और तीन में तृतीय स्थान पाए। बीएसएस महिला कालेज ने दो में प्रथम व एक इवेंट में द्वितीय स्थान प्राप्त किया। आरएस मोर कालेज ने दो इवेंट में प्रथम और एक में तृतीय स्थान हासिल किया। कतरास कालेज ने एक में प्रथम और दो में तृतीय स्थान प्राप्त किए। ला कालेज धनबाद ने एक इवेंट में प्रथम स्थान प्राप्त किया। एसएचएमटीटीसी ने एक इवेंट में द्वितीय, प्रजन्य बीएड कालेज ने एक इवेंट में प्रथम और एक में द्वितीय स्थान प्राप्त किया।

समापन समारोह में जमकर हंगामा, विश्वविद्यालय प्रशासन के खिलाफ लगे नारे

युवा महोत्सव के पुरस्कार वितरण के दौरान छात्र-छात्राओं ने जमकर हंगामा किया और विश्वविद्यालय प्रशासन के खिलाफ नारे लगाए। पीके राय कालेज के खिलाफ भी छात्रों में नाराजगी दिखी। उन्हें शांत कराने के लिए मंच संचालक और विश्वविद्यालय प्रबंधन को घोषणा करनी पड़ी कि पुरस्कार वितरण में पूरी पारदर्शिता बरती गई है। अगर किसी को आपत्ति है तो वह सामने आकर अपनी लिखित शिकायत दर्ज कराए। छात्रों को शांत करने के लिए पुलिस बल को भी लगाना पड़ा।

युवा महोत्सव अंतर्नाद 2025 का समापन, बीबीएमकेयू के छात्र-छात्राओं ने टाउन हॉल में बिखेरा जलवा

24 मेडल के साथ जीएन कॉलेज चैंपियन, एसएसएलएनटी उप विजेता

एजुकेशन रिपोर्टर। धनबाद

बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय द्वारा छठा युवा महोत्सव अंतर्नाद 2025 रविवार को संपन्न हुआ। समापन समारोह रविवार को न्यू टाउन हॉल, धनबाद में हुआ। इस दौरान गुरु नानक कॉलेज धनबाद ओवरऑल चैंपियन घोषित हुआ। कॉलेज को कुल 24 मेडल मिले।

उप विजेता बने एसएसएलएनटी महिला कॉलेज में 19 मेडल मिले। तीसरे स्थान पर रही पीके रॉय मेमोरियल कॉलेज की टीम को 11 मेडल मिले हैं। चतुर्थ पायदान पर रहे विवि पीजी विभाग को 13 मेडल मिले हैं, लेकिन गोल्ड मेडल कम है। महोत्सव में तीन दिनों में कुल 28 इवेंट हुए। गोल्ड में तीसरे स्थान पर रहने सबसे अधिक मेडल जीत जीएन कॉलेज बना चैंपियन युवा महोत्सव के दौरान आयोजित 28 इवेंट्स में गुरुनानक कॉलेज को 24 में 4 गोल्ड, 11 सिल्वर और 9 ब्रॉन्ज मेडल मिले हैं। महोत्सव के 28 इवेंट में धनबाद-बोकारो की 14 कॉलेजों की टीमों ने भाग लिया। मुख्य अतिथि सीएसआईआर सिंफर के निदेशक प्रो एके मिश्रा थे। मिशन चंद्रयान और ऑपरेशन सिंदूर की सफलता का मूल कारण टीम वर्क ही था। समापना समारोह को कुलपति डॉ रामकुमार सिंह,सीनियर डिवीजनल मैनेजर अजय तिवारी, डॉ पुष्पा कुमारी ने भी संबोधित किए।

ऐसा रहा कॉलेजों का प्रदर्शन

कॉलेज	प्रथम	द्वितीय	तृतीय
एसएसएलएनटी	8	5	6
पीकेआरएम	6	2	3
जीएन कॉलेज	4	11	9
विवि पीजी विभाग	3	7	3
बीएसएस कॉलेज	2	1	0
आरएस मोर	2	0	1
प्रजन्य	1	1	0
कतरास कॉलेज	1	0	2
ला कॉलेज धनबाद	1	0	0
एसएचएमटीटीसी	0	1	0
एसआरकेपीटीटीसी	0	0	0

कैंपस/सोसाइटी प्रभात

धनबाद, सोमवार 19.01.2026 | 02

prabhatkhabar.com

युवा महोत्सव. पीके राय कॉलेज द्वितीय और मेजबान पीके राय कॉलेज को तीसरा स्थान

गुरुनानक कॉलेज बना ओवरऑल चैंपियन

B.B.M.K.U. INTER COLLEGE 6th YOUTH FESTIVAL 2025-26 : (अंतर्नाद :6)

Sl no	Name	Session	Event
1	SRISHTI GOSWAMI	2022-2026	GROUP SONG INDIAN , GROUP SONG WESTERN,CLASSICAL VOCAL SOLO
2	SHRUTI GOSWAMI	2025-2029	GROUP SONG INDIAN , GROUP SONG WESTERN,LIGHT VOCAL SOLO
3	TANYA GUPTA	2022-2026	FOLK / TRIBAL DANCE, MIME , CREATIVE CHOREOGRAPHY
4	SHREYA PANDEY	2022-2026	FOLK / TRIBAL DANCE , ONE ACT PLAY , CREATIVE CHOREOGRAPHY
5	PUSHPA KUMARI	2022-2026	GROUP SONG INDIAN , GROUP SONG WESTERN , FOLK ORCHESTRA
6	ANANT RANJAN	2023-2027	QUIZ
7	PURNIMA KUMARI	2024-2028	GROUP SONG INDIAN , GROUP SONG WESTERN , FOLK ORCHESTRA
8	MAYANK TOMAR	2022-2026	QUIZ
9	MD AHSAN QUREEN HUSSAIN	2023-2026	QUIZ
10	SANA KHAN	2023-2026	GROUP SONG INDIAN , GROUP SONG WESTERN , FOLK ORCHESTRA
11	JIYA SINHA	2023-2026	GROUP SONG INDIAN , GROUP SONG WESTERN , FOLK ORCHESTRA
12	ANSHIKA KANTH	2025-2028	DEBATE (ENGLISH)
14	HEMA CHAUHAN	2023-2026	CARTOONING
15	KOMAL KUMARI	2022-2026	FOLK / TRIBAL DANCE , ONE ACT PLAY , SKIT
16	SAYONI MANDAL	2025-2029	WESTERN VOCAL SOLO
17	ROHIT KUMAR RAJAK	2022-2026	ONE ACT PLAY , SKIT, CREATIVE CHOREOGRAPHY
18	PRAVEEN KUMAR YADAV	2023-2027	SKIT , ONE ACT PLAY , CREATIVE CHOREOGRAPHY
19	GORI CHAMARIA	2025-2029	FOLK / TRIBAL DANCE , ONE ACT PLAY , ELOCUTION (ENGLISH)
20	NAINA KUMARI	2025-2029	FOLK / TRIBAL DANCE , MIME , CREATIVE CHOREOGRAPHY
21	PRIYOJIT MODAK	2022-2026	ONE ACT PLAY , SKIT , CREATIVE CHOREOGRAPHY
22	UJJWAL KUMAR MALI	2024-2028	ONE ACT PLAY, MIMICRY, FOLK ORCHESTRA
23	AYUSH RAJ	2023-2027	ONE ACT PLAY
24	NIDHI KUNMARI	2025-2029	FOLK / TRIBAL DANCE , CREATIVE CHOREOGRAPHY
25	AQUIB ALAM	2024-2028	MIME , SKIT , CREATIVE CHOREOGRAPHY
26	SNEHA SARKHEL	2025-2029	VAD VIVAAD (HINDI DEBATE)
27	SURBHI SAKSHI	2025-2029	FOLK / TRIBAL DANCE , MIME
28	KUMUD KUMARI	2023-2027	FOLK / TRIBAL DANCE , CLASSICAL DANCE (SOLO)
29	TEJASWI SINHA	2023-2027	ELOCUTION (HINDI)
30	PRIYASHA PAL	2022-2026	FOLK / TRIBAL DANCE , CREATIVE CHOREOGRAPHY, DEBATE (ENGLISH)
31	DIPSHIKHA DAS	2023-2027	FOLK / TRIBAL DANCE , ONE ACT PLAY , CREATIVE CHOREOGRAPHY
32	ARYAN	2025-2028	MIME , SKIT , CREATIVE CHOREOGRAPHY
33	HARSHIT KUMAR SINHA	2025-2029	MIME , CREATIVE CHOREOGRAPHY, FOLK ORCHESTRA
34	DEBARPAN BANERJEE	2025-2029	WESTERN INSTRUMENTAL SOLO , FOLK ORCHESTRA
35	KHUSHI BHATIA	2024-2028	RANGOLI
36	DHIRAJ NONIA	2023-2026	COLLAGE
37	PARWATI KUMARI	2024-2028	CULTURAL PROCESSION
38	PRAGATI KUMARI	2022-2026	POSTER MAKING
39	NIKITA DUTTA	2022-2026	CLAY MODELLING
40	AYUSHI RANI	2025-2029	ON THE SPOT PAINTING
41	AASTHA MIRANIA	2025 - 2029	VAD VIVAAD (HINDI DEBATE)

1st Runner-Up
6th B.B.M.K.U. Inter College Volleyball Tournament 2025

K.B. College, Bermo hosted the 6th B.B.M.K.U. Inter College Volleyball Tournament from 14th to 15th October, 2025 in which our College Women's team not only participated but also won the 1st Runner-up Trophy. Our Men's Team also participated with full zeal but could not top the score board. Our teams were led by the team managers Dr. Sadhna Kumari Singh and Captain Sanjay Kumar Singh. Principal Dr. Ranjana Das and Sports-In-charge Prof. Sanjay Kumar Sinha congratulated the team and the team managers.

S. No.	Name	Father's Name	Session
1	Priya Kumari	Raj Kumar Yadav	2024-28
2	Gouri Chamaria	Pradeep Kumar Chamaria	2025-29
3	Khusboo Kumari	Sriniwas Pandey	2022-26
4	Khusbat Parween	Kalim Shaikh	2023-27
5	Anjali Kumari	Siya Ram Singh	2022-26
6	Neha Kumari	Kokil Singh	2023-27

GURU NANAK COLLEGE DHANBAD
LIST OF NSS VOLUNTEERS (2025-26)

1. Name - Aquib Alam (political science)
   Father's Name - Masud Alam
   Central Zone Pre Republic Day Parade 2025, ITM University, Gwalior
2. Name - Ashvin Chawda (Commerce)
   Father's Name - Prakash Chawda
   Participated in Yuva Gyaan Samagam, Ranchi
3. Name - Avantika Kumari (Political science)
   Father's Name - Ram Sharan Yadav
   Participated in Yuva Gyaan Samagam, Ranchi
4. Name - Siddha Samuel Kumar (Economics)
   Father's Name - Ashim Kumar
   Participated in NIC Camp, Jabalpur, Madhya Pradesh

Active role in Regular Activities:

S. N	Name	Father's Name
1.	Shuvam Gupta	Deepak Gupta
2.	Harman Singh Bagga	Manjeet Singh Bagga
3.	Naman Singh	Vijay Kumar Singh
4.	Satyam Kumar Mishra	Brajnandan Shandilya
5.	Isha Kumari	Pradeep Gupta
6.	Prachi Kumari	Manoj Kumar
7.	Richa Kumari	Manoj Mishra
8.	Moumita Roy	Pranab Roy
9.	Aditya Kumar	Shravan Kumar

Bachelor of Computer Applications (BCA)
Session - 2022-2025

S.No	Name	Father's Name	University Roll	CGPA
1	ANSHIKA VERMA	MUKESH KUMAR VERMA	230360736344	8.51
2	DIPIKA KUMARI	BIJAY KUMAR GUPTA	230360736349	8.33
3	RIYA KUMARI	ARUN KUMAR	230360736374	8.31
4	ANURAG KUMAR SINGH	ARVIND KUMAR SINGH	230360736346	8.15
5	ANSHU KUMARI GUPTA	RAJENDRA GUPTA	230360736345	8.02

Bachelor of Business Administration (BBA)
Session - 2022-2025

S.No	Name	Father's Name	University Roll	CGPA
1	UDIT ANAND ROY		230360636332	8.27
2	YUKTI GANGWANI		230360636334	7.67
3	TANUSHREE SARKAR	TAPAS SARKAR	23036063633	7.53
4	ABHISHEK KUMAR VISHWAKARMA	GAUTAM VISWAKARMA	230360636325	7.29
5	RAHUL KUMAR SINGH	RAKESH KUMAR SINGH	230360636327	7

GURU NANAK COLLEGE, DHANBAD
6th BBMKU Inter College Taekwando 2025

Host- Degree College, Tundi				Date - 18-12-2025	
Sl. No	Name	Father's Name	Class	Session	Year
1	Mantasha Afrin	Md. Riyazul Haque	BCA	2025-2028	2025
2	Mohit Kumar	Ajay Chohan	B.A	2025-2029	2025
3	Nikita Dutta	Sujit Dutta	B.Com	2022-2026	2025
4	Riya Singh	Rajesh Singh	BBA	2025-2028	2025
5	Sagon Kumar	Shankar Sonar	B.A	2025-2029	2025

GURU NANAK COLLEGE, DHANBAD
Power Lifting Tournament 2025

Host- Katras College, Katrasgarh				Date - 18-11-2025	
Sl. No	Name	Father's Name	Class	Session	Year
1	Umar Abdullah Imam	Ali Imam	B.A	2024-2028	2025
2	Raushan Kumar Soni	Mahendra Kumar Soni	B.A	2024-2028	2025
3	Pawan Gupta	Satish Gupta	BCA	2024-2027	2025

Match Host: BSK College Maithon Date 10-09-2025 to 11-09-2025
BBMKU I/C Badminton Tournament 2025 Men
Team Manager Sanjay Kumar Singh (PTI)

Name	Father Name	Class	Session
Aman Chauhan	Dinesh Prasad Chauhan	BCA	2023-26
Dipesh Kumar	Krishna kumar	BCA	2024-27
Ayush Raj	Nandlal Singh	BA	2025-29
Ansh Vishwakarma	Dhirendra Kumar Vishwakarma	BA	2023-27
Debarpan Banerjee	Dibyesh Bajerjee	BA	2025-27
Virat Singh	Ramesh Kumar Singh	BCA	2024-27

Nominal Roll of NCC Cadet Camp							
Reg no	Rank	Name of Cadet	Father Name	Session	Camp Name		
JH24SWA-1150706	U.O	SIMRAN KUMARI SHARMA	SUNIL SHARMA	2024-28	CARC (RAJGANJ)	ACHIEVEMENT	
JH24SWA-1150727	CADET	PARWATI KUMARI	LAL MOHAN MAHATO	2024-28	EBSB (KODERMA)	ACHIEVEMENT	
JH24SWA-1150717	CADET	SIMRAN KUMARI	ROHIT KUMAR	2024-28	CATC (DEOGHAR)	PARTICIPANT	
JH24SWA-1150709	CADET	KHUSHI KUMARI	RAJESH PRASAD GUPTA	2024-28	CATC (RAJGANJ)	PARTICIPANT	
JH24SWA-1150695	CADET	PRIYA KUMARI	SANTOSH YADAV	2024-28	CATC (DEOGHAR)	PARTICIPANT	
JH24SWA-1150719	CPL	KHUSHI BHATIA	VINAY BHATIA	2024-28	CATC (DEOGHAR)	PARTICIPANT	
JH24SWA-1150710	SGT	PRIYA KUMARI	RAJ KUMAR YADAV	2024-28	CATC (RAJGANJ)	PARTICIPANT	
JH24SWA-1150712	CADET	RAJPREET VISHWAKARMA	YASBIR PRASAD	2024-28	CATC (DEOGHAR)	PARTICIPANT	

Nominal Roll of NCC Cadet Camp					
JH-23-SD-004929	CADET	PRADEEP MANDAL	MUNNA MANDAL	2023-27	PARA BASIC ... (UP AGAR)
JH-23-SD-004920	U.O	BIPIN KUMAR	ASHOK KUMAR	2022-25	TREKKING CAMP (RAJGIR, BIHAR)
JH-24-SD-1150701	CADET	ADITYA KUMAR	KRISHNA KUMAR MISTRY	2024-27	EBSB CAMP (KODERMA)
JH-24-SD-1150711	CADET	ASHTOSH VERMA	KUSH VERMA	2024-27	EBSB CAMP (KODERMA)
JH-24-SD-1150718	S.G.T	SONU KUMAR	MAHENDRA RAM	2024-28	CATC (SPS DHANBAD)
JH-24-SD-1150734	CADET	ABHISHEK KUMAR PRASAD	SANJAY PRASAD	2024-28	CATC (RAJGANJ)
JH-24-SD-1150716	C.P.L	PREM KUMAR	KESHAR BHUIYA	2024-28	CATC (DROGHAR)
JH-23-SD-004942	CADET	SACHIN THAKUR	PRADEEP THAKUR	2024-28	CATC (SPS DHANBAD)
JH-23-SD-004955	C.P.L	SURAJ GORAI	SUBASH GORAI	2023-27	CATC (DROGHAR)

One Day Guru Nanak Dev Lecture on "What Ails Higher Education?"
Date: 30th July 2025

Under the aegis of Guru Nanak Dev Lecture Series (initiative of the Internal Quality Assurance Cell) of Guru Nanak College, Dhanbad, an academic lecture on the theme "What Ails Higher Education?" was successfully organized on 30th July 2025 at the college's S.J.S. Grewal Auditorium. The lecture commenced at 1:00 PM and was attended by senior university officials, academicians, faculty members and students.

The Chief Guest for this dignified occasion was Prof. Dr. Ram Kumar Singh, Hon'ble Vice Chancellor of Binod Bihari Mahto Koyalanchal University. He was accompanied by Dr. Radhanath Tripathi (Registrar, BBMKU), Dr. Pushpa Kumari (Dean, Students' Welfare), and Dr. Tapati Chatterjee (Department of Art & Culture).

The event was formally inaugurated by Dr. Ranjana Das, Principal of the college, who warmly welcomed all the distinguished guests and attendees. She highlighted the background and significance of the event and emphasized the need for such academic dialogues to enhance quality and innovation in higher education.

In his address, Prof. Dr. Ram Kumar Singh reflected on the intricacies, challenges, and opportunities of the modern education system. He emphasized that education today should not be confined to mere degree acquisition but must foster research, innovation, and creativity. He described encouragement as the key to success.

Dr. Radhanath Tripathi, Registrar, discussed the interrelation between knowledge and employment, stating that "knowledge is a teacher in itself." He advocated for linking education with real-life applications.

Dr. Pushpa Kumari, Dean, shared her thoughts on the New Education Policy and the ongoing changes in higher education, describing it as the backbone of nation-building.

The keynote address was delivered by Prof. Purnendu Shekhar, former Principal of Guru Nanak College, who presented a factual and inspiring lecture on the topic "What Ails Higher Education?" He stressed the importance of curiosity, self-reflection, and positive thinking among students for deeper understanding. Referring to the Upanishads, Indian culture, and books like "Indian Cultural Heritage," he shed light on the Guru-Shishya tradition and the multifaceted art of teaching.

Sardar R.S. Chahal, Chairman of the College, advised students to make regular reading and learning a part of their lifestyle to enhance their knowledge.

Sardar Diljaun Singh Grewal, Secretary of the College, delivered the vote of thanks and expressed gratitude to the Chief Guest, university officials, and the keynote speaker. He described education as the best medium for character building and self-development.

Faculty members from various departments and non-teaching staff of the college were present on the occasion. More than 100 students actively participated in the event.

The program was coordinated by Dr. Varsha Singh, which concluded formally with the national anthem

Empowering Voices: Readers' Club Hosts Transformative Workshop on International Women's Day

In commemoration of International Women's Day 2026, the college library transformed into a sanctuary of profound reflection, dialogue, and empowerment. Under the banner of the Readers' Club, a specialized 60-minute intensive workshop was organized exclusively for female students. The event was curated and conducted by Dr. Varsha Singh, with Mrs. Nushrat Parween, Librarian, serving as the co-facilitator.

Designed to challenge deep-seated societal norms and encourage self-actualization, the workshop provided participants with a safe space to unpack the "invisible scripts" dictating women's lives.

A Structured Journey of Self-Discovery

The hour-long session was meticulously structured to take the participants from initial reflection to a collective call to action:

· The Icebreaker (11:00 AM – 11:10 AM) | "Micro-Read": The workshop commenced with a powerful textual engagement. Each student received a slip of paper featuring a poignant literary or historical quote on female resilience. After a few moments of silent reading, the room resonated with a rapid-fire round of one-word reactions, setting an atmosphere of immediate emotional connection.

· The Deep Dive (11:10 AM – 11:30 AM) | Literary Reimagining: Moving from fragmented quotes to broader narratives, a "speed-sharing" session allowed students to introduce literary women characters who had profoundly altered their outlook on life. From fierce fictional protagonists to historical icons, the discussion highlighted literature as a mirror for personal strength.

· The "Big Questions" Circle (11:30 AM – 11:50 AM): The core of the workshop transitioned into an open forum where participants engaged in a moderated debate, dissecting systemic conditioning, autonomy, and the modern definitions of equality.

The emotional peak of the event was the "Perspective Shift" exercise. Stepping out from their comfort zones, participating students were asked to raise hands in response to a series of hard-hitting, candid prompts divided into four crucial thematic pillars:

1. Early Conditioning: Prompts explored how girls are early on taught to monitor their attire, suppress their opinions as being "too loud," and view domestic chores as gendered requirements rather than basic life skills.

2. Safety & Space: Students confronted shared vulnerabilities, stepping forward if they had ever held keys as weapons while walking after dark, skipped evening classes out of safety concerns, or experienced "mansplaining."

3. Relationships & Gender Expectations: The exercise courageously addressed the masks imposed on both genders, questioning the habit of "playing dumb" to protect male egos or internalizing the archetype that a man's worth is tied solely to financial breadwinning.

4. Future Vision: The final movement looked toward the horizon, asking students to step forward if they held ambitious career paths deemed "unrealistic" by society, or if they believed the women in that very room held the power to shift campus culture.

As the lines shifted, a powerful "After-Effect" dialogue ensued. Students at the front recognized their position not just as a personal victory, but as a responsibility to reach back and lift their peers forward, while the entire circle contemplated how drastically different the layout would look if male students participated in the same exercise.

As noon approached, the atmosphere turned deeply

introspective. For the final ten minutes, each participant channelled her insights into The Manifesto, composing a personal "Future Promise" onto custom bookmarks to carry home as permanent anchors.

Before the adjournment, Dr. Varsha Singh delivered a stirring closing address, reminding the attendees of their intrinsic value:

"A library is a place of stories, and today, you are the authors. If the 'ideal woman' is supposed to be silent, be the loudest voice for justice... Countering patriarchy isn't just a protest in the streets; it is a daily decision to stop apologizing for your ambition, your intellect, and your right to safety. You are not just 20 candidates. You are 20 blueprints for a balanced society. The next chapter is yours to write."

The workshop concluded not with a formal vote of thanks, but with a direct challenge to the status quo through a two-fold mission:

The 24-Hour Challenge: Participants pledged to consciously monitor and stop "shrinking" themselves—refusing to offer unwarranted apologies or hold back their intellect in academic spaces.

The "Pass it On" Note: On their way out, each student penned a sentence of solidarity and encouragement onto post-it notes, anchoring them firmly onto the library notice board to inspire future generations of women students.

By balancing rigorous critical analysis with deep empathy, the Readers' Club did more than host an event; they cultivated a vital, enduring space for leadership, awareness, and institutional pride.

Guru Nanak Dev Lecture Series
June 28th 2025

On June 28, 2025, two academic lectures were organized under the Guru Nanak Dev Lecture Series at the S.J.S. Grewal Auditorium of Guru Nanak College, Dhanbad. The program was aimed at promoting academic excellence and the development of professional skills among students and faculty.

The event began with a welcome address by the Principal, Dr. Ranjana Das. The first session, which started at 10:30 AM, was on the topic “Enhancing Oral Communication: Flow, Cadence and Rhythm for Academic and Professional Success.” The keynote speaker for this session was Ms. Maitreyee Chatterjee, Principal Mentor and Consultant at Quill Publishing and Editorial Services. She engaged with students and teachers on the importance of oral communication and effective ways to improve it.

The second session, held at 12:00 PM, focused on “Reimagining Pedagogy: Transformations and Dilemmas in Teaching and Learning Economics and Commerce.” The speaker for this session was Prof. Amitava Chatterjee, Head of the Department of Commerce, Scottish Church College, Kolkata. He shed light on the challenges and solutions in teaching economics and commerce in today's context.

Dr. Pramod Pathak, Visiting Faculty at Guru Nanak College, also shared his insights. This was followed by the presidential address by Sardar R.S. Chahal, the Chairman of the College. The program concluded with a vote of thanks by Prof. Dipak Kumar, the IQAC Coordinator. Dr. Varsha Singh coordinated both sessions of the lecture series.

Present on the occasion were Sardar R.S. Chahal (Chairman), Prof. P. Shekhar (Former Principal), Prof. Amarjeet Singh (Head, Department of English), Prof. Deepak Kumar (IQAC Coordinator), Dr. Meena Malkhandi, Prof. Santosh Kumar, Prof. Sanjay Kumar Sinha, Dr. Neeta Ojha, Prof. Snehal Goswami, Prof. Sadhana Singh, Prof. Sonu Yadav, Prof. Uday Sinha, Prof. Pushpa Tiwari, Prof. Piyush Agrawal, Prof. Mamta Prasad, Ghanistha Verma, Surabhi Kashyap, Rashi Poddar, Sapna Kumari, Soni Kumari, Priyanka Kumari, and others.

The program proved to be an inspiring experience for both students and teachers, offering them the opportunity to engage with new ideas and perspectives

"रबीन्द्र संध्या"
- कविगुरु रवीन्द्रनाथ ठाकुर की जयंती पर भव्य सांस्कृतिक संध्या का आयोजन

गुरु नानक कॉलेज, धनबाद ने 13 मई 2025 को विश्वकवि रवीन्द्रनाथ ठाकुर की 164वीं जयंती के अवसर पर "रबीन्द्र संध्या" नामक एक भव्य सांस्कृतिक कार्यक्रम का आयोजन किया। यह कार्यक्रम न केवल रवीन्द्रनाथ ठाकुर के साहित्यिक, दार्शनिक एवं सांस्कृतिक योगदान को सम्मानित करने हेतु समर्पित था, बल्कि छात्रों को उनकी रचनात्मक प्रतिभा को मंच देने का भी सशक्त माध्यम बना।

कार्यक्रम का शुभारंभ कॉलेज की प्राचार्या डॉ. रंजना दास के स्वागत भाषण से हुआ, जिसमें उन्होंने रवीन्द्रनाथ ठाकुर के बहुआयामी व्यक्तित्व और उनके द्वारा भारतीय साहित्य और शिक्षा के क्षेत्र में दिए गए योगदान पर प्रकाश डाला।

इसके पश्चात 'कोवि प्रणाम' के माध्यम से कविगुरु रवींद्रनाथ ठाकुर को श्रद्धांजलि दी गई। छात्रा प्रियाशा पाल ने उनके संपूर्ण जीवन एवं साहित्यिक अवदानों को नृत्य के माध्यम से भावपूर्ण ढंग से उन्हें स्मरण किया।

इसके उपरांत कॉलेज के अध्यक्ष सरदार आर.एस. चहल ने अध्यक्षीय भाषण देते हुए गुरुद्वारा प्रबंधक कमिटी की ओर से सभी उपस्थितजनों का स्वागत किया और रवीन्द्रनाथ ठाकुर की विचारधारा को वर्तमान समय में भी प्रासंगिक बताया। उन्होंने उनके साहित्य को आने वाली पीढ़ियों के लिए अमूल्य निधि माना।

कार्यक्रम के सांस्कृतिक भाग की शुरुआत प्रसिद्ध रचना "एसो हे बोइशाख" से हुई, जिसके बाद एक के बाद एक कई मनमोहक प्रस्तुतियों ने दर्शकों का समा बाँधा।अरुणिमा कोनार ने "एकला चलो रे" प्रस्तुत कर आत्मबल और प्रेरणा का संदेश दिया, जबकि केतोकी कोनार ने "प्राणो भोरिये" गीत के माध्यम से भावनात्मक अभिव्यक्ति की अद्भुत मिसाल पेश की।

अनामिका कोनार की प्रस्तुति "सोखि भावना कहारे बोले" में भावनाओं की गहराई देखने को मिली। इसके अलावा "मोर बिन ओठे कोण सुरे", "पागला हवा, "बारो आशा कोरे", "आगुनेर परोशमणि", "आनंदलोके", "तुमार खुला हवा" जैसी प्रस्तुतियाँ भी प्रस्तुत की गईं, जिनमें छात्रों ने गीत, संगीत, नृत्य और अभिनय का अद्भुत समन्वय दर्शाया।

कार्यक्रम का मुख्य आकर्षण रहा साधना नृत्य अकादेमी की ओर से प्रस्तुत "रबीन्द्र नृत्य" एवं गुरुदेव की नृत्य-नाटिका "चंडालिका", जिसमें सामाजिक समानता, आत्म-सम्मान और नारी सशक्तिकरण जैसे गूढ़ विषयों को मंचित किया गया। यह प्रस्तुति दर्शकों को गहराई से छू गई और लंबे समय तक स्मरणीय बनी रही।

कार्यक्रम का समापन कॉलेज के माननीय सचिव सरदार डी.एस. ग्रेवाल के धन्यवाद ज्ञापन से हुआ, जिसमें उन्होंने सभी कलाकारों, आयोजकों, शिक्षकगण, छात्र-छात्राओं तथा उपस्थित दर्शकों का आभार व्यक्त किया। तत्पश्चात राष्ट्रगान के साथ कार्यक्रम की औपचारिक समाप्ति हुई।

रबिंद्र संध्या के भव्य सांस्कृतिक कार्यक्रम में डॉ ताप्ती चक्रवर्ती (बी बी एम के यू), श्री देवज्योति सरकार, एवं कॉलेज शासी निकाय के गणमान्य सदस्यों की गरिमामयी उपस्थिति के साथ महाविद्यालय के शिक्षक प्रो अमरजीत सिंह, प्रो दीपक कुमार (प्रोफेसर इंचार्ज, भूदा) प्रो संतोष कुमार, प्रो संजय सिन्हा, डॉ. वर्षा सिंह, डॉ नीता ओझा, प्रो सोनू प्रसाद यादव, प्रो दलजीत सिंह, प्रो स्नेहल गोस्वामी, प्रो साधना सिंह, प्रो पियूष अग्रवाल, प्रो पुष्पा तिवारी, प्रो उदय कुमार सिन्हा, कौशिक मुखर्जी, प्रो ममता प्रसाद, घनिष्ठा वर्मा, सुरभि कश्यप, राशि पोद्दार, एकता श्रीवास्तव, सुश्री नुसरत परवीन समेत सभी शिक्षककेत्तर कर्मियों की उपस्थिति रही।

"रबीन्द्र संध्या" न केवल एक सांस्कृतिक कार्यक्रम रहा, बल्कि यह साहित्य, कला और विचारों की एक जीवंत यात्रा भी सिद्ध हुआ। यह आयोजन गुरु नानक कॉलेज की उस सांस्कृतिक चेतना को दर्शाता है, जो परंपरा और आधुनिकता के संगम से विद्यार्थियों के समग्र विकास की दिशा में कार्य कर रही है।

कार्यक्रम का मंच संचालन डॉ. मीना मालखंडी के द्वारा किया गया।

गुरु नानक कॉलेज धनबाद में 79वां स्वतंत्रता दिवस हर्षोल्लास के साथ मनाया गया

गुरु नानक कॉलेज, धनबाद के भूदा कैंपस के प्रांगण में 15 अगस्त 2025 को 79वें स्वतंत्रता दिवस के पावन अवसर पर एक गरिमामयी कार्यक्रम का आयोजन किया गया। इस अवसर पर महाविद्यालय की प्राचार्या डॉ. रंजना दास द्वारा राष्ट्रीय ध्वज फहराया गया एवं राष्ट्रगान की सामूहिक प्रस्तुति की गई।कार्यक्रम में महाविद्यालय के शासी निकाय के माननीय सचिव सरदार दिलजोन सिंह ग्रेवाल एवं गुरुद्वारा प्रबंधक कमेटी के अध्यक्ष सरदार गुरचरण सिंह मांझा तथा गणमान्य सदस्य विशेष रूप से उपस्थित रहे, जिनकी उपस्थिति ने कार्यक्रम की शोभा को बढ़ाया।स्वतंत्रता दिवस समारोह के अंतर्गत महाविद्यालय की 'क्रिएटिविटी डिपार्टमेंट के छात्र-छात्राओं ने देशभक्ति से ओतप्रोत गीतों की भावविभोर कर देने वाली प्रस्तुति दी, जिसने सभी उपस्थित जनों को देशप्रेम की भावना से ओतप्रोत कर दिया।इस अवसर पर महाविद्यालय की एन.सी.सी. छात्रा कैडेट्स द्वारा आकर्षक परेड की प्रस्तुति की गयी, जिसने कार्यक्रम को और भी अधिक प्रभावशाली एवं प्रेरणादायक बना दिया।समारोह में महाविद्यालय के शिक्षकगण, शिक्षकेत्तर कर्मचारी, छात्र-छात्राएं तथा उनके अभिभावकगण बड़ी

संख्या में उपस्थित रहे और देशभक्ति व एकता के इस पर्व को मिलकर हर्षोल्लास के साथ मनाया।

गुरु नानक कॉलेज, धनबाद में राष्ट्रीय युवा दिवस का आयोजन

दिनांक 12 जनवरी 2026 को गुरु नानक कॉलेज, धनबाद की एन.एस.एस. इकाई–1 एवं इकाई–2 द्वारा राष्ट्रीय युवा दिवस (स्वामी विवेकानंद की 163वीं जयंती) के अवसर पर एक भव्य कार्यक्रम का आयोजन भूदा परिसर स्थित बैडमिंटन कोर्ट में किया गया। कार्यक्रम का मुख्य विषय "युवाओं की शिक्षा और रोजगार" रहा।कार्यक्रम का शुभारंभ स्वामी विवेकानंद जी के छायाचित्र पर पुष्पांजलि अर्पित कर किया गया। इस अवसर पर प्राचार्या डॉ. रंजना दास ने स्वामी विवेकानंद के आदर्शों पर प्रकाश डालते हुए कहा कि शिक्षित, आत्मनिर्भर और रोजगारोन्मुख युवा ही राष्ट्र के उज्ज्वल भविष्य की आधारशिला हैं। उन्होंने युवाओं से विवेकानंद जी के विचारों को अपने जीवन में आत्मसात करने का आह्वान किया।एन.एस.एस. कार्यक्रम पदाधिकारी प्रो. अभिषेक कुमार सिन्हा ने स्वामी विवेकानंद के जीवन, उनके राष्ट्रवादी विचारों तथा युवाओं के प्रति उनके विश्वास पर चर्चा की। राष्ट्रीय युवा दिवस के अवसर पर "रन फॉर स्वदेशी" का भी आयोजन किया गया, जिसके अंतर्गत 1 किलोमीटर की दौड़ तथा जन-जागरूकता रैली निकाली गई। इस रैली के माध्यम से युवाओं को स्वदेशी अपनाने, आत्मनिर्भर बनने तथा शिक्षा व रोजगार के प्रति जागरूक किया गया। ।इस कार्यक्रम का मुख्य उद्देश्य स्वामी विवेकानंद के विचारों को जीवन में उतारने के संकल्प के साथ सम्पन्न हुआ।इस आयोजन में माय युवा भारत–मेरा भारत, धनबाद का योगदान सक्रिय रूप से रहा।कार्यक्रम का आयोजन महाविद्यालय की प्राचार्या डॉ. रंजना दास के मार्गदर्शन एवं प्रेरणा से किया गया। आयोजन में लगभग पचास छात्र-छात्राओं ने सक्रिय सहभागिता दर्ज कराई।

सफर ए शहादत के रूप में बलिदान की अमर यात्रा : माता गुजरी जी एवं चार साहिबज़ादों को सच्ची श्रद्धांजलि।

दिनांक 26 दिसंबर 2025 को बैंक मोड़ स्थित बड़ा गुरुद्वारा के प्रांगण में सफर ए शहादत कार्यक्रम का आयोजन किया गया।सिख इतिहास के गौरवशाली अध्याय "बलिदान की अमर यात्रा" के अंतर्गत माता गुजरी जी एवं चार साहिबज़ादों की पावन शहादत पर गुरु नानक कॉलेज धनबाद के क्रिएटिविटी विभाग के छात्रों द्वारा गुरु गोविंद सिंह के चार साहिबजादे बाबा अजीत सिंह, बाबा जुझार सिंह, बाबा जोरावर सिंह, बाबा फतेह सिंह और माता गुजरी के अमर बलिदान की अमर दास्तां को नाटकीय रूप में मंचित किया। यह कार्यक्रम त्याग, साहस और अटूट आस्था जैसे महान मूल्यों को समर्पित रहा।यह गरिमामय आयोजन गुरु नानक कॉलेज एवं बड़ा गुरुद्वारा, बैंक मोड़, धनबाद के संयुक्त तत्वावधान में संपन्न हुआ। कार्यक्रम का उद्देश्य नई पीढ़ी को सिख इतिहास के प्रेरणादायी बलिदानों से अवगत कराना तथा मानवता, धर्म और सत्य के लिए किए गए अद्वितीय संघर्ष को स्मरण करना है।कार्यक्रम के उपरांत गुरु का लंगर आयोजित किया गया। कार्यक्रम की संपूर्ण रूप रेखा अध्यक्ष सरदार आर एस चहल एवं प्राचार्या रंजना दास के निर्देशन में हुआमौके पर भुपिंदर सिंह गिल Former Cabinet Minister Govt of Orissa, सरदार आर एस चहल (अध्यक्ष गुरु नानक कॉलेज), सरदार मंजीत सिंह सलूजा (सचिव गुरु नानक कॉलेज), सरदार गुरजीत सिंह मांझा (प्रेसिडेंट, गुरुद्वारा प्रबंधक कमेटी) मौजूद थे।

गुरु नानक कॉलेज में वाणिज्य प्रदर्शनी–2026, विद्यार्थियों ने प्रस्तुत किए समसामयिक आर्थिक व व्यावसायिक मॉडलधनबाद, 2 फरवरी 2026:

गुरु नानक कॉलेज, धनबाद के भूदा परिसर स्थित एस.जे.एस. ग्रेवाल ऑडिटोरियम में वाणिज्य विभाग द्वारा वाणिज्य प्रदर्शनी–2026 का सफल आयोजन किया गया।बी.कॉम सेमेस्टर प्रथम, तृतीय, पंचम एवं सातवे के विद्यार्थियों ने उत्साहपूर्वक भाग लेते हुए विभिन्न रचनात्मक एवं ज्ञानवर्धक मॉडल प्रस्तुत किए। प्रदर्शनी में भारतीय अर्थव्यवस्था की संरचना, मुद्रा का विकास एवं कार्य, वित्तीय बाजार एवं निवेश, बैंकिंग एवं डिजिटल फाइनेंस, कैशलेस अर्थव्यवस्था, ई-कॉमर्स, उद्यमिता, व्यवसाय संगठन, विपणन एवं विज्ञापन, कर प्रणाली, क्रिप्टोकरेंसी तथा प्रबंधन सिद्धांतों से संबंधित विषयों को प्रभावशाली ढंग से प्रदर्शित किया गया।कार्यक्रम का उद्घाटन डॉ. नकुल प्रसाद, अध्यक्ष एवं अधिष्ठाता, विश्वविद्यालय वाणिज्य विभाग, बीबीएमके विश्वविद्यालय, धनबाद, डॉ. आलोक कुमार , विश्वविद्यालय वाणिज्य विभाग, बीबीएमके विश्वविद्यालय, सरदार आर.एस. चाहल (शासी निकाय के अध्यक्ष), सरदार गुरचरण सिंह माँझा (अध्यक्ष गुरुद्वारा प्रबंधक समिति) एवं सरदार वरयाम सिंह (गुरुद्वारा उपसचिव) द्वारा किया गया। कार्यक्रम की शुरुआत महाविद्यालय की प्राचार्या डॉ. रंजना दास के स्वागत भाषण से हुई।उद्घाटन के पश्चात अतिथियों ने सभी स्टॉलों का भ्रमण कर विद्यार्थियों से संवाद किया और उनके विषय ज्ञान, प्रस्तुति शैली एवं विश्लेषणात्मक दृष्टिकोण की सराहना की।यह प्रदर्शनी प्रो. संतोष कुमार (अध्यक्ष, वाणिज्य विभाग) के नेतृत्व में प्रो. संजय कुमार सिन्हा, प्रो. दलजीत सिंह, प्रो. पीयूष अग्रवाल, एवं प्रो. एकता रॉय के मार्गदर्शन में आयोजित की गई। कार्यक्रम का संचालन प्रो. स्नेहल गोस्वामी द्वारा किया गया।प्रदर्शनी के अंत में मॉडलों का मूल्यांकन कर प्रथम स्थान आदित्या, निशा, अजीत तथा विवेक; द्वितीय स्थान होमा, स्वेता, मनप्रीत तथा मुस्कान एवं तृतीय स्थान सिमरन और प्रियंका को मिला।

ग्यारहवां अंतर्राष्ट्रीय योग दिवस

दिनांक 21/06/2025 को गुरू नानक कॉलेज , धनबाद एवं एन एस एस इकाई एक एवं दो के द्वारा कॉलेज के एस.जे.एस ग्रेवाल सभागार में प्रातः 8:30 बजे "अंतर्राष्ट्रीय योग दिवस" के उपलक्ष्य में 'योग जागरुकता सह अभ्यास कार्यशाला' का आयोजन किया गया। इस कार्यक्रम में सुश्री अंजलि कुमारी और श्री प्रकाश कुमार महतो (योगा प्रशिक्षक) ने योग शिक्षा पर प्रकाश डाला। इस अवसर पर योगाचार्य सुश्री अंजलि की निगरानी में ध्यान, योग एवं प्राणायाम का विधिवत अभ्यास शिक्षक , शिक्षकेतर कर्मी एवं छात्रों ने प्राप्त किया। इसी तहत धनुरासन, मंडूकासन, भुजंगासन, पवनमुक्तासन आदि पर विस्तृत जानकारी दी गई तथा जीवन में होने वाले स्वास्थ्य लाभ पर भी प्रकाश डाला गया ।

कार्यक्रम को संबोधित करते हुए प्राचार्य डॉ रंजना दास ने सभी का स्वागत किया और ग्यारहवें अंतरराष्ट्रीय योग दिवस की शुभकामनाएं एवं बधाई दी तथा योग के महत्व पर प्रकाश डालते हुए 'योगी काया निरोगी काया' जैसे विचार को स्थापित किया। योग को वर्तमान में अंतर्राष्ट्रीय उत्सव स्वीकार किया गया है जिससे व्यक्ति मन, मस्तिष्क एवं शरीर से आजीवन स्वस्थ रह सकता है । प्राचार्य ने विशेष जोर देते हुए कहा कि राष्ट्रीय शिक्षा नीति 2020 ने भी योग के महत्व को स्वीकार करते हुए इसे अनिवार्य विषय के रूप में स्विकृति दी है। उन्होंने योग को नियमित जीवन में उतारने की सलाह दी। एनएसएस इकाई एक के प्रोग्राम ऑफिसर प्रो दलजीत सिंह ने कहा कि योग आत्मा को परमात्मा से मिलाने का एक साधन है। सभी ने योग के महत्व को समझते हुए एक सुर में कहा "पहले योग, फिर भोग, कभी न होगा रोग।"

कार्यक्रम का संचालन एन. एस. एस. प्रोग्राम ऑफिसर १ प्रो. दलजीत सिंह के द्वारा किया गया । कार्यक्रम में 50 से ज्यादा छात्र-छात्राएं, एनएसएस वॉलिंटियर्स, शिक्षक और शिक्षकेत्तर कर्मियों ने योगाभ्यास किया।

सावन महोत्सव के तहत 'तियां दा मेला' का भव्य आयोजन

दिनांक 10 अगस्त 2025 को गुरु नानक कॉलेज, धनबाद के एस. जे. एस. ग्रेवाल सभागार में डिपार्टमेंट ऑफ क्रिएटिविटी द्वारा सावन महोत्सव के अवसर पर 'तियां दा मेला' शीर्षक से एक मनमोहक सांस्कृतिक संध्या का आयोजन किया गया। कार्यक्रम की शुरुआत महाविद्यालय के छात्र-छात्राओं द्वारा मधुर सबद गायन से हुई, जिसने वातावरण को आध्यात्मिक और सांस्कृतिक रंग में रंग दिया।

इसके उपरांत महाविद्यालय के अध्यक्ष सरदार आर. एस. चहल ने सभी अतिथियों का हार्दिक स्वागत किया तथा कार्यक्रम की रूपरेखा एवं उद्देश्य पर विस्तार से प्रकाश डाला। मंच पर सरदार मंझा साहब द्वारा प्रस्तुत मिर्ज़ा गीत ने दर्शकों को भावविभोर कर दिया। महाविद्यालय की प्रतिभाशाली छात्राओं ने पारंपरिक कजरी नृत्य की प्रस्तुति दी, जिसके बाद "दियां दा सत्कार करो, पुत्रा वांगू प्यार करो" गीत का भावपूर्ण चित्रांकन प्रस्तुत किया गया।

कार्यक्रम की एक विशेष झलक रही डिपार्टमेंट ऑफ क्रिएटिविटी के छात्र-छात्राओं द्वारा प्रस्तुत टप्पे नृत्य, जिसने दर्शकों को मंत्रमुग्ध कर दिया। पंजाब की समृद्ध सांस्कृतिक धरोहर को दर्शाते हुए शमी नृत्य की रंगारंग प्रस्तुति ने सभागार में ऊर्जा भर दी। महाविद्यालय की शिक्षिका सुश्री सिमरन छाबड़ा द्वारा एकल नृत्य का मोहक प्रदर्शन हुआ, जिसके बाद निरवैर खालसा गतका ग्रुप ने अद्भुत कौशल के साथ गतका कला का प्रदर्शन कर सभी को रोमांचित कर दिया।

कार्यक्रम का समापन पारंपरिक तरीजान नृत्य की जीवंत प्रस्तुति के साथ हुआ। धन्यवाद ज्ञापन महाविद्यालय के सचिव सरदार दिलजोन सिंह ग्रेवाल ने किया, जिन्होंने कार्यक्रम की भूरि-भूरि प्रशंसा करते हुए सभी आगंतुकों के प्रति हृदय से आभार व्यक्त किया।

पूरे कार्यक्रम का कुशल मंच संचालन साधना सूद जी ने किया, जबकि संपूर्ण आयोजन महाविद्यालय की प्राचार्या डॉ. रंजना दास के निर्देशन में संपन्न हुआ। इस अवसर पर महाविद्यालय के शिक्षकों, शिक्षकेत्तर कर्मियों तथा बड़ी संख्या में छात्र-छात्राओं की गरिमामयी उपस्थिति रही, जिसने कार्यक्रम को और भी यादगार बना दिया।

The Academia at a Glance

Department of Commerce

The Department of Commerce was established in the year the 1970 with the establishment of the college. Presently, our college is affiliated under Binod Bihari Mahto Koylanchal University, Dhanbad. It is considered as the liveliest department of the College as it is home to more than half of the entire student strength which delineates the kind of significance and gravity the department holds in the existence of the college. The department at present includes a team of five dedicated regular faculty members:

Santosh Kumar, Head
Assistant Professor
(HOD)

Sanjay Kumar Sinha
Assistant Professor

Daljeet Singh
Assistant Professor

Piyush Agarwal
Assistant Professor

Snehal Goswami
Assistant Professor

Ekta Roy
Assistant Professor

Department of Economics

The Department of Economics offers an engaging and enriching academic experience that blends theoretical knowledge with practical application. Currently, the department offers an Undergraduate Course in Economics under the FYUGP framework. Department also assists on Compulsory courses like, IKS, Social Awareness, Mathematical, and Computational Thinking and Understanding India as part of New Education Policy. With a team of experienced and passionate faculty members, we prioritize not only delivering high-quality education but also inspiring students to think critically and creatively about economic issues.

Dr. Sanjay Prasad
Head

Sadhna Kumari Singh
Assistant Professor

Ekta Srivastava
Assistant Professor

Sapna Gupta
Assistant Professor

Department of English

The Department of English at Guru Nanak College has been an integral part of the institution since its establishment in 1970. Over the years, it has maintained its reputation as one of the most esteemed departments in the region for students interested in pursuing English language and literature studies at the degree level. At present the department offers Undergraduate Course in English through FYUGP under New Education Policy. The Department remains committed to nurturing a vibrant learning community and empowering students with the knowledge, skills, and opportunities to excel in their academic and professional pursuits in the field of English language and literature. At present, the department has six faculty members:

Amarjit Singh
Head, Dept. of English

Dipak Kumar
Assistant Professor,
Coordinator IQAC,

Dr. Varsha Singh
Assistant Professor
Member, IQAC

Surabhi Kashyap
Assistant Professor

Rashi Poddar
Assistant Professor

Department of History

The Department of History has been an integral part of the college, since its establishment in 1970. Our affiliation has changed over time – starting with Ranchi University, then Vinoba Bhave University, and finally Binod Bihari Mahto Koylanchal University, Dhanbad. Several academic initiatives, including national seminars, workshops, special lectures by eminent scholars, class seminars, exhibitions, and more, have allowed the department to consistently engage its students.

Dr. Ranjana Das
Assistant Professor (SS),
HOD

Abhishek Kumar Sinha
Assistant Professor

Dr. Sarita Kumari Madesia
Assistant Professor

Dr. Arnab Sarkhel
Assistant Professor

Karuna Kumari Singh
Assistant Professor

हिंदी विभाग

लगा रहे प्रेम हिन्दी में, पढ़ूँ हिन्दी लिखूँ हिन्दी
चलन हिन्दी चलूँ, हिन्दी पहरना, ओढना खाना। – राम प्रसाद बिस्मिल

'गुरु नानक कॉलेज धनबाद' में हिंदी विभाग की स्थापना सन् 1970 ई. में हुई। आरंभ में यह 'राँची विश्वविद्यालय' से सम्बद्ध था, तत्पश्चात 'विनोबा भावे विश्वविद्यालय' से सम्बद्ध हुआ और वर्तमान में यह 'बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय, धनबाद' से सम्बद्ध है। वर्तमान में एन.ई.पी. -2020 (एफ. वाई. जी. यू. पी) के तहत हिंदी प्रतिष्ठा पाठ्यक्रम में डिग्री प्रोग्राम प्रदान करता है। विभाग में चार शिक्षक हैं -

सोनू प्रसाद यादव
(विभागाध्यक्ष)

सिमरन श्रीवास्तव

मनीषा कुमारी

विशवनाथ किस्कू

Department of Political Science

The Department of Political Science thrives as a hub of critical inquiry and academic excellence. Guided by erudite faculty, the teaching methodology blends theory with real-world relevance, nurturing analytical minds through dialogue, debate, and research. With a student-centric approach at its core, the department encourages independent thought, interdisciplinary exploration, and active participation in academic discourse. From political theory to international affairs and public administration, students engage with a curriculum designed to shape visionary leaders and responsible citizens. Here, learning is not confined to classrooms. From analyzing policies to decoding political ideologies, students are encouraged to challenge perspectives, develop critical thinking, and engage with real-world issues. Regular debates, group discussions, and student-led presentations transform theory into practice, fostering a culture of active learning. It is a dynamic journey that cultivates perspective, purpose, and policy-oriented insight.

Faculty Members:

Dr. Mina Malkhandi
Head

Ms. Namita Kumari
Assistant Professor

Simran Chabbra
Assistant Professor

Ankit Diwakar
Assistant Professor

Department of Psychology

The Department of Psychology is one of the core departments of Guru Nanak College since the establishment of the College in 1970. The Department offers a three-year Degree Programme (Six semesters) in Honours/General course under CBCS system alongwith Four Years Under Graduate Programme (FYUGP) under NEP.

The Department of Psychology aims to provide an environment which facilitates comprehensive quality of education to students aspiring to understand themselves and others. Students are taught with modern tools and techniques. Department has a Psychology laboratory which helps students to comprehend the subject better. Department has various psychological tests and scales such as intelligence test, personality test, adjustment inventory, anxiety scale, maturity scale, noise sensitivity scale, life satisfaction scale, noise attitude scale, etc. Faculty members of our department do not rely only on conventional methods of teaching. Teachers of the department are members of the Counselling Cell of the College and provide counselling facilities to the students to solve their personal, emotional, social and psychological problems.

Kiran Kumari Singh
Assistant Professor

Pratima Kumari
Assistant Professor

Department of Vocational Studies: BBA

Bridging the Gap – Management Education for the Modern Business World

Sanjay Kumar Sinha
Coordinator

Snehal Goswami
Asst. Coordinator

Piyush Agarwal
Assistant Professor

Ms. Mamta Prasad
Assistant Professor

Anshuman Saha
Assistant Professor

Dr Deepti Kumari

As the Indian economy grows and diversifies, the need for well-rounded, practically trained business professionals will increase rapidly. As the business landscape keeps shifting, the purpose of Management education is increasing day by day as the need for preparing individuals to think strategically, solve problems and lead effectively remains essential.

The Department of Vocational Studies at Guru Nanak College, Dhanbad is endeavouring to cater to the needs of the students and Industry by providing them Quality Management Education.

Bachelor of Business Administration in Guru Nanak College, Dhanbad is known for its –

- State of Art Academic Infrastructure – Highly ventilated hygienically clean class rooms with sitting capacity of 90 students , uninterrupted power supply, Interactive panel based teaching, Wi-Fi Campus ,a dedicated Library for the Management department and a central Library at Bhuda Campus with above 5000 books.
- Latest Syllabus and Case study based- education padagogy tomake students understand the management concepts in a more realistic manner
- Soft Skill and Grooming Eco system- the students get ample opportunity to interact and work on different class projects and make presentations to develop their soft skills and proper attention is given to their grooming to make them Industry ready.
- Internship - The students are provided with Internship at Bharat Coking Coal Ltd (a Mini Ratna Company) and Aditya Birla Group Company (Pantaloons) Etc .
- Extra Curricular Activities –The department also makes students participate in different activities like NCC, Chess and other sports, Quiz Competition , Debates are also organized for students.
- Scholarship Programme- The students are guided for Government Scholarship and Private company Initiatives (WIPRO) for Scholarship for girl child.
- Placement – The BBA department has placed students in different industry of repute.

The BBA Department of Guru Nanak College is run under the guidance of Dedicated Faculty with more than 20 years of Experience in teaching. The Management Department has dual recognition from BBMKU and AICTE for management studies and has taken a lead role in Management Education in the Coal capital of India. The college is in the Final stage of starting its Masters in Business Administration (MBA) Programme.

The purpose of learning is growth of our minds, we at Guru Nanak College always believe in holistic development of our Students Mind.

Department of Vocational Studies: BCA

The BCA Programme of the college entered its 14th year from the academic year 2024. The intake of the department has been increased from 60 seats to 96 seats. And with its gaining popularity, the BCA is one of the most prevalent programme not only in the college but also in the city.

The Department organises job oriented project training on various software for the benefit of students and to increase their employability skills. Conducting seminars, workshops, guest lectures, and exhibitions on various topics not only expands our student's knowledge and talent but also inculcate ability to accept new challenges and develop innovative skills in them. Such co-curricular activities help the students to update their knowledge and increase their qualities and analytical skills in the emerging areas of computer and technology.

The methodical, practical and theoretical guidance provided by the department help to score distinction or first class marks to most of the students. The teaching fraternity of the college is involved at university level also for the regular updating of syllabus as per the market trends. The department is active with Spoken Tutorial Project of IIT Bombay, MHRD Government of India and has enrolled several batches and many students in this session. Also, the department provides holistic development to the students through the dynamic and socially active Rotaract Club. The students of the department stand as ambassadors to the society by proving their ability on various metrics. The bloom in the technology has incredibly increased the scope of computer related courses and with the advent of New Education Policy, the scope for skill based training have an undeniable edge. And now as per the directive received from AICTE and MHRD, Govt. of India, the process has been initiated for the approval of the BCA Programme from AICTE also. With the ambit of AICTE, the programme is inexorable.

Prof. Pushpa Tewari
Assistant Professor,
Coordinator, BCA

Prof. Uday K Sinha
Assistant Professor,
Coordinator, STP,
IIT Bombay

Koushik Mukherjee
Lab Instructor

Soni Kumari
Assistant Professor

Programme Specific Outcome: Explain the basic computer organization, architecture and hardware concepts; Design algorithm and programs using C, C++, PHP, JAVA languages; Apply mathematical and statistical tools to identify and solve complex engineering and computing problems; Develop soft skills and analytical skills to compose applications for real life environment; Develop software and mobile applications and employ concepts of ethics and cloud computing

Course highpoints: Programming in C Language (Basic and Advanced), Networking, Web Development, Data Structure, Advanced C Language Programming, Database Management System, Mathematics, Software Engineering, Object Oriented Programming using C++, .Net Framework, Programming using PHP, JAVA, ANDROID

Career prospects: System Engineer, Software Tester, Software Developer, Web Developer, System Administrator, Computer Programmer, Content Writer, Business Consultant, Systems Analyst, Computer Support Specialist, Service Support Specialist

Spoken Tutorial: Project of NMEICT, MHRD, Govt. of India

Programme Coordinator: Prof Uday K Sinha

The Spoken Tutorial Project MOOC funded by NMEICT, MHRD, Govt. of India is about teaching and learning FOSS i.e.; Free And Open Source Software. To enhance the future prospects of students and make them better employable, the college started Spoken Tutorial Programme of IIT Bombay which focuses on providing computer software training to the students of the college. All the courses of this programme are free and open source software. The programme offers lucrative software courses and enhances the skills of the students in the area of digital training. The courses are taught through audio-video classes and side-by-side practical practice is also exercised in the guidance of the teachers. Nearly all the students of BCA programme as well a good number of students of B.A / B.COM classes are trained through Spoken Tutorial Programme. The college has decided to enrol the students of BBA also for STP from coming session. There are many programs offered by the STP for each category of students.

List of programmes

Introduction to computers, Libre Office Suite (Writer, Calc, Impress), GIMP, C and CPP, Ubuntu, Java, Python 3.4.3, PHP and MySQL, Scilab, Latex

College Library

Ms. Nushrat Parween
M.Li.Sc., M.A, M.Phil (University of Delhi)
Librarian
Guru Nanak College, Dhanbad

"The contents of a library can take you further than your own imagination could begin to imagine. To open a book is to open your mind." – Amberle Cianne

With the establishment of the college in 1970, the college library was also founded. Initially, the library functioned at the Bank More campus. Following the relocation of the college's main campus to Bhuda Barmasia, the central library was subsequently shifted to the new location. At present, the college operates three libraries across its campuses: the Main Library at Bhuda Campus, one at the Bank More Campus (Girls' Wing), and another serving the Department of Vocational Studies.

College Main Library (Bhuda Campus, Barmasia)

Girls wing Library (Bank more)

Reading Hall (Bhuda Campus)

BCA Library (Vocational Studies Building)

BBA Library (Vocational Studies Building)

The library began with a modest collection of a few thousand books; however, the college management and authorities have consistently emphasized systematic collection development. Over the years, the holdings have expanded not only in academic textbooks but also across a wide range of resources, including non-academic materials, reference sources, journals, magazines, seminar proceedings, e-books, audio-visual resources, and other electronic materials. All these resources are systematically acquired, organized, preserved, and disseminated by qualified and skilled library professionals.

The library functions as an integral component of the institution and plays a significant role in supporting teaching, learning, research, and overall institutional development. During the first cycle of assessment by the National Assessment and Accreditation Council (NAAC), the library initiated its automation process. By the second NAAC cycle, the library had achieved full automation through the implementation of Koha as its library management system for all in-house operations. At present, all core activities—from cataloguing and classification to circulation and user services—are carried out in digital mode.

Circulation

Books Browsing

In the recent past, the college library has undergone significant digital transformation and entered a new phase of fully automated operations. At present, the library accessioned more than 19,600 printed books available through offline mode and provides access to over 7.5 lakh e-books through

online platforms. All printed books are systematically barcoded and classified using the Dewey Decimal Classification (DDC—3rd Summary Edition). Each volume carries a due-date slip on the title page with encoded bibliographic information, which facilitates accurate shelving, location tracking, and monitoring of circulation history.

The library follows an open-stack system, allowing users direct access to collections. Resources can be searched through the offline catalogue available at the library entrance as well as through the OPAC (Online Public Access Catalogue). The library employs MARC-21 (Machine-Readable Cataloguing) standards for bibliographic records, which are searchable through the Z39.50 protocol, thereby ensuring interoperability and efficient resource discovery.

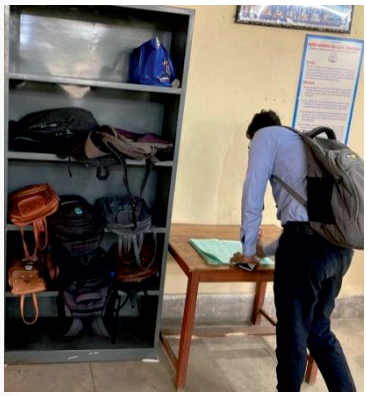

Student Visit to Library

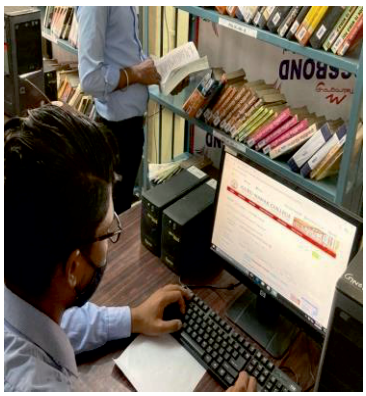

OPAC Searching

Shelves Browsing

Moving towards digital librarianship and digitization, the college library active through National Digital Library of India (NDLI) initiative, a flagship project supported by the Ministry of Education, Government of India. Through this platform, students, faculty, and staff gain access to a vast collection of e-books, e-journals, audio-visual learning materials, and other scholarly resources across disciplines. These electronic resources are made available free of cost to registered users and can be accessed remotely from home, thereby extending learning opportunities beyond the physical campus.

To facilitate access to digital resources, the library assists students in registering for NDLI accounts by collecting basic academic details such as name, class roll number, session, subject, phone number, and a valid email ID. After successful registration, users can independently log in and explore available e-resources from any location. This initiative played a crucial role in ensuring academic continuity during disruptions such as the COVID-19 pandemic and helped maintain the quality of teaching and learning.

Strengthening its digital research support services, the college has signed a Memorandum of Understanding (MoU) with ShodhChakra, an initiative of the Information and Library Network (INFLIBNET) Centre under the guidance of the University Grants Commission (UGC). This collaboration enables faculty members, research scholars, and students to utilize an integrated digital research workspace for managing the entire research lifecycle—from topic selection and literature review to citation management and thesis preparation. The library regularly facilitates awareness and training programmes under this MoU to promote effective adoption of the platform among academic users.

The library consistently organizes orientation programmes for newly admitted students to familiarize them with its resources, facilities, and services. Interactive sessions are also conducted periodically to address users' queries and improve service delivery. Library also organises annual bookfair in college campus.

In alignment with the college's vision and mission of prioritizing learners from economically and socially disadvantaged backgrounds, the library has introduced a Book Bank facility for EWS students. Under this scheme, students may borrow prescribed textbooks for an entire semester and return them at the end so that other learners may also benefit. In addition, the library provides a spacious and well-equipped reading area where students can study in a conducive academic environment and explore diverse sources of knowledge.

Library Reading Hall

"Libraries are as the shrine where all the relics of the ancient saints, full of true virtue, and that without delusion or imposture, are preserved and reposed." Francis Bacon (1561-1626)

JSHEC Sponsored National Seminar

Jharkhand @ 25: Celebrating 25 Years of Statehood and 150 Years of Janjatiya Gaurav

Organised by: Department of Economics,
Guru Nanak College, Dhanbad
Dates: 6th–7th December 2025
Sponsored by: Jharkhand State Higher Education Council (JSHEC)

Guru Nanak College, Dhanbad successfully organized a two-day National Seminar titled "Jharkhand @ 25: Celebrating 25 Years of Statehood and 150 Years of Janjatiya Gaurav" on 6th and 7th December 2025 with the support of the Jharkhand State Higher Education Council. The seminar was conceived as an academic initiative to commemorate the silver jubilee of Jharkhand's formation while paying tribute to the rich legacy, struggles, and contributions of tribal (Janjatiya) communities.

The seminar witnessed the enthusiastic participation of more than 100 researchers, academicians, and faculty members from across the state, making it a vibrant platform for intellectual exchange and interdisciplinary dialogue. Through six technical sessions, an inaugural and valedictory programme, and a cultural evening, the seminar provided a comprehensive reflection on Jharkhand's past, present, and future.

Day 1 – Saturday, 6th December 2025

Inaugural Session

The inaugural session began at 10:30 AM with the traditional lighting of the lamp, accompanied by floral tributes and a devotional Shabad, setting a solemn and reflective tone for the seminar. Dr. Ranjana Das, Principal, Guru Nanak College, Dhanbad, delivered the welcome address, highlighting the importance of academic discourse in preserving tribal heritage and addressing contemporary developmental challenges.The seminar souvenir was formally released, followed by the felicitation of the Chief Guest and other dignitaries. The session was graced by the presence of the Honourable Member of Legislative Assembly, Tundi, Shri Mahura Prasad Mahto, as the Chief Guest. In his address, he highlighted the importance of organizing such academic events at a significant juncture marking 25 years of Jharkhand's statehood. He congratulated Guru Nanak College for its sincere efforts and appreciated the initiative for bringing issues related to tribal culture, history, and development into focused academic discourse. Dr. Ram Kumar Singh, Hon'ble Vice-Chancellor, BBMK University, spoke on the broader significance of the seminar, emphasizing the responsibility of higher education institutions in preserving indigenous heritage while contributing to research-driven, inclusive development. He observed that such academic platforms play a crucial role in connecting scholarship with societal needs. The Keynote Address by Shri Ranendra Kumar, Ex-Director, Dr Ram Dayal Munda Tribal Research Institute, Ranchi provided a detailed and insightful account of the life, struggles, and resilience of tribal communities. He discussed historical injustices, socio-economic marginalization, cultural erosion, and contemporary challenges faced by tribal societies, while also highlighting their collective strength, traditional knowledge systems, and enduring contribution to Jharkhand's identity and development. Shri Meghnath Ji, renowned filmmaker on tribal culture and a three-time National Award winner, delivered an engaging address on understanding tribal life through cinema. He emphasized how films can document lived realities, resistance, rituals, and cultural memory, thereby preserving tribal narratives for future generations. Shri Rabindra Roy, Senate Member, BBMK University, stressed the role of universities in promoting tribal research and inclusive academic policies. Shri I. K. Choudhary, former Head, Department of History, Ranchi University, highlighted the historical struggles of tribal communities, underlining their strong sense of collectiveness, unity, and resistance against exploitation.

The Presidential Address by Sardar R. S. Chahal emphasized governance rooted in cultural pride, ethical leadership, and academic excellence. The session concluded with a vote of thanks by Dr. Sadhna

Singh, convener of the seminar. Inaugural session was conducted by Dr. Varsha Singh and concluded at 2:00 p.m. with the National Anthem.

Session I, themed "Tribal Culture, Heritage & Identity", was chaired by Dr. Jadi Bala Komaraiah, Senior Professor, Department of Economics, Banaras Hindu University, Varanasi, with Shri Pravin Kumar, Principal, R. S. More College, Govindpur, as the Co-Chair. The session focused on issues of tribal identity, cultural preservation, linguistic challenges, and the role of media in shaping contemporary tribal narratives. The papers presented highlighted challenges faced by the Santhal community and emphasized the importance of traditional art forms such as Sohrai–Khovar painting, bamboo crafts, and the evolving dimensions of Chhau dance as symbols of cultural continuity and transformation.

Session II, on the theme "Environment, Ecology & Sustainable Development", was chaired by Dr. Sajal Mukherjee, Associate Professor and Head (Retd.), Department of Economics, Vinoba Bhave University, Hazaribagh, with Dr. Birendra Kumar, Principal, Katras College, serving as the Co-Chair. The discussions in this session revolved around the environmental challenges faced by Jharkhand, particularly due to mining and industrial activities. Papers examined issues related to forest conservation, ecological justice, sustainable agriculture, eco-friendly consumption practices, and the implementation of the Forest Rights Act, stressing the need to balance development with environmental sustainability.

Session III, themed "Tribal Resistance, Heroes & Historical Legacies", was chaired by Dr. Anuj Lugun, Assistant Professor, Central University of +South Bihar, and co-chaired by Dr. Nakul Prasad, Head, Department of Commerce, BBMK University. The session revisited the rich legacy of tribal resistance movements and leadership in Jharkhand. Papers discussed the contributions of iconic figures such as Birsa Munda, Jaypal Singh Munda, and Ramdayal Munda, early tribal revolts, and regional resistance movements, while also highlighting the significant role of tribal women in resistance, social reform, and cultural movements.

Cultural Evening

The day concluded with a vibrant cultural evening showcasing traditional tribal dances, folk music, and performances, reflecting Jharkhand's rich living heritage.

Highlights

Guru Nanak College, Dhanbad
Department of Economics
National Seminar
on
JHARKHAND @ 25:
CELEBRATING 25 YEARS OF STATEHOOD AND
150 YEARS OF JANJATIYA GAURAV
6th & 7th December 2025
SPONSORED BY
Jharkhand State Higher Education Council

Department of Economics
National Seminar
on
JHARKHAND @ 25:
CELEBRATING 25 YEARS OF STATEHOOD AND
150 YEARS OF JANJATIYA GAURAV
6th & 7th December 2025
SPONSORED BY
Jharkhand State Higher Education Council

Guru Nanak College, Dhanbad
Department of Economics
National Seminar

Media Coverage

हिन्दुस्तान

गुरुनानक कॉलेज में झारखंड राज्य के गठन व जनजातीय गौरव पर सेमिनार शुरू

पारंपरिक व आधुनिक शिक्षा को मिलाकर विकास मॉडल तैयार हो

संगोष्ठी

जीएन कॉलेज में आयोजित सेमिनार का उद्घाटन करते टुंडी विधायक मथुरा महतो व अन्य।

धनबाद, मुख्य संवाददाता। गुरुनानक कॉलेज धनबाद में झारखंड राज्य के गठन के 25 वर्षों और जनजातीय गौरव के 150 वर्षों के मौके पर दो दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार का शुभारंभ किया गया।

झारखंड स्टेट हायर एजुकेशन काउंसिल के तत्वावधान में आयोजन हो रहा है। सेमिनार में विशेष वक्ता रामदयाल मुंडा ट्राइबल वेलफेयर रिसर्च इंस्टीट्यूट के पूर्व निदेशक रणेंद्र कुमार ने कहा कि जनजातीय समाज का इतिहास केवल संघर्ष का इतिहास नहीं, बल्कि संस्कृति, कला व सामुदायिक एकता और ज्ञान का भी इतिहास है। आज आवश्यकता है कि पारंपरिक ज्ञान और आधुनिक शिक्षा को मिलाकर एक समावेशी विकास मॉडल तैयार किया जाए। यह संगोष्ठी इस दिशा में महत्वपूर्ण कदम है। मुख्य अतिथि टुंडी विधायक मथुरा महतो ने कहा कि बीते 25 वर्षों में झारखंड ने विकास, शिक्षा और सामाजिक सशक्तीकरण के क्षेत्र में अहम उपलब्धियां हासिल की हैं। यह संगोष्ठी निश्चय ही राज्य को नई नीतिगत दिशा देने में सहायक सिद्ध होगी। बीबीएमकेयू के कुलपति प्रो रामकुमार सिंह कहा कि झारखंड की पहचान इसकी प्राकृतिक संपदा, सांस्कृतिक विविधता और संघर्षशील जनजातीय समुदायों से है। उच्च शिक्षा के क्षेत्र में हमारा संकल्प है कि हम आदिवासी युवाओं को गुणवत्तापूर्ण शिक्षा, अनुसंधान व अवसर उपलब्ध कराएं, ताकि वे राज्य के विकास में नेतृत्वकारी भूमिका निभा सकें। बीबीएमकेयू के सीनेट सदस्य रंजीत राय ने कहा कि झारखंड की धरोहर और आदिवासी समाज की बौद्धिक विरासत पर आधारित संगोष्ठी सभी प्रतिभागियों के लिए ज्ञानवर्धक सिद्ध होगी। मेघनाथ लेखक ने कहा कि झारखंड की सांस्कृतिक पहचान उसके गीत, नृत्य, त्योहार और सामुदायिक जीवन में गहराई से रची-बसी है। डॉ आईके चौधरी जी ने कहा कि झारखंड का विकास तभी संभव है जब प्रशासन, शिक्षा जगत और समाज मिलकर प्रगति के साझा लक्ष्य पर कार्य करें। गवर्निंग काउंसिल के अध्यक्ष आरएस चहल ने कहा कि झारखंड की प्रगति में आदिवासी समाज की भूमिका अत्यंत अहम रही है। मौके पर प्राचार्य डॉ रंजना दास, संयोजक डॉ साधना सिंह, संचालन डॉ वर्षा सिंह समेत अन्य शिक्षक व कर्मी उपस्थित रहे।

दैनिक भास्कर धनबाद 07-12-2025

गुरु नानक कॉलेज में दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी में टुंडी विधायक बोले...

25 वर्षों में झारखंड ने सभी क्षेत्रों में हासिल की हैं महत्वपूर्ण उपलब्धियां

एजुकेशनरिपोर्टर | धनबाद

गुरु नानक कॉलेज, धनबाद में झारखंड राज्य के गठन के 25 वर्ष व जनजातीय गौरव के 150 वर्ष पर शनिवार से दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी शुरू हुई। झारखंड स्टेट हायर एजुकेशन काउंसिल के सौजन्य से संगोष्ठी हुई। मुख्य अतिथि टुंडी विधायक मथुरा प्रसाद महतो ने कहा कि बीते 25 वर्षों में झारखंड ने शिक्षा, विकास और सामाजिक सशक्तिकरण के क्षेत्रों में महत्वपूर्ण उपलब्धियां हासिल की हैं। विशिष्ट अतिथि बीबीएमकेयू के कुलपति प्रो. राम कुमार सिंह ने कहा कि झारखंड की पहचान उसकी प्राकृतिक संपदा, सांस्कृतिक विविधता और संघर्षशील आदिवासी समुदायों से है। लक्ष्य है कि आदिवासी युवाओं को गुणवत्तापूर्ण शिक्षा व शोध के अवसर देना है। विशेष वक्ता रामदयाल ट्राइबल वेलफेयर इंस्टीट्यूट के निदेशक रणेंद्र कुमार ने कहा कि पारंपरिक ज्ञान और आधुनिक शिक्षा के समन्वय से ही समावेशी विकास मॉडल तैयार हो सकता है। बीबीएमकेयू के सीनेट सदस्य रंजीत राय ने कहा कि विधि लंबे समय से शैक्षणिक उत्कृष्टता और सामाजिक प्रतिबद्धता की परंपरा को कायम रखे है। लेखक व फिल्ममेकर मेघनाथ ने कहा कि वैश्वीकरण की चुनौतियों के बीच जड़ों से जुड़ाव जरूरी है। प्राचार्या डॉ. रंजना दास, डॉ. बिरेंद्र कुमार, डॉ. मोना मालखंडी, डॉ. वर्षा सिंह, डॉ. साधना सिंह, डॉ. सोनू प्रसाद यादव आदि मौजूद थे।

रामदयाल मुंडा के अवदानों को याद किया

सेंट्रल यूनिवर्सिटी ऑफ साउथ बिहार के डॉ. अनुज लुगुन ने कई संदर्भों पर विस्तृत प्रस्तुति दी। आरएस मोर कॉलेज, गोविंदपुर के प्राचार्य डॉ. प्रवीण सिंह ने ऐतिहासिक घटनाओं, जननायकों, स्त्री-प्रतिरोध और औपनिवेशिक काल की चुनौतियों पर विचार रखे। डॉ. नकुल प्रसाद ने रामदयाल मुंडा के सामाजिक और सांस्कृतिक अवदानों को याद किया और उन्हें जननायक बताया।

समाज के विकास से जुड़ा विकास है सार्थक

डॉ. आईके चौधरी ने कहा कि आदिवासी समुदाय इस राज्य की संस्कृति और सामाजिक ढांचे को दिशा देने वाला मूल आधार रहा है। सरदार आरएस चहल ने कहा कि संस्थानों का विकास तभी सार्थक है, जब वह समाज के विकास से जुड़ा हो। सेवानिवृत्त प्राध्यापक डॉ. सजल मुखर्जी ने झारखंड की अर्थव्यवस्था और युवाओं के उच्च अध्ययन पर बल दिया।

खबर मन्त्र सबकी बात सबके साथ

Main Edition
Dec 7, 2025

दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी का आयोजन

खबर मन्त्र संवाददाता

धनबाद। गुरु नानक कॉलेज में झारखंड राज्य गठन के 25 वर्ष एवं जनजातीय गौरव के 150 वर्ष पूर्ण होने के उपलक्ष्य में शनिवार को दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी की शुरूआत हुई। यह कार्यक्रम झारखंड स्टेट हायर एजुकेशन काउंसिल के सहयोग से आयोजित है। प्राचार्या डॉ. रंजना दास ने स्वागत उद्बोधन देते हुए संगोष्ठी की रूपरेखा प्रस्तुत की और इसे ज्ञान एवं संस्कृति के संवाद की महत्वपूर्ण कड़ी बताया।मुख्य अतिथि टुंडी विधायक मथुरा प्रसाद महतो ने कहा कि झारखंड ने 25 वर्षों में शिक्षा, विकास और सामाजिक सशक्तिकरण में उल्लेखनीय प्रगति की है। बीबीएमकेयू के कुलपति प्रो. (डॉ.) राम कुमार सिंह ने झारखंड की सांस्कृतिक विविधता और जनजातीय समाज के संघर्ष को राज्य की पहचान बताया। विशेष वक्ता रणेंद्र कुमार ने आदिवासी ज्ञान परंपरा और आधुनिक शिक्षा के समन्वय की आवश्यकता पर बल दिया। सीनेट सदस्य रंजीत राय ने संगोष्ठी को ज्ञानवर्धक बताते हुए विश्वविद्यालय की शैक्षणिक प्रतिबद्धता को रेखांकित किया। लेखक एवं फिल्ममेकर मेघनाथ ने कहा कि वैश्वीकरण के बीच सांस्कृतिक जड़ों से जुड़ाव जरूरी है। डॉ. आई.के. चौधरी एवं सरदार आर.एस. चहल ने शिक्षा और समाज के संयुक्त प्रयासों को विकास का आधार बताया। उद्घाटन सत्र का संचालन डॉ. वर्षा सिंह ने किया और धन्यवाद ज्ञापन डॉ. साधना सिंह ने प्रस्तुत किया।

जीएन कॉलेज में राष्ट्रीय सेमिनार का आयोजन

25 वर्षों में झारखंड ने शिक्षा और सामाजिक सशक्तीकरण में की काफी प्रगति : मथुरा

सेमिनार का उद्घाटन करते विधायक मथुरा महतो, कुलपति व अन्य.

नृत्य प्रस्तुत करतीं छात्रा.

वरीय संवाददाता, धनबाद

झारखंड राज्य के गठन के 25 वर्ष एवं जनजातीय गौरव के 150 वर्ष विषय पर गुरु नानक कॉलेज में दो दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार शनिवार से शुरू हो गया. यह आयोजन झारखंड स्टेट हायर एजुकेशन काउंसिल के सौजन्य से किया जा रहा है. सेमिनार का उद्घाटन मुख्य अतिथि टुंडी विधायक मथुरा महतो, बीबीएमकेयू के कुलपति प्रो राम कुमार सिंह, जीएन कॉलेज शासी निकाय अध्यक्ष आरएस चहल, विशिष्ट वक्ता रणेंद्र कुमार, प्राचार्या डॉ रंजना आदि ने किया. प्राचार्या डॉ रंजना दास ने स्वागत भाषण में कहा कि यह आयोजन ज्ञान, संस्कृति और विकास के संवाद की महत्वपूर्ण कड़ी साबित होगा. मुख्य अतिथि मथुरा प्रसाद महतो ने कहा कि पिछले 25 वर्षों में झारखंड ने शिक्षा और सामाजिक सशक्तीकरण में काफी प्रगति की है. कुलपति प्रो राम कुमार सिंह ने झारखंड की प्राकृतिक विविधता और जनजातीय संघर्ष को राज्य की पहचान बतायी. उन्होंने कहा कि विश्वविद्यालय का लक्ष्य आदिवासी युवाओं को गुणवत्तापूर्ण शिक्षा और अनुसंधान के अवसर उपलब्ध कराना है विशिष्ट वक्ता रणेंद्र कुमार ने कहा कि जनजातीय समाज का इतिहास केवल संघर्ष नहीं, बल्कि कला, संस्कृति और सामुदायिक ज्ञान की समृद्ध धरोहर है. आरएस चहल, रंजीत राय व लेखक एवं फिल्ममेकर मेघनाथ और डॉ आइके चौधरी ने भी संबोधित किया. धन्यवाद ज्ञापन संयोजिका डॉ साधना सिंह व संचालन डॉ वर्षा सिंह ने किया.

प्रभात खबर
Sunday, December 7, 2025
Dhanbad-City
https://epaper.prabhatkhabar.com/clip/693494df5ccf7d1e29cfc570

Day 2 – Sunday, 7th December 2025

Session IV, themed "Socio-Economic Development of Jharkhand", was chaired by Dr. S. K. L. Das, Former Principal, P.K.R.M. College and former Head, Department of Economics, BBMK University, with Dr. Himanshu S. Chaudhary, Head, Department of Foreign Languages, BBMK University, as the Co-Chair. Dr. Himanshu Shekhar discussed Jharkhand's cultural heritage and described the sacrifices of people's leaders as living models of inspiration.The session offered a critical assessment of Jharkhand's socio-economic progress over the last twenty-five years. Papers examined the growth of the retail sector, the role of MSMEs in generating livelihoods and empowering tribal communities, the impact of CSR initiatives, and comparative perspectives on municipal governance. Discussions also emphasized inclusive development through education, healthcare, and employment generation. Dr. S. K. L. Das, in his remarks, provided a detailed overview of Jharkhand's economic scenario and its structural features. He highlighted multiple dimensions of socio-economic development and argued that the deliberations of the session would serve as a guide for future policy-making and planning processes.

Session V, on the theme "Tribal Governance, Policy & Rights", was chaired by Dr. Minaketan Behera, Associate Professor of Economics, School of Social Sciences, Jawaharlal Nehru University, New Delhi. The session focused on governance frameworks and policy challenges related to tribal communities in Jharkhand. Presentations critically analyzed the functioning of Panchayati Raj institutions, issues of land and forest rights, mining-induced displacement, and the socio-legal implications of the Forest Rights Act. The discussions highlighted the need for policy reforms and participatory governance models to ensure justice, equity, and sustainable development for tribal populations.

Session VI, themed "Education, Youth & Women's Empowerment", was chaired by Dr. Mohd. Irfan, Assistant Professor, Department of Management Studies, IIT (ISM), Dhanbad. This session highlighted the transformative role of education in empowering tribal communities, women, and youth. Papers explored themes such as digital inclusion, women's entrepreneurship in retail and MSMEs, healthcare disparities, and higher education policies in Jharkhand at 25 years of statehood. The session underscored the emerging leadership of women and youth as key drivers of social change and resilience in the state.

Valedictory Session

The valedictory session was held at 3:00 PM and was graced by Hon'ble Shri Raj Sinha, MLA, Dhanbad, as the Chief Guest. The Guests of Honour included Dr. Pushpa Kumari, Dean, Student Welfare, BBMK University, and Dr. Radha Nath Tripathy, Registrar, BBMK University. In their addresses, the dignitaries appreciated the academic depth, cultural relevance, and smooth organization of the seminar. They commended Guru Nanak College for successfully creating a meaningful platform for scholarly dialogue on tribal heritage, governance, and development, and encouraged the continuation of such academic initiatives in the future.

With the participation of over 100 researchers and scholars, six well-structured technical sessions, and a vibrant cultural programme, the seminar emerged as a grand academic and cultural success, reaffirming Guru Nanak College's commitment to academic excellence, social responsibility, and the promotion of Jharkhand's tribal heritage.

Highlights

Media Coverage

दैनिक भास्कर धनबाद 08-12-2025

गुरु नानक कॉलेज में सेमिनार में प्रो. राधानाथ बोले...

शिक्षण प्रणाली की रीढ़ है नवाचार

धनबाद | झारखंड जेएसएचईसी व गुरु नानक कॉलेज ने झारखंड के सामाजिक व आर्थिक विकास पर सेमिनार किया। डॉ. हिमांशु शेखर ने झारखंड के सांस्कृतिक विरासत पर प्रकाश डाला। डॉ. एसकेएल दास ने सामाजिक-आर्थिक विकास के विभिन्न आयामों पर सार्थक और रचनात्मक विमर्श प्रस्तुत किया। मुख्य अतिथि विधायक राज सिन्हा ने शिक्षण संस्थाओं की कमियों को दूर और उसकी उपलब्धियों को नई ऊंचाई देने को प्रेरित किया। कुलसचिव प्रो. डॉ. राधानाथ त्रिपाठी ने कहा कि नवाचार ही शिक्षण प्रणाली की रीढ़ है। डीएसडब्ल्यू प्रो. (डॉ.) पुष्पा कुमारी ने हुए कहा कि झारखंड खनिज संपदा में समृद्ध है।

गुरुनानक कॉलेज में सेमिनार में मौजूद विधायक राज सिन्हा और अन्य अतिथि।

अध्यक्षता डा. इरफान, डॉ. मीनाकेतन बेहरा, प्राचार्य डॉ. रंजना दास, शासी निकाय के अध्यक्ष, सरदार आरएस. चहल मनजीत सिंह आदि मौजूद थे।

हिन्दुस्तान

हिन्दुस्तान www.livehindustan.com अपने युवा

शिक्षण संस्थाओं की कमियों को दूर करने के लिए सम्मिलित प्रयास: राज

धनबाद, प्रमुख संवाददाता। धनबाद विधायक राज सिन्हा ने कहा कि शिक्षण संस्थाओं की कमियों को दूर करने और उसकी उपलब्धियों को नई ऊंचाई देने के लिए सम्मिलित प्रयास की जरूरत है। झारखंड राज्य अन्य और अलग विधायी वाणियों के सपनों के साथ जन्मा था। उन्होंने पूरा करने और अपने लक्ष्यों को शीघ्रता से पूर्ण करने के लिए युद्धपीठी वर्ग की भूमिका आम है।

विधायक झारखंड राज्य स्थापना के 25 वर्ष पूर्ण होने पर रविवार को झारखंड जेएसएचईसी और गुरुनानक कॉलेज में आयोजित दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी के दूसरे दिन समापन सत्र को बतौर मुख्य अतिथि संबोधित कर रहे थे। इस सत्र में बतौर विशिष्ट अतिथि कुलसचिव प्रो डॉ राधानाथ त्रिपाठी और डीएसडब्ल्यू प्रो डॉ पुष्पा कुमारी मौजूद थे। प्राचार्य डॉ रंजना दास ने अतिथियों का स्वागत किया। इससे पूर्व झारखंड के सामाजिक-आर्थिक विकास विषय पर आधारित सत्र की अध्यक्षता डॉ एसकेएल दास ने की। उनके साथ बतौर सह अध्यक्ष बीबीएमकेयू के विदेशी भाषा विभाग के विभागाध्यक्ष डॉ हिमांशु एस चौधरी थे। डॉ हिमांशु ने कहा कि विकास तभी सार्थक है जब वह समाज के अंतिम व्यक्ति तक पहुंचे। सत्र में कई शोधकर्ताओं द्वारा झारखंड के आर्थिक विकास, हिंदल सेक्टर, खनन, सीएसआर, जनजातीय उद्यमिता, शिक्षा-स्वास्थ्य तथा नीतिगत सुधारों पर शोध-पत्र प्रस्तुत किए गए। अध्यक्ष व सह-अध्यक्ष ने कहा कि ये शोध भविष्य की नीतिगत दिशा तय करेंगे। दूसरे तकनीकी सत्र में शिक्षा, युवा व महिला सशक्तीकरण तथा ट्राइबल गवर्नेंस, पॉलिसी एंड राइट्स विषय पर कुल छह शोधपत्र पेश किए गए। सत्र की अध्यक्षता आईआईटी के सहायक प्रोफेसर डॉ मो इरफान और ऑनलाइन सत्र की अध्यक्षता जेएनयू के डॉ मीनाकेतन बेहरा ने की। वक्ताओं ने शिक्षा, डिजिटल समावेशन, महिला नेतृत्व, एमएसएमई में महिलाओं की भागीदारी व जनजातीय विकास पर चर्चा की। अंत में डॉ साधना कुमारी सिंह ने धन्यवाद ज्ञापन और राष्ट्रगान के साथ कार्यक्रम की समाप्ति हुई।

गुरुनानक कॉलेज में सेमिनार में राष्ट्रीय संगोष्ठी में सहायक प्रोफेसर डॉ मो इरफान, विशिष्ट अतिथि कुलसचिव प्रो डॉ राधानाथ त्रिपाठी व अन्य।

खबर मन्त्र
सबकी बात सबके साथ

Main Edition
Dec 8, 2025

राष्ट्रीय संगोष्ठी के दूसरे दिन सामाजिक आर्थिक और शैक्षणिक विषयों पर हुआ विस्तृत विमर्श

खबर मन्त्र संवाददाता

धनबाद। झारखंड राज्य स्थापना के 25 वर्ष पूर्ण होने के उपलक्ष्य में जेएसएचईसी और गुरु नानक कॉलेज के संयुक्त तत्वावधान में आयोजित दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी के दूसरे दिन विविध तकनीकी सत्रों में ज्ञानवर्धक प्रस्तुतियाँ हुईं। तकनीकी सत्र की अध्यक्षता डॉ. एस.के.एल. दास तथा सह-अध्यक्षता डॉ. हिमांशु एस. चौधरी ने किया।

इस सत्र में शोधार्थियों और शिक्षकों ने झारखंड के सामाजिक आर्थिक विकास, खनन, खुदरा क्षेत्र, जनजातीय उद्यमिता, शिक्षा, स्वास्थ्य, नगरपालिका वित्तीय ढाँचा तथा नीतिगत सुधारों पर अपने शोधज्ञापत्र प्रस्तुत किए। अध्यक्ष एवं सह-अध्यक्ष ने सभी प्रस्तुतियों को सारगर्भित और उपयोगी बताया।

दूसरे तकनीकी सत्र का विषय शिक्षा, युवा एवं महिला सशक्तिकरण तथा जनजातीय शासन व्यवस्था रहा। इसकी अध्यक्षता आईआईटी (आईएसएम) धनबाद के डॉ. मो. इरफान तथा ऑनलाइन सत्र की अध्यक्षता जवाहरलाल नेहरू विश्वविद्यालय के डॉ. मीनाकेतन बेहरा ने किया।

सत्र में महिलाओं की नेतृत्व भूमिका, डिजिटल सशक्तिकरण, जनजातीय उन्नयन, आर्थिक समावेशन तथा उच्च शिक्षा नीतियों पर आधारित छह शोधज्ञापत्र प्रस्तुत किए गए। समापन सत्र में मुख्य अतिथि धनबाद के विधायक राज सिन्हा, विशिष्ट अतिथि कुलसचिव प्रो. (डॉ.) राधानाथ त्रिपाठी तथा छात्र कल्याण अधिष्ठाता प्रो. (डॉ.) पुष्पा कुमारी उपस्थित रहीं। वक्ताओं ने झारखंड के सर्वांगीण विकास, शिक्षा की महत्ता और जनजातीय समाज के उत्थान पर बल दिया। कार्यक्रम का धन्यवाद ज्ञापन संगोष्ठी की संयोजिका डॉ. साधना कुमारी सिंह ने किया।

नवाचार ही शिक्षण प्रणाली की रीढ़: डा. राधानाथ

जागरण संवाददाता, धनबाद: झारखंड राज्य उच्च शिक्षा परिषद और गुरु नानक कालेज के संयुक्त तत्वावधान में राज्य स्थापना के 25 वर्ष पूर्ण होने के उपलक्ष्य में आयोजित दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी का रविवार को समापन हुआ। समापन सत्र के मुख्य अतिथि स्थानीय विधायक राज सिन्हा थे।

उन्होंने शिक्षण संस्थाओं की कमियों को दूर करने और उपलब्धियों को नई ऊंचाई तक ले जाने के लिए प्रेरित किया। विशिष्ट अतिथि बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय के कुलसचिव डा. राधानाथ त्रिपाठी ने कहा कि बदलते समय के साथ नवाचार ही शिक्षण-प्रणाली की रीढ़ है और इसमें शिक्षण संस्थान की भूमिका महत्वपूर्ण है। उन्होंने जमीनी पहल की आवश्यकता पर भी जोर दिया।

गुरु नानक कालेज में बीबीएमकेयू की डीएसडब्ल्यू को स्मृति चिह्न भेंट करते प्राचार्य • जागरण

संगोष्ठी के पहले दिन झारखंड के सामाजिक-आर्थिक विकास पर आधारित तकनीकी सत्र-एक का आयोजन किया गया। अध्यक्षता करते हुए पूर्व विभागाध्यक्ष अर्थशास्त्र बीबीएमकेयू डा. एसकेएल दास ने झारखंड की आर्थिक परिदृश्य पर विस्तृत चर्चा की। सह अध्यक्ष डा. हिमांशु शेखर चौधरी ने झारखंड की सांस्कृतिक विरासत पर चर्चा की और जननायकों के त्याग को आदर्श बताया। डीएसडब्ल्यू डा. पुष्पा कुमारी ने कहा कि झारखंड खनिज संपदा के मामले में बहुत समृद्ध है। बावजूद अब भी इस पर जो पिछड़ेपन का बोध है।

दूसरे तकनीकी सत्र में शिक्षा, युवा एवं महिला सशक्तिकरण और ट्राइबल गवर्नेंस पर चर्चा की गई। अध्यक्षता डा. इरफान ने की, जिसमें शिक्षा, डिजिटल सशक्तीकरण, महिला नेतृत्व, जनजातीय उत्थान, और सार्वजनिक स्वास्थ्य पर छह शोधपत्र प्रस्तुत किए गए। संगोष्ठी का संचालन डा. सोनू प्रसाद यादव, डा. वर्षा सिंह और प्रो. पुष्पा तिवारी ने किया, जबकि धन्यवाद ज्ञापन डा. साधना कुमारी सिंह ने किया।

'Mega Management Fair 2025' Report

On 13/12/2025 'Mega Management Fair' was organized by Inspiring Education (a division of Inspiring Potential Agency) at the Sonotel Hotels and Resorts, Dhanbad. The purpose of the event was to counsel the students of various colleges of Dhanbad about the admission process of different Management Colleges across the country. 12 reputed MBA Colleges were present in the program, to name a few were Pune Institute of Business Management, Apeejay School of Management, Ai University, Calcutta Business School, ASMI Business School, etc. 42 of our students from various departments took active participation in the event and thus were benefitted.

Principal, Dr. Ranjana Das and Prof-in-charge (Bhuda Campus), Prof. Dipak Kumar motivated the students of our College to take part in the session. Prof. Piyush Agarwal (Dept. of Commerce) accompanied the students throughout the counseling. Students gave a positive feedback and are looking forward to the prospective opportunities.

The details of the students are as follows:

Sr. No.	NAME	SEMESTER	ROLL NO.	DEPARTMENT
1	Sujal kumar	2022-26	373	B.Com
2	Sumit Das	2022-26	333	B.Com
3	Aditya Kumar	2022-26	453	B.Com
4	Nisha Kumari	2022-26	23	B.Com
5	Anjali Priya	2022-26	179	B.Com
6	Salman Alam	2021-24	117	B.Com
7	Balprit Kaur	2022-26	172	B.Com
8	Reshmi Kumari	2022-26	320	B.Com
9	Rahul Raj	2022-26	514	B.Com
10	Shefali Kumari	2023-27	69	B.C.A.
11	Kumari Avantika	2023-27	656	B.A.
12	Sadaf Naaz	2023-27	57	B.C.A.
13	Muskan Kumari	2023-27	341	B.Com
14	Gungun kumari	2023-27	205	B.Com
15	Shuvam Gupta	2024-28	472	B.Com
16	Harman Singh	2024-28	371	B.Com
17	Ashvin Chawda	2024-28	345	B.Com
18	Naman Singh	2024-28	402	B.Com
19	Satyam Mishra	2024-28	457	B.Com
20	Yash Verma	2024-28	77	B.B.A
21	Shubham Kumar	2022-26	587	B.A.

Sr. No.	NAME	SEMESTER	ROLL NO.	DEPARTMENT
22	Suraj Kumar	2022-26	645	Pol. Sci.
23	Anubhav Kumar	2024-28	32	B.B.A
24	Chiranjivi Kumar	2024-28	18	B.B.A
25	Muskan Kumari	2023-27	160	B.Com
26	Khushi Kumari	2023-27	59	B.Com
27	Sakshi Saloni	2024-28	55	B.B.A
28	Md Akrum Faisal Hussain	2024-28	33	B.B.A
29	Ananya Kumari	2024-28	10	B.B.A
30	Abhijeet Sandilya	2024-28	78	B.B.A
31	Prathidhi Kumari	2024-28	87	B.B.A
32	Ajeet Kumar	2024-28	7	B.B.A
33	Kiran Kumari	2024-28	18	B.B.A
34	Ayushman Kumar	2024-28	16	B.B.A
35	Krishna Saw	2024-28	30	B.B.A
36	Ashutosh Verma	2024-28	15	B.B.A
37	Manpreet Kaur	2023-27	489	B.Com
38	Kiran Kumari	2023-27	530	B.Com
39	Kajal kumari	2023-27	158	B.Com
40	Richa Mishra	2023-27	383	B.Com
41	Abhay pratap singh	2024-28	2	B.Com
42	Satyam Shiromani	2025-29	247	B.A.(Eng)

Glimpses of the Event:

सद्भावना दिवस

६ नवम्बर २०२५, गुरु नानक कॉलेज, धनबाद

दिनांक ६ नवम्बर २०२५ को, गुरु नानक कॉलेज, धनबाद और गुरुद्वारा प्रबंधक समिति के संयुक्त तत्वाधान में सद्भावना दिवस का आयोजन गुरु गोबिंद सिंह पब्लिक स्कूल के विशाल प्रांगण में संपन्न हुआ।

गुरु नानक कॉलेज, कतरास रोड, धनबाद में गुरुवार की शाम आध्यात्मिक माहौल से सराबोर रही, जब कॉलेज प्रांगण में "सद्भावना दिवस" का आयोजन बड़े हर्ष और उत्साह के साथ किया गया। यह आयोजन गुरुद्वारा प्रबंधक समिति (जी.पी.सी.) तथा धनबाद कोलफील्ड्स के सिख नागरिकों के सहयोग से श्री गुरु नानक देव जी के 556वें प्रकाश पर्व की पावन स्मृति में संपन्न हुआ। इस वर्ष का विषय था —

"The Relevance of Priesthood in Religion" अर्थात् "धर्म में पुरोहित वर्ग की प्रासंगिकता"।

कार्यक्रम का औपचारिक शुभारंभ सरदार मंजीत सिंह, महासचिव (जी.पी.सी.) के स्वागत भाषण से हुआ। उन्होंने उपस्थित सभी अतिथियों, विद्वानों और विद्यार्थियों का स्वागत करते हुए कहा कि गुरु नानक देव जी की शिक्षाएँ आज भी मानवता को दिशा देने वाली हैं और उनका संदेश समय की सीमाओं से परे है।

कार्यक्रम के प्रारंभिक चरण में हज़ूरी रागी जत्था भाई गुरमीत सिंह एवं दल ने मधुर शबद कीर्तन प्रस्तुत किया, जिसने पूरे परिसर को भक्ति और श्रद्धा के रंग में रंग दिया।

इसके पश्चात क्रमशः विभिन्न स्कूलों एवं कॉलेजों — सिम्बायोसिस पब्लिक स्कूल, क्रेडो वर्ल्ड स्कूल, और गुरु नानक कॉलेज के विद्यार्थियों ने भी शबद गायन किया।इसके बाद कार्यक्रम में धर्म और समाज पर अपने विचार रखने के लिए देश के प्रतिष्ठित शिक्षाविदों और धर्माचार्यों ने मंच संभाला।

सबसे पहले रेव. डेनियल माइकल प्रसाद, एग्जीक्यूटिव डायरेक्टर एवं एजुकेशनल लीडर (बोकारो) ने अपने संबोधन में कहा कि "हर धर्म में पुरोहित वर्ग का उद्देश्य समाज में नैतिकता और करुणा का प्रसार करना है, न कि भेदभाव या विभाजन।" इसके बाद प्रो. (डॉ.) सैयद अली करीम, दिल्ली विश्वविद्यालय ने धर्म और सामाजिक समरसता पर अपने विचार व्यक्त किए। उन्होंने कहा कि "सच्चा धर्म वह है जो दूसरों की सेवा में अपना योगदान दे, और पुरोहित वर्ग इस दिशा में मार्गदर्शक की भूमिका निभाता है।" प्रो. (डॉ.) श्रीकांत द्विवेदी, विद्यासागर विश्वविद्यालय ने मानवता के विकास में धर्म की भूमिका पर अपने विचार रखे। उन्होंने कहा कि "पुरोहित वर्ग केवल धार्मिक कर्मकांड का प्रतीक नहीं, बल्कि समाज की आत्मा को जाग्रत करने वाला तत्व है।" प्रो. (डॉ.) अमरजीत सिंह, गुरु नानक देव विश्वविद्यालय, अमृतसर ने गुरु नानक देव जी के उपदेशों का उल्लेख करते हुए कहा कि "गुरु नानक का संदेश था – नाम जपो, कीरत करो और वंड छको — यही आज भी मानवता की सबसे बड़ी आवश्यकता है।"

इस अवसर पर निरवैर खालसा गतका ग्रुप' ने गतका कला का अद्भुत प्रदर्शन किया, जिसने दर्शकों की तालियों की गड़गड़ाहट के बीच सिख वीरता की झलक प्रस्तुत की।

इसके उपरांत प्रो. (डॉ.) राम कुमार सिंह, कुलपति, बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय (बीबीएमकेयू) ने अपने संबोधन में कहा कि "धर्म का मूल संदेश मानवता, एकता और परस्पर सम्मान है। पुरोहित वर्ग को चाहिए कि वह समाज में नैतिकता, सहिष्णुता और प्रेम का प्रसार करे।"

कार्यक्रम के अंत में सरदार दिलजोन सिंह ग्रेवाल, सदस्य (जी.पी.सी.) ने सभी वक्ताओं, अतिथियों और प्रतिभागियों का धन्यवाद ज्ञापन किया। पूरे कार्यक्रम का संचालन सौम्यता और गरिमा के साथ डॉ. वर्षा सिंह एवं डॉ. सोनू प्रसाद यादव ने किया। इस भव्य आयोजन में सरदार गुरचरण सिंह मांझा (अध्यक्ष जी पी सी), सरदार दिलजोन सिंह ग्रेवाल(कार्यक्रम संयोजक), डॉ. रंजना दास(सह-संयोजक), सरदार आर. एस चहल (अध्यक्ष गुरु नानक कॉलेज), सरदार मंजीत सिंह (सचिव गुरु नानक कॉलेज), डॉ. राधानाथ त्रिपाठी(रजिस्ट्रार बिनोद बिहारी महतो कोलांचल विश्वविद्यालय), प्रोफेसर पूर्णेन्दु शेखर (पूर्व प्राचार्य गुरु नानक कॉलेज), प्रोफेसर डॉ.हिमांशु शेखर, प्रोफेसर प्रमोद पाठक, आदरणीय श्री बीपीएल दास, प्रोफेसर ताप्ती चक्रवर्ती,श्रीमती शमिता परमार, श्रीमती विद्या सिंह, श्रीमती शर्मिला सिन्हा, डॉ. अमलेंदु सिन्हा आदि शहर के प्रतिष्ठित गणमान्य सदस्यों के साथ अनेक कॉलेज के शिक्षक, छात्र, शहर के प्रतिष्ठित नागरिक, और विभिन्न शिक्षण संस्थानों के प्रतिनिधि बड़ी संख्या में उपस्थित रहे।

ੴ
न हम हिन्दु ना मुसलमान।
अलाह राम के पिंड परान।
Divas
NOVEMBER 2025

Divas

ੴ
न हम हिन्दु ना मुसलमान।
अलाह राम के पिंड परान।
Divas
6th NOVEMBER 2025

Divas

ੴ
न हम हिन्दु ना मुसलमान।
अलाह राम के पिंड परान।
Divas
6th NOVEMBER 2025

ੴ
न हम हिन्दु ना मुसलमान।
अलाह राम के पिंड परान।
Divas
6th NOVEMBER 2025

Gurmukhi Section

ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੰਦੇਸ਼

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ, ਧਨਬਾਦ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਅੰਕ “ਵਸਾਖੀ 2026” ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਕੇਵਲ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ‘ਵਿੱਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ' ਉੱਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਅਜਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਚੱਜੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰੂ ਬਣਾਵੇ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੀ ਕਰੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਫੇਸੋਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜੀਏ।

ਮੈਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਟੀਮ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਮੈ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ , ਧਨਬਾਦ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੁਧੀ ਜੀਵਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਜਿੰਨਾ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਹਿਤ ਸਾਡੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਸਾਹਿਤਿਕ ਅਮੀਰੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ. ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਲਿਖਤਾਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗਾ।

ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਦੇ ਉੱਜਵਲ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ , ਧਨਬਾਦ

Sardar Gurcharan Singh Majha
President
Gurdwara Prabandhak Committee, Dhanbad

ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਪਹਿਲਾਂ 1701 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਯੁੱਧੀ ਸਮਾਗਮ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਯੁੱਧੀ ਅਭਿਆਸ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਦਿਨ। ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ "ਮੌਕ ਐਕਸਰਸਾਈਜ਼" ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਬਣਾਇਆ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਯੁੱਧੀ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। "ਹੋਲਾ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਯੁੱਧੀ ਹਮਲਾ, ਅਤੇ "ਮਹੱਲਾ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਗਠਿਤ ਸਭਾ ਜਾਂ ਤੋੜੋ-ਫੜੋ।

ਸਿੱਖ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਨਹੀਂ ਖੇਡਦੇ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ - ਹਿੰਮਤ, ਕੌਮ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ। ਅੱਜ ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਨੰਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਖੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਗਤਕਾ ਅਤੇ ਨੇਜ਼ਾ ਬਾਜ਼ੀ ਵਰਗੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਯੁੱਧੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਯੁੱਧੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਜੀਵੰਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਲਾ ਨਹੀਂ। 24 ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਲੰਗਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਤਯੋਹਾਰ ਹੀ ਨਹੀ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਨ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ। ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹਿੰਮਤ, ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਜੀਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਸਾਧਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਇਕਾਨੋਮਿਕ੍ਸ ਡਿਪਾਰ੍ਟਮੈਂਟ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ, ਧਨਬਾਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ:
ਸਰਦਾਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੂਜਾ
ਸਕੱਤਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲੇਜ, ਧਨਬਾਦ

ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ

ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮ੍ਰੱਧ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਗਹਿਰੇ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਜੀਵਨ ਪੱਧਤੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਬਣਤਰ ਇਕਤਾ, ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ, ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਡੂੰਘੇ ਸਤਿਕਾਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਨਾ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਸਥਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਾ, ਮੂਰਤੀ, ਦਰੱਖਤ ਜਾਂ ਮੰਦਰ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਹਰ ਤੱਤ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਨਾ ਧਰਮ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਲਈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੈ, ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਆਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਅਸਤਿਤਵ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ-ਬਸਿਆ ਹੈ। ਸਰਨਾ ਦੇ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਜਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ; ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਨਾ ਧਰਮ ਰਸਮੀ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਨਾਲ ਘੱਟ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਵੱਧ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ–ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਸੋਚ ਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਰਬਭੌਮਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

ਇਸ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਕ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਕਬਜ਼ਾਬੰਦੀ, ਜੰਗਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਬੇਦਖਲੀ, ਜ਼ਾਲਿਮ ਜੰਗਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਸ਼ੋਸ਼ਣਕਾਰੀ ਰੇਵਨਿਊ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ, ਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਦਰਿਆਈ ਘਾਟੀਆਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਰਦਰਾਜ਼ ਪਠਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨਿਛਾਵਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾ ਤਾਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਂਗ ਸੀ; ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਵਾਇਤੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 1857 ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 1857 ਤੋਂ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਯੋਧੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਯੋਧੇ ਬਾਬਾ ਤਿਲਕਾ ਮਾਂਝੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 11 ਫ਼ਰਵਰੀ 1750 ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਗਲਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। 1784 ਵਿੱਚ ਤਿਲਕਾ ਮਾਂਝੀ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜਮਹਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਗਸਟਸ ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਲੇਲ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਈ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਕਠੋਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਲਕਾ ਮਾਂਝੀ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪੂੰਛ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘਸੀਟਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਗਦ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਨਾਲ ਫਾਹਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧ ਵੱਡੀਆਂ ਬਗਾਵਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। 1767 ਤੋਂ 1833 ਤੱਕ ਚੱਲੀ ਚੁਆਰ ਬਗਾਵਤ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਵਿਰੋਧ ਦਰਸਾਇਆ। ਇਹ ਬਗਾਵਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਾਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਬੇਦਖਲੀ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਖੋਹ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ।

1855 ਵਿੱਚ ਸੰਥਾਲ ਹੂਲ ਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਤੀਖ਼ਾ ਕੀਤਾ। 30 ਜੂਨ 1855 ਨੂੰ ਸਿੱਧੂ ਅਤੇ ਕਾਨ੍ਹੂ ਮੁਰਮੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਥਾਲ ਆਦਿਵਾਸੀ ਰਾਜਮਹਲ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਗਨਾਡੀਹ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਫੂਲੋ ਮੁਰਮੂ ਅਤੇ ਝਾਨੋ ਮੁਰਮੂ ਵਰਗੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਲੜੀ।

ਆਦਿਵਾਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚਮਕਦਾਰ ਨਾਮ ਬਿਰਸਾ ਮੁੰਡਾ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਧਰਤੀ ਆਬਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਉਲੀਹਾਟੂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ ਬਿਰਸਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਜ਼ਮੀਦਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਾਰਨ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਖੋਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਿਰਸਾ ਨੇ "ਅਬੂਆ ਦਿਸ਼ੁਮ, ਅਬੂਆ ਰਾਜ" (ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ, ਸਾਡਾ ਰਾਜ) ਦਾ ਨਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਆਦਿਵਾਸੀ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਧਨੁਸ਼-ਬਾਣ, ਭਾਲੇ, ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਲੇਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜ ਕੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਰਸਾ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ 500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਨਾਮ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। 3 ਫ਼ਰਵਰੀ 1900 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਰਾਂਚੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰਕਾਰ 9 ਜੂਨ 1900 ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸਿਰਫ਼ 25 ਸਾਲ ਸੀ।

ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬਿਰਸਾ ਮੁੰਡਾ ਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਝਾਰਖੰਡ, ਬਿਹਾਰ, ਓਡੀਸ਼ਾ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਈ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਬੇਦਖਲੀ ਅਤੇ ਉਪੇਖਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤਦੋਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਤਾ ਦੇਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹਾਸ਼ੀਆ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਅਧਿਆਇ ਹੈ।

Diljaun Singh Grewal
Member Governing Council
Guru Nanak College, Dhanbad

ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਸਮੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਸਬ ਤੋ ਅਮੀਰ ਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ . ਇਹ ਗਲ ਉਦੋਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ . ਇਕ ਸਮੇ ਜਦੋ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇ ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾ ਤੇ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ . ਲਾਹੋਰ ਉਸ ਸਮੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੱਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀ ਸੀ , ਬਲਕਿ ਜਿਥੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ . ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਨੂ ਤੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤਕੜੀਆ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ . ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕੋਲ ਐਨਾ ਸੋਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕੀ ਗਿਣਨ ਵਾਲੇ ਥਕ ਜਾਂਦੇ ਸੀ . ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ , ਅਤੇ ਇਕ ਮਜਬੂਤ ਰਾਜ ਬਣਾ ਦਿਤਾ . ਉਹਨਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂ ਮੰ ਨੜ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ , ਸਭ ਨੂ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਆਪਣੀ ਗਲ ਰਖਣ ਦਾ . ਸਭੇ ਧਰਮਾ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ . ਜੇਕਰ ਸੋਨਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ . ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਾਹੋਰ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਉਸ ਸਮੇ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ . ਇਹਨਾ ਸਹਿਰਾਂ ਤੋ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਸੇਂਨਟਰਲ ਏਸ਼ੀਆ ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ . ਇਕ ਸਮੇ ਲਾਹੋਰ ਨੂ ਪੈਰਿਸ ਆਫ ਈਸਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ . ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸੁਂਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਸੀ . ਅਤੇ ਉਹਨਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਲ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ . ਜਿਵੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੂਰਜ ਵੀ ਅਸਤ ਹੋਣਾ ਸੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ . ਜੋਕਿ ਅਜ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਹ ਸੂਰਜ ਨਹੀ ਚੜਿਆ.

Ms. Nishtha Sood
London/Dhanbad

ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ: ਲਿਪੀ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਲਿਖਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਦੋਂ ਹੀ ਟਿਕ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਫੁੱਲ-ਫਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ ਪਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਗੀਤ, ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਕੱਲੇ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ।

ਭੋਜਪੁਰੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਭੋਜਪੁਰੀ ਕੋਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਮ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਭਿਖਾਰੀ ਠਾਕੁਰ ਦਾ 1971 ਵਿੱਚ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੋਜਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜੋ ਸੰਸਥਾਗਤ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਨਕ ਲਿਪੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਇਸ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵੱਧਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਥਾਪਿਤ ਲਿਪੀਆਂ ਹਨ: ਪੂਰਬੀ (ਭਾਰਤੀ) ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ (ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ) ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ। ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਹਿਯੋਗ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਜੀਵੰਤਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ, ਭਾਵੇਂ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਕ ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਮਾਨਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਉਸ ਦੀ ਲਿਪੀ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪਾਰਿਸਥਿਤੀਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ, ਸਾਹਿਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਯਤਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਨਵੀਂ ਲਿਪੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਖੋਜ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲਿਪੀ ਹੈ।

ਈ. ਪੀ. ਨਿਊਟਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ 35 ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 21 ਅੱਖਰ–ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ–ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਛੇ ਅੱਖਰ 10ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ, ਬਾਰਾਂ 3ਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ 5ਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੱਖਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ; ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਟਾਕਰੀ ਲਿਪੀ ਦੇ 35 ਵਿੱਚੋਂ 27 ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 15 ਅੱਖਰ ਬਿਲਕੁਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ 12 ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਅੱਖਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਸਨ। ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾਂ ਮਾਨਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਜੀਨਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਡਬਲਯੂ. ਲੇਟਨਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ: "ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀਆਂ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਚਨ ਰਚੇ ਜੋ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।"

ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ "ਗੁਰਮੁਖੀ" ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਇਆ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ, "ਗੁਰਮੁਖੀ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ: "ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ! ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਹੈਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਹੈਂ; ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨਾਲ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ ਲੈ ਕੇ ਆ।"

ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: "ਪੈਰਾ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਅੱਖਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੱਖਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ "ਗੁਰਮੁਖੀ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਇੱਕੋ ਲਿਪੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਬੰਗਾਲੀ ਲਈ ਇੱਕੋ ਲਿਪੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ? ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਡੂੰਘੇ ਜਾਏ ਬਿਨਾਂ ਵੀ, ਇੱਕ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਿਪੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ—ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈ ਨਸਤਾਲੀਕ ਲਿਪੀ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਨ।

1947 ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ

ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਰਦੂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ—ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਵਟਸਐਪ 'ਤੇ ਰੋਮਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ। ਪਰ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਲਈ ਨਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ। ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਦੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਚੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪਕਪਟਨ ਨੇੜੇ ਟਿੱਕਾ ਨਾਨਕਸਰ ਨਾਮਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ੇਖ਼ ਇਬਰਾਹੀਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਹੋਣਗੇ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਕਈ ਹੋਰ ਸੂਫ਼ੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਯਕੀਨਨ ਇਸ ਲਿਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। 1860 ਦੀ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੀਰ ਦੀ ਇੱਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਕਾਦਰ ਯਾਰ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਬਾਬਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਲਿਖੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਹਰਫ਼ੀਆਂ "ਅਲਫ਼, ਬੇ, ਪੇ..." ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਲਿਖਤਾਂ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

"ਅਲਫ਼ ਅੱਲਾਹ ਚੱਤਾ ਦਿਲ ਮੇਰਾ, ਬੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ।
ਐਨ ਤੇ ਗ਼ੈਨ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਨਾ ਜਾਣਾ, ਗੱਲ ਅਲਫ਼ ਸਮਝਾਈ।"

ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਉਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣਾ ਸੀ; ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਜਾਂ ਮਾਨਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਨਾਮ ਸੀ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ "ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

1947 ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, "ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ" ਸ਼ਬਦ ਘੜਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਅਸਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ, ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਧੁਨੀਆਂ ਜਿਵੇਂ "ਝ" ਅਤੇ "ਢ" ਲਈ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, "ਣ" ਅਤੇ "ਲ਼" ਲਈ ਦੋ ਵਾਧੂ ਅੱਖਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਉਰਦੂ ਜਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ 10 ਸੁਰ ਧੁਨੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ, ਸੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਜਿਵੇਂ ਕੰਨਾ, ਸਿਹਾਰੀ, ਬਿਹਾਰੀ, ਆਦਿ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸਟੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ, ਸੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਜ਼ਬਰ, ਜ਼ੇਰ, ਪੇਸ਼) ਇਹ ਕੰਮ ਉਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਕਈ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਕਈ ਧੁਨੀਆਂ ਦਰਸਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ–ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਅੱਖਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੋ: ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੰਜਾਬੀ-ਭਾਸ਼ੀ ਆਬਾਦੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ–13 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ। ਫਿਰ ਵੀ, ਕੇਵਲ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਲਿਪੀ ਹੈ; ਉਹ ਬੱਸ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿ 13 ਕਰੋੜ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ "ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ" ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਦਾਇਰੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਿੱਖਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਸਿੱਖਣਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਬਚਾਅ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੂਫ਼ੀ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ–ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ–ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਿੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਜੋ ਕੋਈ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਸਿੱਖਣਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵੱਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਫਤਿਹ

ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ

ਸਰਦਾਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਥਰਦੀਹ
ਜਰਨਲ ਸਕੱਤਰ
ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ , ਧਨਬਾਦ

ਸਿੱਖ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ 11 ਮਾਰਚ 1783 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ **ਦਿੱਲੀ ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ** ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਜਿੱਤ ਸੀ।

ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ:

> **ਬਾਬਾ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ:** ਕਰੋੜਸਿੰਘੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ।

> **ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ:** ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕਮਾਂਡਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਗਲ ਤਖ਼ਤ (ਤਖ਼ਤ-ਏ-ਤਾਊਸ) 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

> **ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ:** ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਜੋ ਵਾਧੂ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਦਾ ਸਿਲ (ਬੁੰਗਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੈ ਆਏ। ਇਹ ਪੱਥਰ ਅੱਜ ਵੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ), ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਬੁੰਗਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਫਤਿਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵੇਰਵੇ:

> **ਪਾੜ (ਬ੍ਰੀਚ):** ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾੜ ਪਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ **ਮੋਰੀ ਗੇਟ** (ਲੱਕੜ ਦੇ ਲੱਠਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਮੋਰੀ' ਜਾਂ ਛੇਦ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ) ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

> **ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ:** ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ 30,000 ਸਿੱਖ ਘੋੜਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਪੜਾਅ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਉੱਥੇ ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਥਿਤ ਹਨ।

> **ਪੁਲ ਮਿਠਾਈ:** ਦਿੱਲੀ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਠਾਈ ਵੰਡੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ ਪਿਆ।

> **ਸਮਝੌਤਾ:** ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ II ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਧੀ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ:

1. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਸੱਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ)।
2. ਨਜ਼ਰਾਨੇ (ਨਕਦ ਭੇਟ) ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਚੁੰਗੀ (ਟੈਕਸ) ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ।

ਸਮਾਂ: ਬਾਬਾ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਭਗ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ (ਨਵੰਬਰ 1783 ਤੱਕ) 4,000 ਸੈਨਿਕਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇ।

ਹਾਲਾਂਕਿ 1783 ਦੀ ਜਿੱਤ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਨੇ 1764 ਅਤੇ 1788 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਟੈਕਸ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਿਆਂਗ ਸ਼ੁਏਚਿਨ ਦੀਆ ਭਵਿਖਵਾਣੀਆਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ : ਇੰਦਰਜੀਤ ਸੰਧੂ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਿਆਂਗ ਸ਼ੁਏਚਿਨ – ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮਈ 2024 ਵਿੱਚ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ-ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੱਲੋਂ ਇਰਾਨ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਸੀ – ਅੱਜ ਆਪਣੀ **Game Theory #9** ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਤੇ 2026 ਵਿੱਚ **ਪੈਟਰੋਡਾਲਰ** ਬਾਰੇ ਉਹ ਜੋ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੈਕਰੋ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਨੁਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ (ਭੂਗੋਲ ਹੀ ਕਿਸਮਤ ਹੈ)

Gulf Co-operation Council – (GCC) ਦੇਸ਼ (ਬਹਿਰੈਨ, ਯੂਏਈ/ਦੁਬਈ-ਅਬੂ ਧਾਬੀ, ਕਤਰ, ਕੁਵੈਤ, ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ) ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰੇਤ ਉੱਤੇ ਬਣੇ ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ ਤੇਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜ ਹਨ।

ਲਗਭਗ **80% ਖੁਰਾਕ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ**

60% ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਊਰਜਾ-ਭਾਰੀ **ਡੀਸੈਲੀਨੇਸ਼ਨ ਪਲਾਂਟਾਂ** ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ

ਸਮਤਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰੇਗਿਸਤਾਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਭਾਵ

ਦੁਬਈ ਵਿੱਚ **90% ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਦੇਸੀ ਆਬਾਦੀ**, ਸਥਾਨਕ ਲੜਾਕੂ ਜਜ਼ਬਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ

ਪੂਰਾ ਆਰਥਿਕ ਮਾਡਲ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਤੇਲ ਸਿਰਫ਼ **ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਵਿੱਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇ** ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਵਾਪਸ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਇਸਦੇ ਉਲਟ **ਇਰਾਨ** ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਰਣਨੀਤਿਕ ਗਹਿਰਾਈ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੀਆ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਿਆਂਗ ਨਕਸ਼ੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ: **ਸਟ੍ਰੇਟ ਆਫ ਹੋਰਮੁਜ਼** (33 ਕਿਮੀ ਚੌੜਾ, ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲਗਭਗ 20% ਤੇਲ ਦਾ ਰਸਤਾ), ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਚਾਰਟ (ਯੂਏਈ ਅਤੇ ਬਹਿਰੈਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਕਟਮਈ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ), ਅਤੇ ਜਾਤੀ-ਧਾਰਮਿਕ ਨਕਸ਼ੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

"ਇਹ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਰੱਖਿਆ **$40,000 ਦੇ ਡਰੋਨਾਂ** ਨਾਲ ਪਰਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।"

ਅਸਮਮਿਤ ਯੁੱਧ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ

ਇਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ।

ਉਹ ਉਸਨੂੰ **ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਥਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ**।

Shahed ਡਰੋਨ: $35k–$50k ਪ੍ਰਤੀ ਡਰੋਨ, ਹਰ ਦਿਨ ਲਗਭਗ 500 ਬਣਦੇ ਹਨ, ਕੁੱਲ ਭੰਡਾਰ ਕਰੀਬ 80,000

ਨਿਸ਼ਾਨੇ: ਡੀਸੈਲੀਨੇਸ਼ਨ ਪਲਾਂਟ, ਤੇਲ ਟਰਮੀਨਲ, ਬਿਜਲੀ ਗ੍ਰਿਡ, ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ, ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜੀ ਅੱਡੇ

ਅਮਰੀਕਾ/ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ: **$1–3 ਮਿਲੀਅਨ ਦੇ Patriot/THAAD ਮਿਸ਼ਾਈਲ** (ਕਈ ਵਾਰ ਇਕ ਡਰੋਨ ਲਈ 2-3 ਮਿਸ਼ਾਈਲ)

ਜਿਆਂਗ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

“ਇਹ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਮੂਰਖਤਾ ਭਰੀ ਗੱਲ ਹੈ।”

ਇੱਕ ਡਰੋਨ ਵੀ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਡੀਸੈਲੀਨੇਸ਼ਨ ਪਲਾਂਟ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਜੇਬਲ ਅਲੀ ਜਾਂ ਰਾਸ ਤਨੂਰਾ ‘ਤੇ ਕੁਝ ਹਮਲੇ ਹੋ ਜਾਣ, ਤਾਂ **ਆਮਦਨ + ਪਾਣੀ + ਬਿਜਲੀ** ਤਿੰਨੋਂ ਦਾ ਸੰਕਟ ਇਕੱਠੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੇਸ਼-ਵਾਰ ਡਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਕ੍ਰਮਵਾਰਤਾ

1. ਬਹਿਰੈਨ – ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ (ਮਹੀਨਿਆਂ ਨਹੀਂ, ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ)

ਲਗਭਗ **50–60% ਸ਼ੀਆ ਆਬਾਦੀ**, ਪਰ ਸੁੰਨੀ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਰਾਜ

ਇੱਥੇ **ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ 5ਵੀਂ ਨੇਵੀ ਫਲੀਟ** ਦਾ ਅੱਡਾ ਹੈ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਸ਼ਾਈਲ ਅਤੇ ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ

ਜਿਆਂਗ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ:

ਸ਼ੀਆ ਬਗਾਵਤ + ਇਰਾਨੀ ਸਮਰਥਨ → ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਡਿੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਭੱਜ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇ 5ਵੀਂ ਫਲੀਟ ਹਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਵੱਡੀ ਰਣਨੀਤਿਕ ਹਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

2. ਦੁਬਈ / ਯੂਏਈ – ਚਮਕਦਾ ਮਾਡਲ ਇਕ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ

90% ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਦੇਸੀ ਆਬਾਦੀ

$200k–$250k ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰਟਰ ਫਲਾਈਟਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ

ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਲਗਜ਼ਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ

ਜਿਆਂਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

“ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਜੋਂ ਮਰ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਮੀਰ ਪੱਛਮੀ ਜਾਂ ਏਸ਼ੀਆਈ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਐਸੇ ਸਥਾਨ ‘ਤੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਓਗੇ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ।”

3. ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ, ਕਤਰ, ਕੁਵੈਤ – ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਉਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ, ਪਰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ

ਪੂਰਬੀ ਸਾਊਦੀ ਤੇਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਆ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ

ਵੱਡੇ ਡੀਸੈਲੀਨੇਸ਼ਨ ਪਲਾਂਟ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਆਯਾਤ ‘ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ

ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤੇਲ ਦੀ ਆਮਦਨ ਘਟੇਗੀ, ਤਾਂ **ਸਬਸਿਡੀ ਅਤੇ ਟੈਕਸ-ਰਹਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ**।

ਗੇਮ ਥਿਊਰੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਮਮਿਤ ਖੇਡ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਫਰਕ ਹਨ:

ਦਰਦ ਸਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ: ਇਰਾਨ ਮੌਤ ਤੱਕ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ; GCC ਦੇ ਅਮੀਰ ਨੇਤਾ ਭੱਜ ਸਕਦੇ ਹਨ

ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਵਚਨਬੱਧਤਾ: ਇਰਾਨ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੈ

ਖਰਚਾ: ਇਰਾਨ $40k ਖਰਚਦਾ ਹੈ, ਅਮਰੀਕਾ ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ

ਇਰਾਨ ਇਹ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ GCC ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀਆਂ ਡਿਗਣਗੀਆਂ, ਤਾਂ **ਪੈਟਰੋਡਾਲਰ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰੁਕ ਜਾਵੇਗੀ**।

ਫਿਰ ਗਲਫ ਦੇ ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਅਮਰੀਕੀ ਟ੍ਰੇਜ਼ਰੀ, ਸਟਾਕ, ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟ ਜਾਂ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ।

ਤੇਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ **ਯੁਆਨ, ਰੁਪਏ, ਸੋਨੇ ਜਾਂ BRICS ਮੁਦਰਾਵਾਂ** ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

GCC ਲਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅੰਤਿਮ ਸਥਿਤੀ

ਰਾਜਸ਼ਾਹੀਆਂ ਡਿੱਗ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ
ਖੇਤਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕਸੀ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਇਰਾਨੀ ਨੇਤ੍ਰਿਤਵ ਹੇਠ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਖੇਤਰੀ ਕ੍ਰਮ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ
1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੀ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣਾ ਗਲਫ ਆਧਾਰ ਗੁਆ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਿਆਂਗ 2024 ਤੋਂ ਇਹੀ ਕ੍ਰਮ ਦੱਸਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।
ਅੱਜ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।
ਮੈਕਰੋ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕਾਂ ਲਈ:
ਇਹ ਇੱਕ **ਵੱਡਾ ਤਬਦੀਲੀਕਾਰੀ ਮੋੜ** ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਡਾਲਰ ਦੀ ਮੰਗ ਘਟਣ → ਬਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵੱਧਣ → ਲਿਕਵਿਡਿਟੀ ਸੰਕਟ → ਡੀ-ਡਾਲਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ।
GCC ਨੂੰ ਫੌਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ **ਸਸਤੇ ਡਰੋਨ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ, ਧਾਰਮਿਕ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਗੇਮ ਥਿਊਰੀ ਦੀ ਕਠੇਰ ਗਣਿਤ** ਹਿਲਾ ਰਹੀ ਹੈ।
ਮਨਾਮਾ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀਆਂ ਬੁਝ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਦੁਬਈ ਦੇ ਰਨਵੇ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਮੰਦ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਡਾਲਰ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ
ਗੁਰਦੀਪ ਕੋਰ ਸੰਧੂ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦਾ ਸਥਾਨ: ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਚੋਣਵੇਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਜ ਤੋਂ 550 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ।

1. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼: "ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ"

ਸਿੱਖ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੀ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇਹ ਤੁਕ:

"ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ॥"

ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਭਾਵਾਂ (ਸੰਗਤ) ਵਿੱਚ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ।

2. ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੂਮਿਕਾ: ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਯੋਧਾ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:

* **ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ:** ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ।
* **ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ:** ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
* **ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਜੀ:** ਉਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 40 ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾਇਆ।
* **ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ:** ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰਿਆਂ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ) ਨੂੰ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੱਚ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

3. ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਬਰਾਬਰੀ

ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ:

* **ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ:** ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ 'ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ' (ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ) ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ।
* **ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ:** ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਅਤੇ ਪਰਦਾ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ।

4. ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਤਾ

ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰੀ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਸਿੱਖ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਛਕਣ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤ ਨੂੰ 'ਕੌਰ' (ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਪਛਾਣ ਬਖਸ਼ੀ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਪਣਾਈਏ। ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜੀਏ ਜਿੱਥੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਪਰਖ ਹੋਵੇ।

ਡਾ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਮਨੁੱਖੀ ਸੈੱਲ ਪੁਨਰਜਨਮ ਦਾ ਨਵਾਂ ਯੁੱਗ

ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਜਿੱਥੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਹੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾਨੀ ਦੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਉਗਾਉਣ ਦਾ "ਨਿਰਦੇਸ਼" ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆ ਜਿੱਥੇ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸੈਲੂਲਰ "ਰੀਪ੍ਰੋਗਰਾਮਰਾਂ" ਦੇ ਇੱਕ ਤੁਰੰਤ ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ (science fiction) ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। 2025 ਅਤੇ 2026 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਪੁਨਰਜਨਮ ਦਵਾਈ (regenerative medicine) ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

1. ਸਟੈਮ ਸੈੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ: ਪ੍ਰਾਈਮ ਐਡੀਟਿੰਗ ਦਾ ਉਭਾਰ

ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, **CRISPR-Cas9** ਜੈਨੇਟਿਕ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਕਸਰ "ਆਣਵਿਕ ਕੈਂਚੀ" (molecular scissors) ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ ਖਰਾਬ ਕਿਨਾਰੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। 2025 ਵਿੱਚ, **ਪ੍ਰਾਈਮ ਐਡੀਟਿੰਗ (Prime Editing)**—ਇੱਕ "ਖੋਜੋ ਅਤੇ ਬਦਲੋ" (search-and-replace) ਤਕਨੀਕ–ਮਨੁੱਖੀ ਕਲੀਨਿਕਲ ਟਰਾਇਲਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਇਹ ਤਕਨੀਕ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. (DNA) ਦੀ ਡਬਲ ਹੈਲਿਕਸ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਤੋੜੇ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਜੈਨੇਟਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੈੱਲ ਪੁਨਰਜਨਮ ਲਈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੈਨੇਟਿਕ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ "ਠੀਕ" ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੁਨਰਜੀਵਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਵਿੱਚ।

2. ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਮੋੜਨਾ: ਸੈਲੂਲਰ ਰੀਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ

2026 ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਕਾਢਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ **ਇਨ ਵਿਵੋ ਰੀਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ (in vivo reprogramming)** ਹੈ। ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਬ ਵਿੱਚ ਉਗਾਉਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਇੰਜੈਕਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੁਣ ਸਿੱਧੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ "ਰੀਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ ਕਾਕਟੇਲ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

> **ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ:** ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ **ਗਲਾਈਲ ਸੈੱਲਾਂ** (ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸੈੱਲ) ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਊਰੋਨਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸਟ੍ਰੋਕ ਜਾਂ ਸੱਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

> **ਦਿਲ ਦਾ ਪੁਨਰਜਨਮ:** ਖਾਸ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਕੇ, ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਬਾਲਗ ਦਿਲ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ–ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਡੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ–ਇੱਕ ਪੁਨਰਜਨਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਟਿਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

3. 4D ਬਾਇਓਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਅਤੇ "ਸਮਾਰਟ" ਸਕੈਫੋਲਡਸ

ਅਸੀਂ ਸਥਿਰ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ 3D ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। **4D ਬਾਇਓਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ** ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਟਿਸ਼ੂ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਕੇਤਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਰਮੀ ਜਾਂ pH ਪੱਧਰ) ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਕੰਮ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।

2026 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਪੁਨਰਜਨਮ ਲਈ ਪਹਿਲੇ "ਸਮਾਰਟ ਸਕੈਫੋਲਡਸ" (Smart Scaffolds) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਇਓਡੀਗ੍ਰੇਡੇਬਲ (ਜੈਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੁਲਣਸ਼ੀਲ) ਬਣਤਰਾਂ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗ੍ਰੋਥ ਫੈਕਟਰ ਛੱਡਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਹੱਡੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੁਦ ਹੀ ਘੁਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, "ਹੋਲੀ ਗ੍ਰੇਲ"—ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅੰਗਾਂ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਅੰਗ ਦਾ ਪੁਨਰਜਨਮ—ਅਜੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ:

> **ਵੈਸਕੁਲਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (Vascularization):** ਵੱਡੇ ਪੁਨਰਜੀਵਿਤ ਟਿਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਜਾਲ ਉਗਾਉਣਾ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

> **ਇਮਿਊਨ ਏਕੀਕਰਣ (Immune Integration):** ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਸਰੀਰ ਨਵੇਂ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ "ਹਮਲਾਵਰ" ਵਜੋਂ ਨਾ ਦੇਖੇ।

> **ਨੈਤਿਕਤਾ (Ethics):** ਉਮਰ ਵਧਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ "ਐਡਿਟ" ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ

ਅੱਜ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ, ਪੁਨਰਜਨਮ ਦਵਾਈ ਸਿਰਫ਼ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਕਰੀਅਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਇਓ-ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਡੇਟਾ ਸਾਇੰਸ, ਜਾਂ ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਵਿੱਚ ਹੋ, ਇਹ "ਪੁਨਰਜਨਮ ਕ੍ਰਾਂਤੀ" ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹਾਂ ਜੋ "ਸਥਾਈ" ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਜ਼ੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। "ਅਸੀਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ 'ਬਦਲਣ' ਦੇ ਦੌਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਮੁੜ ਉਗਾਉਣ' ਦੇ ਦੌਰ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਰੀਰ ਖੁਦ ਇੱਕ ਫਾਰਮੇਸੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਖਰਕਾਰ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨੁਸਖੇ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਣੇ ਹਨ।" — *'The Future of TERM', 2026 ਤੋਂ ਅੰਸ਼।*

ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ:

> **iPSCs (Induced Pluripotent Stem Cells):** ਬਾਲਗ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਰੂਣ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ "ਰੀਸੈਟ" ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੈੱਲ ਬਣ ਸਕਣ।

> **ਐਕਸਟਰਾਸੈਲੂਲਰ ਵੈਸਿਕਲਸ (EVs):** ਸੈੱਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੇ ਗਏ ਛੋਟੇ "ਬੁਲਬੁਲੇ" ਜੋ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਟਿਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

> **ਸਕੈਫੋਲਡ (Scaffold):** ਨਵੇਂ ਜੀਵਤ ਟਿਸ਼ੂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਢਾਂਚਾ।

ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ ਐਮ.ਏ. ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਬਰਦਵਾਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ), ਐਮ.ਏ. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ (ਰਾਂਚੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਝਾਰਖੰਡ)
ਅਤੇ ਬੀ.ਐੱਡ.। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਸਕੂਲ, ਧਾਰਾਣਸੀ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹਨ।

ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ

বাংলার মাটি বাংলার জল'

ਸੋਨਾਰ ਬੰਗਲਾ-- ਇਤਿਹਾਸਕ, ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖੋਂ

"ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਭਾਵਨਾ" ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ "ਸੋਨਾਰ ਬਾਂਗਲਾ" ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ, ਬੌਧਿਕਤਾ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਾਦ, ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਣ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੜੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਨਵਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਇੱਕ ਬੌਧਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਰਕਵਾਦ, ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਵਰਗੇ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਈਸ਼ਵਰ ਚੰਦਰ ਵਿਦਿਆਸਾਗਰ ਨੇ ਵਿਧਵਾ ਪੁਨਰ-ਵਿਆਹ, ਇਸਤਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਆਹ ਤੇ ਬਹੁ-ਵਿਆਹ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਅਕਸਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੱਟੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਰਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਵਿਕਸਤ ਕਰਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਿਰਜਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।

ਬੰਗਾਲੀ ਇੱਕ ਇੰਡੋ-ਆਰੀਅਨ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹਿਦੁੱਲਾਹ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਗੌੜੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਰਾਹੀਂ ਖੋਜੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਇੰਡੋ-ਆਰੀਅਨ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਅਰਧ-ਮਾਗਧੀ ਅਤੇ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰੀ। ਬਖ਼ਤਿਆਰ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਉਧਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣੀ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਬੰਗਾਲੀ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਕਰਨ ਸੰਸਥਾਗਤ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਤਾ ਗੁਆ ਬੈਠੀ। ਈਸ਼ਵਰ ਚੰਦਰ ਵਿਦਿਆਸਾਗਰ ਨੇ ਵਰਣਮਾਲਾ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਨ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾ ਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਬੰਗਾਲੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੁਲੱਭ ਹੋਈ।

ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਲੱਭੀਆਂ ਚਰਿਆਪਦਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਸੰਧਿਆ ਭਾਸ਼ਾ" ਕਿਹਾ। ਨਾਥ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਚੈਤੰਨਯ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਚੰਦੀਦਾਸ, ਮੈਥਲੀ ਵੈਸ਼ਣਵ ਕਵੀ ਵਿਦਿਆਪਤੀ, ਮਾਲਾਧਰ ਬਾਸੂ, ਕ੍ਰਿੱਤੀਬਾਸ ਓਝਾ, ਮੁਕੁੰਦਰਾਮ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਅਤੇ ਰਾਮਪ੍ਰਸਾਦ ਸੇਨ ਵਰਗੇ ਉੱਘੇ ਕਵੀ ਹੋਏ। ਆਧੁਨਿਕ ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਛਾਪਾਖ਼ਾਨਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪੱਛਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਭਰਿਆ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗੱਦ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਚੰਦਰ ਵਿਦਿਆਸਾਗਰ ਵਰਗੇ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਨਵਿਆਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ। ਵਿਦਿਆਸਾਗਰ ਨੇ ਵਰਣਮਾਲਾ ਸਰਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਔਖੀ ਬੰਗਾਲੀ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਹਟਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਆਮ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਸੁਲੱਭ, ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਬਣੀ। ਆਧੁਨਿਕ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਰਚੰਦ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚੰਦ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਮਤੂਆ ਅੰਦੋਲਨ ਰਾਹੀਂ ਉੱਭਰਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰੰਪਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥ ਤਾਰਕ ਚੰਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਲੀਲਾਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਾਮ ਜਤਿਨ ਬਾਲਾ, ਕਲਿਆਣੀ ਠਾਕੁਰ, ਚਰਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮੰਤਾ ਲਸਕਰ ਅਤੇ ਅਨਿਲ ਘਰਾਈ ਹਨ।

ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਲੋਕ ਨਾਟਕ "ਜਾਤਰਾ" ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਵੈਸ਼ਣਵ ਭਗਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ, ਉੱਚੀ ਸੰਗੀਤ, ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਕਹਾਣੀ-ਕਥਨ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਬੰਗਾਲੀ ਰੰਗਮੰਚ ਗਿਰੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਘੋਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਤਪਲ ਦੱਤ ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਯਥਾਰਥਵਾਦ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਭਰਿਆ।
ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਰੰਗਮੰਚ ਅਤੇ ਸਿਨੇਮਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੰਗਾਲੀ ਰੰਗਮੰਚ ਅਤੇ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਡੂੰਘਾ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਉੱਭਰਦੇ ਹੋਏ, ਬੰਗਾਲੀ ਸਿਨੇਮਾ 1919 ਵਿੱਚ ਬਿਲਵਮੰਗਲ ਤੋਂ 1931 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਬੋਲਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਜਾਮਾਈ ਸ਼ਾਸ਼ਠੀ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਮਦਨ ਥੀਏਟਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ। ਸਤਿਆਜੀਤ ਰਾਏ, ਰਿੱਤਵਿਕ ਘਟਕ, ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ, ਗੌਤਮ ਘੋਸ਼ ਵਰਗੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੰਗਾਲੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਲਾਵਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਇਆ।
ਬੰਗਾਲੀ ਸੰਗੀਤ ਡੂੰਘੇ ਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੋਚ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਲੌਕਿਕ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਰੇਖਾ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਉਲ, ਰਬਿੰਦਰ ਸੰਗੀਤ, ਨਜ਼ਰੁਲ ਗੀਤੀ, ਸ਼ਿਆਮਾ ਸੰਗੀਤ, ਭਾਟਿਆਲੀ, ਝੁਮੁਰ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਭਾਵਨਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਸਭ ਮਿਲ ਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਚ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਯੂਨੈਸਕੋ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਰੂਲੀਆ ਛਊ, ਭਗਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਗੌੜੀਆ ਨ੍ਰਿੱਤਿਆ, ਅਤੇ ਰਬਿੰਦਰ ਨ੍ਰਿੱਤਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਚ ਸਿਰਫ਼ ਕਲਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੋਚਣ, ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲੱਭਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਟੈਰਾਕੋਟਾ, ਕਾਲੀਘਾਟ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਪਟਾਚਿੱਤਰ, ਅਲਪਨਾ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਕਲਾਤਮਕ ਵਿਵਿਧਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਕਤ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦੀ ਹੈ, ਜੋ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਬਾਰੋ-ਯਾਰੀ ਪੂਜਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਸਰਬਜਨੀ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀ ਗਈ। ਕਾਰੀਗਰ ਨਦੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪੰਡਾਲ ਰੀਤੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸਮਾਜਕ ਟਿੱਪਣੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਿਖਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਯੂਨੈਸਕੋ ਅਮੂਰਤ ਵਿਰਾਸਤ)। ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਧਰਤੀ-ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕਲਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।
ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਨੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦੌਰ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਸਾਹਿਤ (ਉੱਤਪਲ ਦੱਤ, ਸੁਕਾਂਤ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ), ਕਲਾ ਅਤੇ ਰੰਗਮੰਚ ਵਿੱਚ ਵਰਗ-ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮੋ ਕੇ। ਆਈ. ਪੀ. ਟੀ. ਏ. (1940ਵਿਆਂ) ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ), ਉੱਤਪਲ ਨੇ ਨਕਸਲਬਾੜੀ, ਵੀਅਤਨਾਮ ਯੁੱਧ ਵਰਗੇ ਕੱਟੜ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਣਾਇਆ। ਬਾਦਲ ਸਿਰਕਾਰ ਨੇ 1970ਵਿਆਂ ਦੇ ਨਕਸਲੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ "ਤੀਜਾ ਰੰਗਮੰਚ" ਸਿਰਜਿਆ। ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਡੂੰਘਾ ਰਚਿਆ-ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਧਰਮ-ਵਿਰੋਧੀ ਰੁਖ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ।
ਬੰਗਾਲ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ, ਇਸਲਾਮ, ਈਸਾਈਅਤ, ਯਹੂਦੀਅਤ, ਬੁੱਧ ਧਰਮ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸਦੀਆਂ ਲੰਮੇ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮੋ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੇ ਵੀ ਬੰਗਾਲੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਈਸਾਈ। ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ, ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮਹੰਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚੇਲੇ, ਨੇ 1893 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭਾਸ਼ਣ ਨਾਲ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੱਠ ਅਤੇ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਬੰਗਾਲੀ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਰਾਹੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਵਿੱਚ 1905 ਦਾ ਵੰਡ-ਵਿਰੋਧ, ਖੁਦੀਰਾਮ ਬੋਸ, ਸੂਰਿਆ ਸੇਨ ਅਤੇ ਨੇਤਾਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਵਰਗੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ। ਬੰਗਾਲ ਨੇ ਸਾਹਿਤ, ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ।

ਬੰਗਾਲ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਬੌਧਿਕ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਉੱਤਮਤਾ ਦੋਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਜਦਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਸਕੂਲ ਆਫ਼ ਆਰਟ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਨਿਕੇਤਨ ਦੀ ਕਲਾ ਭਵਨ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਅਮੀਰ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਨੰਦਲਾਲ ਬੋਸ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤਰਮਈ ਡਿਜ਼ਾਈਨ, ਸਜਾਵਟੀ ਨਮੂਨੇ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਕਲਾ ਦੀ ਕਮਾਲ ਸਿਰਜੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਲੱਖਣ ਭਾਰਤੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੋਵੇਂ ਦਿੱਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਬੀ. ਐਨ. ਰਾਉ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੱਢਲਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਐੱਚ. ਸੀ. ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਬਣਤਰ ਘੜਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। "ਬੰਗਾਲ ਦਲ", ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਆਮਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮੁਖਰਜੀ, ਰੇਣੂਕਾ ਰੇ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਸੋਮਨਾਥ ਲਾਹਿੜੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਸਨ, ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੱਕ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਯਕੀਨੀ ਕੀਤੀ। ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਨਵਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਸੋਨਾਰ ਬਾਂਗਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ। ਅਮੀਰ ਇਤਿਹਾਸ, ਵਿਲੱਖਣ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਉੱਚੀ ਬੌਧਿਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕਲਾ ਦੇ ਸਦਕਾ ਬੰਗਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਬੰਗਾਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੱਸ ਜਿਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਹੋਂਦ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ, ਅਪਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਆਮਾਰ ਸੋਨਾਰ ਬਾਂਗਲਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਂਗਲਾਰ ਮਾਟੀ, ਬਾਂਗਲਾਰ ਜਾਲ ਇੱਕ ਜਿਉਂਦਾ-ਜਾਗਦਾ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ।

1

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਦਲਜੀਤ ਰਾਏ ਕਾਲੀਆ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 15, ਜ਼ੀਰਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ-14 2047 97812-00168

ਪੜ੍ਹ ਨਾ ਹੋਣ ਕਸੀਦੇ ਸਾਥੋਂ, ਹਾਕਮ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਝਾਕ ਨਹੀਂ ਸਨਮਾਨਾਂ ਵਾਲੀ, ਕੋਈ ਜੁਗਾੜ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਮਨ ਮਸਤਕ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗੇ ਜਦ, ਹੋਵਣ ਦੂਰ ਹਨੇਰੇ ਸਾਰੇ,
ਕਬਰਾਂ ਉੱਤੇ ਧਰ ਨਾ ਦੀਵੇ, ਇਹਨਾਂ ਰਾਹ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਢੋਲੇ ਲਾਉਂਦੇ, ਫ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ,
ਮਾਂ ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਤੁਰ ਗਈ, ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਿਆਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉੱਤਮ, ਕਰ ਲੈ ਬੀਬਾ ਤੂੰ ਮਨ ਲਾ ਕੇ,
ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਦ ਗਏ ਜਹਾਨੋਂ, ਮੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਪਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਸਿਆਣੇ ਦੱਸਣ, ਲਈਏ ਬੰਨ੍ਹ ਸਦਾ ਹੀ ਪੱਲੇ,
ਚਾਦਰ ਵੇਖ ਜੋ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ, ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਪਛਤਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਪੂੜੇ ਪੱਕਣ, ਭਾਵੇਂ ਬਣਨ ਪਦਾਰਥ ਛੱਤੀ,
ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ ਚੋਂਦਾ, ਸਾਵਣ ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਜਦ ਦਿਲਬਰ ਸੀ ਕੋਲ ਅਸਾਡੇ, ਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦਿਨ ਸਨ ਹੁੰਦੇ,
ਲੰਮੀ ਮਾਰੀ ਉਸ ਉਡਾਰੀ, ਹੁਣ ਉਸ ਫੇਰਾ ਪਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਯੋਧੇ, ਵਾਰ ਗਏ ਨੇ ਕੀਮਤੀ ਜਾਨਾਂ,
ਭਗਤ ਸਰਾਭੇ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬੇ, ਵਿਰਸਾ ਅਸੀਂ ਭੁਲਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਕਿਰਤੀ ਵੀਰੋ ਏਕਾ ਕਰਕੇ, ਰਾਹ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਵਾਲੇ ਮੱਲੋ,
ਰਣ ਤੱਤੇ ਵਿੱਚ ਜੁਝੇ ਬਾਝੋਂ, ਪਰਚਮ ਨੇ ਲਹਿਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਨੇਤਾ ਕੁਰਸੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਨੇ ਵੰਡਾਂ ਪਾਉਂਦੇ,
ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਈ ਹੁਣ ਜਨਤਾ, ਝਾਂਸੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਹਿਟਲਰ ਨਾਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਕਮ ਚੰਗੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ,
ਜਨ ਸੇਵਕ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖੋ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਰਦ ਵੰਡਾਉਣਾ ਨਹੀਂ।
ਫੜ੍ਹ ਪੱਲਾ ਕਾਮਲ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ, ਔਖੀ ਤਕਨੀਕ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਹੈ,
ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਬਾਝੋਂ, ਭੇਤ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਪੂਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਸਦਕਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਫ਼ਿਲਾਸਫੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ, ਛੰਦਾਬੰਦੀ, ਅਲੰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਚ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮੋਢੀ ਅਤੇ ਮੋਹਰੀ ਲੇਖਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਜਿਹਾ ਅਦੁੱਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚ ਕੇ ਜੋ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਖੁਸ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਇਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ, ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਅਤੇ

ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਉਪਰ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦਾ ਜਨਮ 30 ਅਗਸਤ, 1861 ਨੂੰ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਸਬਜ਼ ਬਨੇਰੇ (ਨਾਭਾ ਨੇੜੇ) ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਪਿੰਡ ਪਿੱਥੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹਰਿ ਕੌਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਭਾਈ ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ, ਪੰਡਿਤ ਸ੍ਰੀਧਰ ਬੰਸੀਧਰ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲ ਕੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਵਾ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਾਸੋਂ ਵਿਆਕਰਣ, ਨਿਆਏ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਡੁੰਗ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ। ਸੰਤ ਰੱਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 20 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਖਨਊ ਚਲੇ ਗਏ। ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਹ ਬਹੁਪੱਖੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

1886 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਕੋਲ ਨੌਕਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। 1887 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਨਾਭਾ ਨਰੇਸ਼ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਕਲੌਤੇ ਸਪੁੱਤਰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। 1893 ਵਿਚ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਬਣੇ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। 14 ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1926 ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਦੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕਾਮਯਾਬੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਛਪਾਈ ਉਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਟਿਆਲਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਲਗਭਗ 51000 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜਿਲਦਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਆਏ ਕੁੱਲ 64263 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਨਾਜ਼ਮ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਪਦ ਉੱਪਰ ਵੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਭਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਤੇ 1912 ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭਿਆ। ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਮਾਲੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ 1917 ਤੋਂ 1923 ਤਕ ਉਹ ਨਾਭਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ। 1923 ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਭਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਤੀ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਰਾਜ ਧਰਮ, ਨਾਟਕ ਭਾਵਾਰਥ ਦੀਪਿਕਾ (1888), ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ (1897), ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਭਾਕਰ (1898), ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ (1899) ਅਤੇ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ (1899) ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ' ਨੇ ਤਾਂ ਭਾਂਬੜ ਬੁਲਾਅ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮੰਡਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈਆਂ।

1911 ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਸੱਚ ਪਰਮਾਰਥ, ਗੁਰਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਅਲੰਕਾਰ, ਰੂਪ ਦੀਪ ਪਿੰਗਲ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ (ਸਟੀਕ) ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। 14 ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1926 ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਦੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕਾਮਯਾਬੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਛਪਾਈ ਉਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਟਿਆਲਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਲਗਭਗ 51000 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜਿਲਦਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਆਏ ਕੁੱਲ 64263 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1930-1938 ਦੌਰਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ ਅਤੇ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸੁਧਾਈ ਵਿਚ ਜੋ ਵਾਧੇ ਕੀਤੇ ਉਹ ਅੰਤਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦਿਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖ ਕੇ ਸਿੱਟਾ ਕਢਿਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਨਾਤਨੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਆਰਥਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਈ। 12 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1904 ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦਰਬਾਰ ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਸ਼ਾਮਿਆਣੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਤੇ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਬਹੁਤ ਆਰਥਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰਾਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਾਲਿਫ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜਨ ਜਹੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਰੂਫ ਦੇਖਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਵੀ ਕੀਤੀ।

ਅਨੇਕਾਰਥ ਕੋਸ਼ (1924) ਅਤੇ ਨਾਮਮਾਲਾ ਕੋਸ਼ (1938) ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਨੰਦ ਦਾਸ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੰਪਾਦਤ ਅਤੇ ਸੋਧਿਤ ਕਰ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ। 1983 ਤਕ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ (1861-1938) ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਜਾਂ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ ਦੇ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸਫ਼ਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲੇਖਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। 1906 ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਦੋ ਵਾਰ ਵਿਲਾਇਤ ਗਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਹ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭੰਡਾਰ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਪੰਥ ਰਤਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦਾ 12ਵਾਂ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਜ਼ਾਦ ਤਬੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਉਦਮੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਅਤੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਪੰਥ ਰਤਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜੀ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤ 23 ਨਵੰਬਰ, 1938 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਗਏ।

ਚਿੱਟੀ ਸਿਉਂਕ !

‘ਚਿੱਟੀ ਸਿਉਂਕ’ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆ। ਵਟਸਐਪ ਦੇਖਦੇ ਸਮੇਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਸਮਝ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਉਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਚਲੰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਧਾ-ਪੌਣਾ ਘੰਟਾ ਲਾ ਕੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸਲ ਭਾਵ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ।

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਐਨੇ ਵਿਅਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੈਨ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਉੱਚ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਐਨੇ ਗਲਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੋਰ ਪੈਸਾ ਕਮਾਈਏ, ਹੋਰ ਪੈਸਾ ਕਮਾਈਏ। ਕੁਝ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੀਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਖਟਾਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੱਸ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਪਤਨੀ ਦੀ ਪਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਬੱਚੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਵਗੈਰਾ-ਵਗੈਰਾ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਥਾ ਰਗੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਕਦੋਂ ਲੱਗੂਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ। ਇਸ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚਿੰਤਾ, ਮਨ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ, ਟੈਨਸ਼ਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਡਿਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਮਿਆਨੇ ਤਬਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਰਲੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਹੇਠਲੇ ਵਰਗ (ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਪੱਧਰ) ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਟੈਨਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਿਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ, ਡੇਰਿਆਂ, ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਪੀਰਾਂ-ਮਜ਼ਾਰਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡੇਰੇ, ਪੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਚਿੱਟੇ ਚੋਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਾਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮੱਠ, ਠਾਠ ਅਤੇ ਆਸ਼ਰਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਨਾਂਅ ਅਤੇ ਅਨਾਥ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣੀਆਂ।

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇੱਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਨਾਂਅ ਸੀ। ਲੋਕ ਰੱਬ ਵਾਂਗ ਪੂਜਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਡੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਕੂਲ, ਅਨਾਥ ਆਸ਼ਰਮ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇਂਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੋਂ ਚੰਪਤ ਹੋ ਗਏ। ਮੁੜ ਕੇ ਕੋਈ ਅਤਾ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਫਿਰ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾਣ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਂ ਰੱਬ ਸਨ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਭਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੱਲ ਠੱਪ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਬਾਬੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਚਿੱਟੀ ਸਿਉਂਕ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਉਂਕ ਵਾਂਗ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਟਕੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੰਬ ਕੇ ਮਾਇਆ ਐਂਠਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਭੜਕਾ ਕੇ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਾਬੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਘਸੀਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਆਪ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਉੱਥੇ ਦੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵੀ ਕੈਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਬਾਬੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਇਆ ਤਿਆਗੋ, ਇਹ ਹੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਪਰ

ਆਪ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਈ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਬੇ ਕਦੋਂ ਦੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਦੱਸੀ। ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਵੀ ਉੱਥੇ ਡਿਊਟੀ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਵੱਡਾ ਪਿੰਡ ਸੀ, ਇਕੱਠ ਵਾਹਵਾ ਸੀ। ਜੂਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਐਨ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਤਪਦੀ ਗਰਮੀ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਤਰਲੋਮੱਛੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਲਈ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਇੰਤਜ਼ਾਮੀਆਂ ਕਮੇਟੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੰਡਾਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਰਾਹ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਉਡੀਕਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਡਬਲ ਸਾਈਲੈਂਸਰ ਵਾਲੀ ਬੀ.ਐਮ.ਡਬਲਿਊ ਕਾਰ ਘੂਰਰ-ਘੂਰਰ ਕਰਦੀ ਆ ਕੇ ਰੁਕੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਨਿਕਲੇ, ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਪਣਾ ਚੋਲਾ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ, ਸੀਸ ਉੱਪਰ ਰੇਤ ਪਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੀਅ ਨਹੀਂ ਵੱਟੀ। ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਅਜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਘੂਰਰ-ਘੂਰਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੌਲਦਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਕਾਹਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀ ਠੰਢੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਟਾਰਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਉੱਪਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਗਰਮੀ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਚਿੱਟੀ ਸਿਉਂਕ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਗਰਾ # ਸੰਪਰਕ : 94170-00360, 98786-46595

ਲੇਖਕਾ
ਰਿਪਨਜੋਤ ਕੌਰ ਸੋਨੀ ਬੱਗਾ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਸ਼ਾਲ ਗਿੱਦੜ ਪੀੜੀ ਜਾਂ ਬਰੈਕਟ ਫੰਗਸ।

ਨੋਟ

ਇਹ ਲੇਖ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਇਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਹਿੰਗੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫਫੂੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਦਰਾਜ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਰੁੱਖਾਂ ਧਰੇਕ, ਗੁਲਮੋਹਰ ਆਦਿ ਸੁੱਕੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ । ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਰੱਖ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਧਰੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ, ਜਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਸੁੱਕਾ ਰੁੱਖ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੁੱਖ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਜਾਂ ਮਾਈਕਰੋਬਸ ਨੂੰ ਪਨਪਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਕੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿੰਦਾ ਰੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਉਹ ਜਿਉਂਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਕਿਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੜੇ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਇਹਨਾਂ ਗਲੇ ਸੜੇ ਰੁੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਫੰਗਸ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫੰਗਸ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਇੱਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਫੰਗਸ ਜਹਿਰੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਗਿੱਦੜ ਪੀੜੀ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਣੇ ਉੱਤੇ ਉੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗਿੱਦੜ ਪੀੜੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਰੈਕਟ ਫੰਗਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਨਨੋ ਡਰਮਾ ਲੂਸੀਡੀਐਮ ਕੋਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੋਲੀਪੋਰ ਦੀ ਅੱਗੋਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੀ ਇਸ ਮਸ਼ਰੂਮ ਨੂੰ ਜਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰੇਇਸ਼ੀ ਮਸ਼ਰੂਮ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗਜੀਹਿ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਫੰਗਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ

ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪੌਦੇ ਉਗਣ ਯੋਗ ਜਮੀਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਕੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਣਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਮ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਂਟੀ ਆਕਸੀਡੈਂਟ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਜਲਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।ਇਹ ਗਿੱਦੜਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮਚਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਸਰੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਜਾਂ ਕੈਰੋਸੀਨ ਸੋਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੇਲ ਸਮੇਤ ਮਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਾਲ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਇਹਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ.। ਜਪਾਨ ,ਚੀਨ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨੂੰ ਕਿ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਛਾਤੀਆਂ ਦਾ ਪਰੋਸਟੇਟ ਦਾ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਥਕਾਵਟ ਅਤੇ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਦਾ ਵੀ ਇਲਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੇ ਕੈਪਸੂਲ ਵੀ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਦਾ ਖੂਨ ਪਤਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਲੈਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬੱਚਾ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਵਰਤਣ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਫਕ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਪਾਉਡਰ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੇਟ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ ਜੀ ਮਚਲਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਧੱਫੜ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੈਦ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਖਾਦਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੈਦ ਨਹੀਂ ਹਾਂ , ਇਸ ਮਸ਼ਰੂਮ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਇਹ ਲਿਖਤ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਿਪਨਜੋਤ ਕੌਰ ਸੋਨੀ ਬੱਗਾ
9878753423
ਪਟਿਆਲਾ

ਸੁਖਨੀਤ ਚਾਹਲ

ਤੁਰਦਾ ਸੂਰਜ

ਤੁਰਦਾ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ
ਦਿਨ ਕਿਉ ਲੰਗਣ ਸਾਲ ਬਰਾਬਰ
ਅੱਖ ਦਾ ਚਾਨਣ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤੇ
ਨੀਲਾ ਪੀਲਾ ਲਾਲ ਬਰਾਬਰ
ਮੁਰਸ਼ਦ ਜੇ ਨਾ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ
ਮੁਜਰਾ , ਨਾਚ ਧਮਾਲ ਬਰਾਬਰ
ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਪਰਦੇ ਪਾਵਨ
ਵਿਚੋ ਸਭ ਦਾ ਹਾਲ ਬਰਾਬਰ
ਵਿੱਥ ਤਾਂ ਸਜਣਾ ਵਿੱਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਭਾਂਵੇ ਹੋਵੇ ਵਾਲ ਬਰਾਬਰ
ਛੁੱਲੀ ਮੰਜੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ
ਵੰਡ ਲਏ ਵੀਰਾਂ ਮਾਲ ਬਰਾਬਰ
ਸੂਰਜ ਤੁਰਦਾ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ

ਮਿੱਟੀ

ਮਿੱਟੀ ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੰਦਿਆ
ਮਿੱਟੀ ਮੌਤ ਦਾ ਗਹਿਣਾ
ਮਿੱਟੀ ਤੂੰ ਅਨਮੋਲ ਹੈ
ਭਾਵੇ ਮਿੱਟੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀ ਪੈਣਾ
ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਤੋ ਕੀ ਲੈਣਾ
ਆਖਿਰ ਮਿੱਟੀਐ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਕੇ
ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ

ਪਵਨ ਹਰਚੰਦ ਪੂਰੀ
ਪ੍ਰੈਸੀਡੈਂਟ
ਕੈਨੇਡੀਅ ਪੰਜਾਬ ਲੇਖਕ ਸਭਾ
(ਸੇਖੋ)

ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ

ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ:-

ਜਾਨੀ ਜਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਉਹ,
ਔਖੇ ਸੁਆਲਾਂ ਤਾਈਂ ਸਭ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ
ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਪੰਥ ਵਾਲਾ,
ਨਾਹਰਾ ਆ ਫਿਰ ਸਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਉਸਦਾ,
ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੈ ਬੜੀ ਸੋਹਦੀ।
ਵਰਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ,
ਅੱਖ ਬਲੇ ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਪੰਡਾਲ ਜੋਹਦੀ।

ਉਸਦੇ ਮੱਖ ਤੇ ਪੂਰਾ ਜਲਾਲ ਚੜ੍ਹਿਆ,
ਰੰਗ ਰੂਪ ਹੈ ਸਾਰਾ ਹੀ ਲਾਲ ਹੋਇਆ।
ਮੁੱਛਾਂ ਕੁੰਡੀਆਂ ਤੇ ਦਾਹੜੀ ਦਿਲ ਮੋਹਨੀ,
ਚਿਹਰਾ ਖਿੜਕੇ ਹੈ ਸਾਰਾ ਗੁਲਾਲ ਹੋਇਆ।

ਵਾਂਗਰ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਗਰਜਦਾ ਬੋਲ ਉਸਦਾ,
ਢੋਲੂ ਢਰਕਦੇ ਨੇ ਰੋਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ।
ਕਰਨੀ ਖ਼ਾਲਸੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਮੈਂ,
ਥੋਨੂੰ ਪਰਖੂੰ ਕੁਠਾਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ।

ਵਰਕਾ ਲਿਖੂੰਗਾ ਨਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਲਾ,
ਗੱਲ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਗੱਜ ਕਰਦਾਂ।
ਡਰ ਭੈਅ ਤੇ ਕਾਂਬਾ ਅੱਜ ਖਤਮ ਕਰਨੇ,
ਕਹਿਣਾ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਚੱਜ ਮੈਂ ਅੱਜ ਕਰਦਾਂ।

ਇਹ ਲੋਕ, ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਉ,
ਭੈਅ ਹੀਣ ਹੋਉ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪੂਰਾ।
ਦੀਨ ਦੁੱਖੀ ਲਈ ਲੜੇ ਮੈਦਾਨ ਅੰਦਰ,
ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਹੋਉ ਇਹ ਸੰਤ ਪੂਰਾ।

ਚਾਰੇ ਕੁੰਟ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰੀ,
ਮੰਗ ਨਵੀਂ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।
ਸੋਚ ਸੋਚਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ,
ਵਿੱਚੋਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਥੋੜਾ ਉਹੋ ਡਰਨ ਲੱਗਾ।

ਕੀਤਾ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੂਰਾ,
ਗੁਰੂ ਆਪਣਿਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੇ।
ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣੇ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਸਿਰ ਮੰਗਾਂ,
ਪੂਰਾ ਮਾਣ ਹੈ ਸਿੱਖਾਂ ਨਿਆਰਿਆਂ ਤੇ।

ਰੋਹ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਚਿਹਰਾ ਲਾਲ ਹੋਇਆ,
ਵੱਲ ਸਭਾ ਦੇ ਗਰਜਿਆ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ।
ਕਰਨੀ ਸਾਜਨਾ ਮੈਂ ਅੱਜ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ,
ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਅੱਜ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਿਆਰਾ।

ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੱਢੀ ਕਿਰਪਾਨ ਮਿਆਨੋਂ,
ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗਰਾਂ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਬਾਹਰ ਆਈ।
ਉੱਚੀ ਬੋਲਕੇ ਰੋਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹੋਂ,
ਸੀਸ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪਾਈ।

ਸੁਣਕੇ ਬੋਲ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੋਏ ਗੁੰਗੇ,
ਸੱਚੀਂ ਪੈ ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ।
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਆਏ ਆਪਾਂ,
ਏਥੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਿਹਨ ਵਿਰਾਨ ਹੋ ਗਏ।

ਕੀ ਹੋਇਆ ਏ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਖਣ?
ਤੇਵਰ ਬਦਲ ਲਏ, ਬਦਲ ਲਿਆ ਰੂਪ ਸਾਰਾ।
ਕਰਕੇ ਸੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁਣ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ,
ਲਾਇਆ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅੱਜ ਹੈ ਨਵਾਂ ਨਾਹਰਾ।

ਚੁੱਪ ਫੈਲੀ ਸੰਨਾਟਾ ਫਿਰ ਛਾ ਗਿਆ ਹੈ,
ਨਾ ਕੋਈ ਨਿੱਤਰਿਆ ਅਜੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚੋਂ।
ਢੋਣਾ ਸੀਸ ਦੀ ਕਰੀ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ,
ਲੱਖਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਜੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚੋਂ।

ਬਿਜਲੀ ਚਮਕੀ ਲਾਲ ਅਸਮਾਨ ਹੋਇਆ,
ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।
ਹੁਮਸ ਫੈਲੀ ਤੇ ਸਾਹ ਸਭ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ,
ਨਾ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰ ਸੰਗ ਕੀਤੀ।

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੇਖ ਜਲਾਲ ਮੂੰਹ 'ਤੇ
ਹਵਾ ਕੰਬ ਗਈ ਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਫਿਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।
ਇੱਕ ਛੱਡ ਫੇਰ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਲਈ,
ਮੰਗ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਈ?
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਾਂ ਤਾਈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ।
ਸੋਚਣ ਗੱਲ ਇਹ ਨਵੀਂ ਕਿਉਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ,
ਆਪੇ ਪੁੱਤਾਂ ਤੇ ਬਾਪ ਕਿਉਂ ਹੈ ਮਾਰ ਕਰਦੇ?

ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ,
ਸਮਝ ਆਈ ਨਾ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ।
ਪਰਖ ਲਈ ਉਹੋ ਨਵੇਂ ਹੀ ਢੰਗ ਵਰਤੇ,
ਛੇੜੀ ਕੰਬਣੀ ਉਸ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।

ਗੁੱਸਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਈਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਉੱਤੇ,
ਆਖਣ ਨਵੇਂ ਹੀ ਢੰਗ ਇਹ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।
ਐਸਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਾਜਣਾ ਹੈ,
ਛੁਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਘੱਡੀ 'ਤੇ ਧਰਨ ਲੱਗਾ।

ਕਈ ਬੈਠੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖੀਂ,
ਅੰਦਰ ਸਭਾ ਦੇ ਨੀਂਹਦਾ ਸੰਗ ਲਾ ਢੇਰਾ।
ਹਿਰਦੇ ਰੱਖਕੇ ਗੁਰੂ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੇ,
ਰੱਖਕੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਵਾਂਗ ਜੇਰਾ।

ਆਖਰ ਵਾਰ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ,
ਕੋਈ ਨਿੱਤਰੇ ਅੱਜ ਭਰੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚੋਂ।
ਹੀਆਂ ਕਰ ਇੱਕ ਉੱਠਿਆ ਸ਼ੇਰ ਮਾਂ ਦਾ,
ਸਾਂ-ਸਾਂ ਕਰਦੇ ਉਸ ਡਰੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚੋਂ।

ਨਿਡਰ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਭਰੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚੋਂ
ਆਇਆ ਦੌੜਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ।
ਹਾਜ਼ਰ ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ,
ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਓ ਜੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ਼ ਗੁੱਝਾ।

ਕਰਿਆ ਹੌਸਲਾ ਉਹਨੇ ਚੱਟਾਨ ਵਰਗਾ,
ਕਹਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੀਸ ਮੈਂ ਭੇਟ ਕਰਦਾਂ।
ਜੇਕਰ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੀ ਲੋੜ ਬਹੁਤੀ
ਖੂਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾ ਰਤਾ ਵੀ ਮੈਂ ਡਰਦਾਂ।

ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਵਾਲਾ,
ਬਾਪੂ ਧਾਮ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਲਈ ਏ।
ਵਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਅੰਬਰ 'ਚੋਂ ਖੂਬ ਬਰਸੀ,
ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਗੀਤ ਪੂਰਾ ਲਈ ਏ।

ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਏਂ, ਕੀ ਏ ਨਾਮ ਤੇਰਾ?
ਜਲਦੀ ਦੱਸ ਦੇ ਇਹ ਸਿੱਖਾ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂੰ।
ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਅੱਜ ਤੂੰ ਲਾਜ ਰੱਖੀ,
ਲੱਖਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਨਿਆਰਿਆ ਤੂੰ।

ਦਯਾ ਰਾਮ ਮੈਂ, ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਹਾਂ ਵਾਸੀ,
ਜਨਮ-ਜਾਤ ਵਜੋਂ ਹੈ ਖੱਤਰੀ ਜਾਤ ਮੇਰੀ।
ਸੀਸ ਹੱਸਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਦੇਣ ਲੱਗਾਂ,
ਏਸ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੁਣ ਪਾਓ ਨਿਜਾਤ ਮੇਰੀ।

ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਬਾਹੋਂ,
ਅੰਦਰ ਤੰਬੂ ਦੇ ਉਹ ਲੈ ਗਿਆ ਸਿੱਖ ਤਾਈਂ।
ਰਾਜ਼ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਡਾਹਦੇ,
ਜਾਂਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ, ਉਹ ਨਵੇਂ ਭਵਿੱਖ ਤਾਈਂ।

ਨਿਰਛਲ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਲੋਕ ਸਾਰੇ,
ਅਜਬ ਲੀਲਾ ਜੋ, ਉਹ ਵੇਖਣ ਬੜੀ ਨਿਆਰੀ।
ਆਖਣ ਉਪਰੋਂ ਪਿਆਰ ਵਿਖਾਈਂ ਜਾਂਦਾ,
ਸੀਸ ਲੈਣ ਦੀ ਇਹ ਅੰਦਰੋਂ ਕਰੇ ਤਿਆਰੀ।

ਕੋਈ ਬੁੱਝੇ ਨਾ ਉਸਦੇ ਕੈਤਕਾਂ ਨੂੰ,
ਲੋਕੀ ਵੇਖਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤਾਜ਼ ਉਸਦਾ।
ਉਹ ਹੈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਣ ਲੱਗਾ,
ਬਣਾਇਆਂ ਭੇਦ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਉਸਦਾ।

ਪੂਰੀ ਲਹੂ-ਪਲ੍ਹੂ ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਗੀ,
ਗੁਰੂ ਤੰਬੂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਤਲਵਾਰ ਲਿਆਇਆ।
ਇਉਂ ਜਾਪਿਆ ਜਿਉਂ ਝਟਕਾ ਪਿਆ ਪੂਰਾ,
ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ 'ਤੇ ਹੈ ਕਰਕੇ ਵਾਰ ਆਇਆ।

ਵੇਖ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਅਜਬ ਜਿਹਾ ਨੂਰ ਚੜ੍ਹਿਆ,
ਕਾਂਬਾ ਛਿੜ ਗਿਆ ਭਰੇ ਪੰਡਾਲ ਅੰਦਰ।
ਸਾਹ-ਸਤ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਾਇਬ ਹੋਏ,
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ, ਡਰੇ ਪੰਡਾਲ ਅੰਦਰ।

ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਤੱਕ ਲੋਕੀ ਨੇ ਕਰਨ ਲੱਗੇ,
ਸਿੱਖ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਇਹਨੇ ਨਾ ਸੰਗ ਕੀਤੀ।
ਖੜਕੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸੇ ਸਟੇਜ ਉੱਤੋਂ,
ਦੂਜੇ ਸੀਸ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਸੁਣਕੇ ਉੱਠਿਆ ਧਰਮ ਚੰਦ ਦਿਲ ਕਰਕੇ,
ਜਾਟ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਜੋ ਹੈ ਜਵਾਨ ਸੁੱਚਾ।
ਚਿਹਰਾ ਉਸਦਾ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦਮਕਦਾ ਹੈ,
ਤਾਰਾ ਚਮਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਉੱਚਾ।

ਤੁਰਕੇ ਚੱਕਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਉਹ ਪਲਾਂ ਅੰਦਰ,
ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਕੇੜਾ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਇਆ।
ਹਾਜ਼ਰ ਸੀਸ ਲਓ ਗੁਰੂ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇਰੇ,
ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਕੇ ਉਹਨੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ।

ਫੇਰ ਰੱਜਕੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ,
ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਸ ਮਿੱਠੜੇ ਸਿੱਖ ਤਾਈਂ।
ਨਜ਼ਰ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੱਕ ਮਾਰ ਉਸਨੇ
ਪੂਰਾ ਜਾਂਚਿਆ ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਦਿੱਖ ਤਾਈਂ।

ਬਾਹੋਂ ਫੜਕੇ ਉਹ ਤੰਬੂ ਵੱਲ ਲੈ ਤੁਰਿਆ,
ਲਹੂ ਲਿਬੜੀ ਨਾਲੇ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ।
ਖੜਕਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਤੰਬੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ,
ਸੁਣਿਆ ਬਾਹਰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦਾ ਵਾਰ ਪੈ ਕੇ।

ਲੋਕੀ ਉੱਠ ਉੱਠ ਭਰੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚੋਂ,
ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵੱਲ ਕੁੱਝ ਜਾਣ ਲੱਗੇ।
ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਬੋਲਕੇ ਉਹੋ ਬੋਲੀ,
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਤਾਈਂ ਸਮਝਾਣ ਲੱਗੇ।

ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਵੱਖ ਰਵੱਈਅ ਪਾਈ,
ਗੁਰੂ ਕਤਲ ਐਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰੀਂ ਜਾਂਦੇ।
ਸੀਸ ਧੜ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਅੱਡ ਕਰਕੇ,
ਕਾਹਤੋਂ ਤੰਬੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਧਰੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਡਰ ਦਿਲੋਂ ਜੋ ਪੂਰੇ ਡਰਪੋਕ ਜਿਹੜੇ,
ਉਹ ਛੱਡ-ਛੱਡ ਪੰਡਾਲ ਨੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ।
ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਕੁਝ ਜਾ ਜਾ ਕੇ,
ਤਰਲੇ ਰੋ ਕੁਰਲਾਕੇ ਨੇ ਪਾਣ ਲੱਗੇ।

ਬਾਹਰ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ,
ਤੀਜਾ ਸਿਰ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਿਆ ਹੈ।
ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਹੈ ਖ਼ੂਬ ਜਲੌਅ ਉਸਦੇ,
ਰੱਤੜੇ ਰਕਤ ਉਸ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਰੰਗਿਆ ਹੈ।

ਹਿੰਮਤ ਚੰਦ ਨੇ ਵੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਕਰੀ ਹਿੰਮਤ,
ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦਾ ਉਹ ਹੈ ਮਹਿਰਾ।
ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ,
ਲੰਬਾ-ਲੰਝਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੈ ਕਿਹਰਾ।

ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਨੇ ਬੜਾ ਹੈ ਮੋਹ ਕੀਤਾ,
ਚੌਥੀ ਬਾਰੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ।
ਛੀਂਬਾ ਜਾਤ ਦਾ ਵਾਸੀ ਦਵਾਰਕਾ ਦਾ,
ਛਾਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਹਨੇ ਹੈ ਆ ਠਾਰੀ।

ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਨਾਈ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ,
ਸਿਰ ਪੰਜਵਾਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਿਆ ਹੈ।
ਬਿਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਇਹ ਪਿਆਰਾ,
ਪੂਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਜਦ ਹੋਈ ਪੂਰੀ,
ਬਹੁਤੇ ਤੁਰ ਗਏ ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ।
ਏਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈ ਅਕਲ ਖਰਾਬ ਹੋਈ,
ਚਾਲੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਟੀਚਾ ਗੁਰੂ ਜੋ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪੂਰਾ,
ਸਿੱਖਾਂ ਰੱਖ ਲਈ ਲਾਜ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ।
ਦਾਨ ਸੀਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ,
ਲੜੀ ਜੋੜੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਕਰਾਰ ਵਾਲੀ।

ਨਾ ਕਦੇ ਸੀਸ ਦਾ ਦਾਨ ਕੋਈ ਮੰਗ ਸਕਿਆ,
ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਂਗਰਾਂ ਇਸ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ ਅੰਦਰ।
ਨਾ ਕਿਤੇ ਢੇਲਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨੇ ਸੀਸ ਦਿੱਤੇ
ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਅੰਦਰ।

ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ

ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਹੋਏ ਪਰਉਪਕਾਰੀ
ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਵਾਲੇ ਸਤਗੁਰੁ ਦੇਵੋ ਦਰਸ ਇਕ ਵਾਰੀ
ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿਰਪਾ ਇਸ ਜਿੰਦ ਨਿਮਾਣੀ
ਸੱਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵੈਣ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰੇ ਛੇਵੇਂ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਭਾਰੀ
ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਵਾਲੇ ਸਤਗੁਰੁ ਦੇਵੋ ਦਰਸ ਇਕ ਵਾਰੀ
ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਸਜਾਇਆ
ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਨਾ ਸਹਿਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਤਾਈਂ ਸਿਖਾਇਆ
ਅਬਦੁੱਲਾ ਤੇ ਨੱਥਾ ਡਾਢੀ ਗਾਵਣ ਵਾਰਾਂ ਭਾਰੀ
ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ -- --

ਅਬਦੁੱਲ ਡਾਢੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗਾਂਦੇ ਮੈਂ ਵਾਰ ਗਾ ਕੇ
ਜ਼ਹਿਰੀ ਸੱਪ ਵੀ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਫਣ ਸੀ ਸਿੱਟੇ
ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤੇਗ ਨੇ ਮਾਰੀ ਮਾਰ ਕਰਾਰੀ
ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ -- --

ਛੇਵੇਂ ਸਤਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਇੱਕ ਮੰਗ ਇਹ ਚਾਹਵੇ
ਦਿਉ ਗੋਦ ਦੇ ਲੇ ਪ੍ਰਿਉ ਦਾਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਜਦ ਆਵੇ
ਗੁਰਿੰਦਰ ਡਾਢੀ ਜਸ ਗਾਂਵਦੇ ਗੱਠ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨਿਆਰੀ
ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਵਾਲੇ ਸਤਗੁਰੁ ਦੇਵੋ ਦਰਸ ਇਕ ਵਾਰੀ
ਢਾਡੀ ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਖਾਲੀ ਆਲ੍ਹਣਾ

ਸੰਨੀ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਹੁਣ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ
ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਾਂ
ਬੱਚਿਆਂ ਬਿਨ ਆਲ੍ਹਣਾ
ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ
ਆਪਾਂ ਆਪਣਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਿਭਾ ਦਿੱਤਾ
ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਭੋਰ
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਭਾਂ ਦੇਈਏ
ਡਿੱਗ-ਡਿੱਗ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ
ਆਪੇ ਸਿੱਖਣਗੇ
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਦਿਨ ਇਹ ਆਲ੍ਹਣਾ
ਹੋਰ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ
ਚੰਗਾ ਇਹੀ ਹੈ
ਜੋ ਕਰ ਆਪਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਵਕਤ ਨੂੰ
ਨਿੰਬੂ ਵਾਂਗ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਪੀ ਜਾਈਏ
ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਵੇਖ,
ਇਸ ਦੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰੀਏ
ਚੰਗਾ ਇਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਰ ਹੁਣ ਆਪਾਂ
ਫੇਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਤੁਰੀਏ
ਸਾਂਝੀਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਰੀਏ
ਤੁਰਦੇ-ਤੁਰਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਈਏ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲਈਏ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਰਕੇ ਪਾੜ ਦੇਈਏ
ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਂਗਲਾਂ ਫੇਰੇ
ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਈਏ
ਹੁਣ ਫਿਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੀਏ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਉੱਤਰ ਜਾਈਏ
ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਾਪੀਏ
ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਧੜਕਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਈਏ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਜਾਈਏ
ਚੱਲ ਫੇਰ ਹੁਣ ਆਪਾਂ
ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੀ-ਸਾ ਖੇਡੀਏ
ਚੱਲ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਆਪਾਂ
ਇਕੱਠੇ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣੀ ਅਤੇ ਪੀਣੀ ਸਿੱਖੀਏ
ਚੱਲ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਆਪਾਂ
ਇਕੱਠੇ ਹੱਸਣਾ ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀਏ
ਚੱਲ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਆਪਾਂ
ਕਿਚਨ ਵਿੱਚ ਡਾਂਸ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੀਏ
ਚੱਲ ਫਿਰ ਰੱਕ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ
ਮਟੀਰਾ ਖਾਈਏ ਅਤੇ ਅੰਬ ਚੂਪੀਏ
ਚੱਲ ਫਿਰ ਹੱਥ ਟੱਚ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਪਾਈਏ
ਚੱਲ ਫਿਰ ਆਪਾਂ ਦੇਵੇਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਪੂੰਜੀ ਦਾ
ਆਨੰਦ ਮਾਣੀਏ
ਚੱਲ ਫਿਰ ਫੜਾ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ
ਕਰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਸੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਭਿੱਜੇ ਬੁੱਲ੍ਹ
ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਚੈਪਟਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰੀਏ
ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ
'ਸੋਨੀ ਡਾਂ' ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ
ਆਪਾਂ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਈਏ
ਆਪਾਂ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਈਏ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ !!

ਬੱਦਲਵਾਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ 'ਸੈਨੀ ਡੇਅ'
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਉੱਠਣਾ ਪਉ
ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਬੈਠਿਆਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨੀ
ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਪਉ
ਪੈਰੀਂ ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਣੀ ਪਉ
ਸਟੀ ਵੀ ਹੱਥ ਫੜਨੀ ਪਉ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ
ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੱਲ 'ਚ ਪਰਨਾ ਪਾਉਣਾ ਪਉ
ਨਾਸੀਂ ਧੂਆਂ ਲਿਆਉਣਾ ਪਉ
ਸੁਆਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੈਣਾ ਪਉ
ਇਹਨਾਂ ਚਿੱਟ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ
ਲਾਹੁਣਾ ਪਉ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਗੋਡਾ ਰੱਖਣਾ ਪਉ
ਹੱਡਾ ਰੋੜੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਉ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਗਿੱਛੀਉਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਪਉ
ਬਾਹ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰੋੜਨੀ ਪਉ
ਚੀਕ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰਵਾਉਣੀ ਪਉ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਜੱਫੇ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਹੁਣ ਘੜੀਸ ਕੇ, ਝਾੜੂ ਦੇ ਨਾਲ
ਇਹ ਗੰਦ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਣਾ ਪਉ
ਫਿਰ ਵਧੀਆ ਜਿਹਾ ਮੰਜਾ ਡਾਉਣਾ ਪਉ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਾ ਸਹੀ
ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ
ਆਪਣਿਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲਈ
ਇਹਨਾਂ ਖੂਨ ਪੀਣੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਦੇ
ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੁਰ ਮੱਝ ਦਾ ਪਾਉਣਾ ਪਉ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਜੇ ਤੂੰ ਉੱਠਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ
ਫੇਰ ਇਹਨਾਂ ਚਿੱਤਾ ਵੱਢ ਵੱਢ ਕੇ
ਤੇਰਾ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੱਕ ਵੀ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਹੈ

ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ ਹਾਊਸਾਂ ਵਿੱਚ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧੋਖੇ ਭੋਣਾ
ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ
ਤੇਰੇ ਕੰਨ ਬੋਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ
ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਇਹ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਇਹਨਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜਿੱਥੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ
ਹੁਣ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਬਣਾਉਣਾ ਪਉ
ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਪੈਸਾ
ਉਹ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਉ
ਇਹਨਾਂ ਬੁੱਢਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ
ਘੁਮਣ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ
ਬਿਠਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ
ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਹੀ
ਕਬਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ
ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਲਿਆਉਣੀ ਪਉ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਇਹ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ
ਬੀਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ
ਤਾਂ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ
ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਹਿ ਜਾਵੇਗਾ
ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ 'ਸੋਨੀ ਸੋਨੀ' ਗੱਲਾਂ
ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਇਆ ਕਰ

ਚੱਲ ਉੱਠ ਹੋ ਖੜ੍ਹਾ, ਝਾੜ ਪਰਨਾ
ਮੇਰੇ ਇੱਕਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਪਉ

'सबद' की प्रस्तुति से प्रवेश आध्यात्मिक रंग में रंगा समारोह

गुरुनानक कालेज में कार्यक्रम के दौरान छात्र-छात्राएं व शिक्षक ● जाहरा

जागरण संवाददाता, धनबाद: धनबाद स्थित गुरु नानक कालेज के डिपार्टमेंट ऑफ कोकेशनल स्टडीज की ओर से शनिवार को मल्टीपरपस हाल में बीसीए विभाग के 15 वें एवं बीबीए विभाग के चौथे प्रवेश समारोह का आयोजन किया गया। जिसमें 175 नव नामांकित छात्र-छात्राओं एवं उनके अभिभावकों ने भाग लिया।

कार्यक्रम का शुभारंभ दीप प्रज्वलन के साथ किया गया। मुख्य अतिथियों को पुष्पगुच्छ भेंट कर कालेज प्रबंधन ने स्वागत किया। इसके पश्चात महाविद्यालय के छात्र-छात्राओं ने 'सबद' की प्रस्तुति से वातावरण को आध्यात्मिक रंग में रंग दिया। छात्रा सोनी कुमारी की पृथ्वांजलि नृत्य विशेष आकर्षण का

तीन वर्षीय पाठ्यक्रम की दी जानकारी: बीसीए विभाग की समन्वयक प्रो. पूजा तिवारी ने तीन वर्षीय पाठ्यक्रम की विस्तृत जानकारी नव नामांकित छात्र-छात्राओं को दी। प्रो. संजय कुमार सिन्हा ने कौशल विकास एवं रोजगारोन्मुखी शिक्षा पर बल दिया। महाविद्यालय के अध्यक्ष सरदार आर.एस. चहल ने पुस्तकों के अध्ययन के महत्व की जानकारी दी। पूर्व प्राचार्य प्रो. पी. शेखर ने जीवन में अनुशासन की सफलता की कुंजी बताया। प्रो. उदय कुमार सिन्हा ने धन्यवाद ज्ञापन प्रस्तुत किया।

कैंपस/सोसाइटी प्रभात

धनबाद, सोमवार 19.01.2026

prabhatkhabar

सर्विस आधारित पदों के लिए 30 तक करें आवेदन

दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी का आयोजन

खबर मन्त्र संवाददाता

धनबाद। गुरु नानक कॉलेज में झारखंड राज्य गठन के 25 वर्ष एवं जनजातीय गौरव के 150 वर्ष पूर्ण होने के उपलक्ष्य में शनिवार को दो दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी की शुरुआत हुई। यह कार्यक्रम झारखंड स्टेट हायर एजुकेशन काउंसिल के सहयोग से आयोजित है। प्राचार्य डॉ. रंजना दास ने स्वागत उद्बोधन देते हुए संगोष्ठी की रूपरेखा प्रस्तुत की और इसे ज्ञान एवं संस्कृति के संवाद की महत्वपूर्ण कड़ी बताया मुख्य अतिथि टुंडी विधायक मथुरा प्रसाद महतो ने कहा कि झारखंड ने 25 वर्षों में शिक्षा, विकास और राम कुमार सिंह ने झारखंड की संस्कृतिक विविधता और जनजातीय समाज के संघर्ष को राज्य की पहचान बताया। विशेष वक्ता रणेंद्र कुमार ने आदिवासी ज्ञान परंपरा और आधुनिक शिक्षा के समन्वय की आवश्यकता पर बल दिया। सीनेट सदस्य रंजीत राय ने संगोष्ठी को ज्ञानवर्धक बताते हुए विश्वविद्यालय की शैक्षणिक प्रतिबद्धता को रेखांकित किया। लेखक एवं फिल्ममेकर मेघनाथ ने कहा कि वैश्वीकरण के बीच संस्कृतिक जड़ों से जुड़ाव जरूरी है। डॉ. आई.के. चौधरी एवं सरदार आर.एस. चहल ने शिक्षा और समाज के संयुक्त प्र विकास का आधार बताया

युवा महोत्सव में दिखा उत्साह, प्रतिस्पर्धी और रचनात्मकता का अद्भुत संगम

टीम लालसा ने ली जिम्मेदारी ले लालसरवा : प्रो एके सिन्हा

मुख्य अतिथि प्रो एके सिन्हा ने कहा कि युवाओं के लिए ऐसे मंच समाज के लालसा और उत्साह के साथ आगे बढ़ने की प्रेरणा देते हैं। उन्होंने विजेता टीम लालसा को बधाई दी। उन्होंने कहा कि युवा ही देश के भविष्य हैं। ऐसे आयोजनों से उनमें नेतृत्व कौशल और सामाजिक जिम्मेदारी की भावना विकसित होती है। उपस्थित सभी युवाओं को उन्होंने शुभकामनाएं दीं।

एकजुटता से ही मिलती है सफलता : प्रो एके सिन्हा

मुख्य अतिथि प्रो एके सिन्हा ने कहा कि युवाओं के लिए ऐसे मंच समाज के लालसा और उत्साह के साथ आगे बढ़ने की प्रेरणा देते हैं। उन्होंने विजेता टीम लालसा को बधाई दी। उन्होंने कहा कि युवा ही देश के भविष्य हैं। ऐसे आयोजनों से उनमें नेतृत्व कौशल और सामाजिक जिम्मेदारी की भावना विकसित होती है। उपस्थित सभी युवाओं को उन्होंने शुभकामनाएं दीं।

इंटरनेट के गलत प्रयोग से सुरक्षित : प्रो उमेश तरार

विशिष्ट अतिथि प्रो उमेश तरार ने कहा कि वर्तमान समय में समाज तेजी से परिवर्तन की ओर बढ़ रहा है। इंटरनेट के गलत प्रयोग से युवाओं को सतर्क रहना होगा। उन्होंने कहा कि इंटरनेट का सही उपयोग ज्ञान अर्जन और सकारात्मक कार्यों के लिए किया जाना चाहिए। उन्होंने छात्रों को इसके प्रति जागरूक रहने की सलाह दी।

समुह संस्कृति का संघ बना युवा मन

बीसीएलकेयू के कुलपति प्रो एके सिन्हा ने कहा कि युवा महोत्सव समुह संस्कृति का संघ बना युवा मन का प्रतीक है। उन्होंने कहा कि यह मंच युवाओं को अपनी प्रतिभा दिखाने का अवसर प्रदान करता है।

मेडीसिन कॉलेज : महोत्सव के मेजबान पीके राय मेमोरियल कॉलेज ने अपनी बहुमुखी प्रतिभा बताते हुए लोकगीत, शास्त्रीय संगीत, एकल नृत्य, समूह नृत्य, नाटक, कविता पाठ जैसे कुल 10 कार्यक्रम पेश किए। इसमें कलाओं की विविधता के साथ-साथ सामाजिक संदेश भी देखने को मिला। इन कार्यक्रमों में अपनी प्रस्तुति देकर टीम ने पहला स्थान हासिल किया।

उपमुख्यमंत्री की ट्रॉफी से हर्षित मोहन, राय सिन्हा और हक ग्रुप रहा खाली : महाविद्यालयों की प्रतिभा को मंच मुहैया कराने के उद्देश्य से आयोजित युवा महोत्सव में मेडीसिन कॉलेज ने बाजी मार ली। उपमुख्यमंत्री की ट्रॉफी से हर्षित मोहन, राय सिन्हा और हक ग्रुप खाली रहा। मेडीसिन कॉलेज ने 10 कार्यक्रमों में से 7 में प्रथम स्थान हासिल किया। इसके अलावा 3 में द्वितीय स्थान प्राप्त किया। इस प्रदर्शन के आधार पर मेडीसिन कॉलेज को 'ओवरऑल चैंपियन' घोषित किया गया। उपमुख्यमंत्री की ट्रॉफी से हर्षित मोहन, राय सिन्हा और हक ग्रुप खाली रहा। इसके अलावा 3 में द्वितीय स्थान प्राप्त किया। इस प्रदर्शन के आधार पर मेडीसिन कॉलेज को 'ओवरऑल चैंपियन' घोषित किया गया।

उपमुख्यमंत्री की ट्रॉफी से हर्षित मोहन, राय सिन्हा और हक ग्रुप खाली रहा : महाविद्यालयों की प्रतिभा को मंच मुहैया कराने के उद्देश्य से आयोजित युवा महोत्सव में मेडीसिन कॉलेज ने बाजी मार ली। उपमुख्यमंत्री की ट्रॉफी से हर्षित मोहन, राय सिन्हा और हक ग्रुप खाली रहा। इसके अलावा 3 में द्वितीय स्थान प्राप्त किया। इस प्रदर्शन के आधार पर मेडीसिन कॉलेज को 'ओवरऑल चैंपियन' घोषित किया गया।

समापन समारोह में उमड़ी भीड़, विधायक ने दिया 1 लाख का अनुदान

समापन समारोह में मुख्य अतिथि के रूप में उपस्थित विधायक मथुरा प्रसाद महतो ने युवाओं को संबोधित करते हुए कहा कि युवा महोत्सव केवल प्रतियोगिता नहीं, बल्कि आत्मविश्वास बढ़ाने का मंच है। उन्होंने घोषणा की कि विधायक कोष से कॉलेज को 1 लाख रुपये का अनुदान दिया जाएगा। उन्होंने कहा कि युवा ही देश के भविष्य हैं। ऐसे आयोजनों से उनमें नेतृत्व कौशल और सामाजिक जिम्मेदारी की भावना विकसित होती है।

मेडीसिन कॉलेज ने जीती ट्रॉफी, 10 कार्यक्रमों में 7 में प्रथम स्थान

मेडीसिन कॉलेज ने 10 कार्यक्रमों में से 7 में प्रथम स्थान हासिल किया। इसमें समूह नृत्य, एकल नृत्य, लोकगीत, शास्त्रीय संगीत, एकल अभिनय, समूह गायन, नाटक और कविता पाठ शामिल थे। इन सभी कार्यक्रमों में कॉलेज के कलाकारों ने अपनी प्रतिभा का शानदार प्रदर्शन किया। इस प्रदर्शन के आधार पर मेडीसिन कॉलेज को 'ओवरऑल चैंपियन' घोषित किया गया।

ओवरऑल चैंपियन मेडीसिन कॉलेज

कॉलेज	प्राप्त	द्वितीय
एसएसएलएनटी मेडिकल कॉलेज	8	5
पीके राय मेमोरियल कॉलेज	6	2
गुरुनानक कॉलेज	4	11
विनोबा भावे विश्वविद्यालय	3	7
बीएसएल मेडिकल कॉलेज	2	1
अलराज मेडिकल कॉलेज मोदीनगर	2	1
इलम्बा मेडिकल कॉलेज	1	1
मेडिकल कॉलेज	1	1
नवीं मेडिकल कॉलेज	1	-
एसएसएलएनटीसी एसएलएनटीसीसी	-	1

पामाजिक चेतना को वैयक्तिक जागृति की है आवश्यकता

एक नजर में

कार्यशास्त्र व भाषा-साहि पर आधारित प्रदर्शनी लगा

धनबाद : गुरुनानक कालेज के हिंदी विभाग की ओर से भूदा परिस गया। विषय भाषा, संस्कृति, धरोह है। हिंदी विभाग की छात्राओं दिया। अंजलि, मुस्कान, आरती, प्रिया दिव्या ने कविता पाठ कर वातावर को साहित्यिक रंग से भर दिया। अंतिम प्रस्तुति दुर्गा स्तुति एवं असु मर्दन रही। विभाग के छात्र-छात्राओं द्वारा काव्यशास्त्र, भाषा और साहि पर आधारित माडल प्रदर्शनी विशेष आकर्षण का केंद्र रही। संचालन प्रो सिमरन ने किया।(जासं)

का आर जाला प्रशासन का भी ध्यान नहा ह।

युवा पुस्तकों का अध्ययन जरूर करें : आरएस चहल

धनबाद : गुरु नानक कॉलेज के वोकेशनल स्टडीज विभाग की ओर से रविवार को बैंक मोड़ शाखा में प्रवेश समारोह हुआ। इसमें बीसीए और बीबीए के नवनामांकित विद्यार्थी शामिल हुए। इस दौरान छात्र-छात्राओं ने सबद की प्रस्तुति दी। वहीं सोनी कुमारी ने पृथ्वांजलि नृत्य प्रस्तुत किया। प्राचार्य डॉ. रंजना दास ने कहा कि विद्यार्थी कक्षा में नियमित रूप से शामिल हों और अनुशासित रहें। प्रो. पुष्प तिवारी ने तीन वर्षीय पाठ्यक्रम की विस्तृत जानकारी दी। वहीं प्रो. संजय कुमार सिन्हा ने कौशल विकास व रोजगारोन्मुखी शिक्षा पर बल दिया। कॉलेज के अध्यक्ष सरदार आरएस चहल ने कहा कि युवा समाज के सशक्त प्रहरी हैं। पुस्तकों का अध्ययन जरूरी है। पूर्व प्राचार्य प्रो. पी. शेखर ने कहा कि जीवन में अनुशासन सफलता की कुंजी है। धन्यवाद ज्ञापन प्रो. उदय कुमार सिन्हा ने किया। मैक्स पर सरदार मंजीत सिंह सलूजा, सरदार मंजीत सिंह, डॉ. मीना मालवीय, प्रो. अमरजीत सिंह, डॉ. वर्षा सिंह, प्रो. कौशिक, प्रो. प्रियंका, प्रो. ममता, प्रो. अंशुमन, प्रो. रुनेल गोस्वामी, प्रो. नमिता, प्रो. सोनू, प्रो. अभिषेक आदि मौजूद थे।

पावर लिफ्टिंग कांग्रेस में जीएन कालेज की अंजली बनीं अव्वल

जागरण संवाददाता, धनबाद: वर्ल्ड पावरलिफ्टिंग फेडरेशन (डब्ल्यूपीसी) द्वारा रांची में आयोजित राज्य स्तरीय पावरलिफ्टिंग प्रतियोगिता में गुरुनानक कालेज की इतिहास विभाग की छात्रा अंजली कुमारी ने जूनियर ग्रुप (52-54 किलोग्राम वर्ग) में प्रथम स्थान प्राप्त किया।

इस प्रतियोगिता में देश के विभिन्न राज्यों के प्रतिभागियों ने भाग लिया। अंजली ने डेडलिफ्ट में 95 किलोग्राम, बेंच प्रेस में 50 किलोग्राम और स्क्वाट्स में 85 किलोग्राम उठाकर अपने वर्ग में सर्वोच्च स्थान हासिल किया। अंजली का यह प्रदर्शन न केवल गुरुनानक कालेज का नाम रोशन करता है, बल्कि धनबाद जिले और झारखंड राज्य को भी गर्वित करता है। उन्होंने 14 से 16 नवंबर 2025 तक बेंगलुरु में होने वाली राष्ट्रीय पावरलिफ्टिंग प्रतियोगिता के लिए

छात्रा ने डेडलिफ्ट में 95 किग्रा बेंच प्रेस में 50 किग्रा और स्क्वाट्स में 85 किग्रा उठाकर अपने वर्ग में सर्वोच्च स्थान पाया

वर्ल्ड पावर लिफ्टिंग कांग्रेस में विजेता जीएन कालेज की अंजली ● जाहरा

अपनी जगह सुनिश्चित कर ली है। अंजली ने अपनी सफलता का श्रेय अपने माता-पिता, प्रशिक्षकों और कालेज को दिया।

नवाचार ही शिक्षण प्रणाली की रीढ़ : डा. राधानाथ

जागरण संवाददाता, धनबाद: झारखंड तत्वाधान में राज्य स्थापना के 25 वर्ष पूर्ण होने के उपलक्ष्य में अखिल राष्ट्रीय स्तरीय मुख्य विषयक राज संस्थाओं की करने और ई जेनेट्रिक डिजाइन विनोद बिहारी विश्वविद्यालय डा. राधानाथ की अध्यक्षता में आयोजित राष्ट्रीय संगोष्ठी के मुख्य अतिथि के रूप में शामिल हुए।

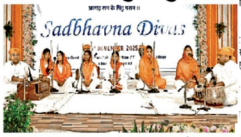

देव मोड़ स्थित गुरुद्वारा साउठ में सद्भावना दिवस समरोह में शामिल कॉलेज के ● जाहरा

देव विश्वविद्यालय, अमृतसर का प्रतिनिधित्व करने वाले प्राध्यापकों ने निरर्थक खतनवा गतका शुरु के गतका प्रदर्शन ने उपस्थित लोगों को रोमांचित कर दिया।

श्रीबोधिसत्व कुं के कुलपति प्रो. डा.राम कुमार सिंह ने गुरुनानक देव जी के सार्वभौमिक प्रेम, एकता और सेवा के संदेश को आज के समाज के लिए अनुकरणीय बताया। गुरुद्वारा साहबसिंघ मनजीत सिंह प्रसाद भाटुड, जीएन कालेज के प्राचार्य डा.रंजना दास आदि ने।

समाज को जोड़ने वाले सेतु हैं पुरोहित

जागरण संवाददाता, धनबाद: गुरुनानक कालेज, बड़ा गुरुद्वारा प्रबंधक कमेटी बैंक मोड़ एवं सिख सिटिजंस आफ धनबाद कोलसेप्ट्स के संयुक्त तत्वाधान में गुरुकर को बड़ा गुरुद्वारा मैदान में डी गुरुनानक देव जी के 557वें प्रकाशपर्व के उपलक्ष्य में सद्भावना टिकत का आयोजन किया गया। इस वर्ष का विषय वर्ष में पुरोहितों की प्रासंगिकता था। इसमें शहर के शिक्षाविद, धर्मगुरु, छात्र एवं नागरिक बड़ी संख्या में शामिल हुए।

प्रो. डा. सैयद अली कर्बेम, दिल्ली विश्वविद्यालय ने धर्म की सामाजिक भूमिका पर अपने विचार रखे। ब्रिटो जूनी स्कूल के छात्रों के मनमोहक शब्द के बाद, प्रो. डा. श्रीकांत द्विवेदी, विनायक विश्वविद्यालय ने कहा कि पुरोहित केवल धर्म का रक्षक नहीं, बल्कि समाज को जोड़ने वाला सेतु भी हैं। गुरुनानक कालेज की टीम ने भी शबद कीर्तन प्रस्तुत किया। कार्यक्रम में प्रो. डा. अमरजीत सिंह, गुरुनानक

गुरुनानक कालेज में छात्राओं ने सजाई सुरमयी शाम

प्रतिभा दे गुरुनानक कालेज में आयोजित तिया दा मेला सांस्कृतिक कार्यक्रम में मुख्य प्रस्तुत करती छात्राएं ● जाहरा

जागरण संवाददाता, धनबाद : गुरु नानक कालेज के एलोपेथ डेंचल सभागार में हिएपरमिट आफ डिजीटीकी की ओर से विंकर भी साक्षात्कार सहयोग के रूप में तिया दा सावन महोत्सव के रूप में तियां दा मेला नामक मनमोहक सांस्कृतिक संध्या का आयोजन किया गया। मुख्य अतिथि गुरुआता महाविद्यालय के छात्र-छात्राओं के मधुर शब्द गायन से हुई, जिसने वातावरण को आध्यात्मिक और सांस्कृतिक रंग में रंग दिया।

महाविद्यालय के अध्यक्ष आरएसचहल ने कार्यक्रम की रूपरेखा एवं उद्देश्य पर प्रकाश डालते हुए कहा कि सरदार मंजीत सिंह जी द्वारा मिली सीख ने उन्हें को भावविभोर कर दिया। महाविद्यालय की छात्राओं ने पारंपरिक कजरी नृत्य की प्रस्तुति दी। इसके साथ ही गिद्दा एवं रंगारी गीत का भावपूर्ण चित्रांकन प्रस्तुत किया गया। छात्रा-छात्राओं के दायें नृत्य ने उन्हें को भंडासपद कर दिया। महाविद्यालय की विद्यार्थियों ने किया। प्राचार्या डा. रंजना दास सावन का प्रतीक अन्य

डीपीएस आसनसोल बना विजेता

संत अमरण, दुमकाएपी : जेसोआइए चिल्ड्रेन्स-बनाकर हुए दीकर को कुमकाएपी कलब में ब्रेन बलाइट इंटर स्कूल विज्ञान प्रतियोगिता का आयोजन किया गया। कार्यक्रम के शुभआत मुख्य अतिथि कृष्ण लाल रंगटा, संतोष अग्रवाल अक्षयेन सरस्वती विद्या मंदिर एवं पवन साहनान ने किया। विज्ञान प्रतियोगिता में दिनेकली मुरमा, अक्षयेन सरस्वती विद्या मंदिर चिरकाटा लोधमा अकल किस्सा लिया। सभी स्कूल के तीन-तीन छात्र मौजूद थे। कोलकाता से आए विकास गुप्ता राजीव सान्याल ने छात्रों के समग्र ज्ञान एवं कौशल पर जोर दिया। प्रतियोगिता का विजेता टिमला पब्लिक आसनसोल व उपविजेता पब्लिक स्कूल बना। जेसोआइए चिल्ड्रेन्स-बनाकर हुए दीकर को कुमकाएपी कलब में ब्रेन बलाइट इंटर स्कूल विज्ञान प्रतियोगिता का आयोजन किया गया। कार्यक्रम का शुभआत मुख्य अतिथि कृष्ण लाल रंगटा, संतोष अग्रवाल अक्षयेन सरस्वती विद्या मंदिर एवं पवन साहनान ने किया। विज्ञान प्रतियोगिता में दिनेकली मुरमा, अक्षयेन सरस्वती विद्या मंदिर चिरकाटा लोधमा अकल किस्सा लिया। सभी स्कूल के तीन-तीन छात्र मौजूद थे। कोलकाता से आए विकास गुप्ता राजीव सान्याल ने छात्रों के समग्र ज्ञान एवं कौशल पर जोर दिया। प्रतियोगिता का विजेता टिमला पब्लिक आसनसोल व उपविजेता पब्लिक स्कूल बना। जेसोआइए चिल्ड्रेन्स-बनाकर हुए दीकर को कुमकाएपी कलब में ब्रेन बलाइट इंटर स्कूल विज्ञान प्रतियोगिता का आयोजन किया गया। कार्यक्रम का शुभआत मुख्य अतिथि कृष्ण लाल रंगटा, संतोष अग्रवाल अक्षयेन सरस्वती विद्या मंदिर एवं पवन साहनान ने किया। विज्ञान प्रतियोगिता में दिनेकली मुरमा, अक्षयेन सरस्वती विद्या मंदिर चिरकाटा लोधमा अकल किस्सा लिया। सभी स्कूल के तीन-तीन छात्र मौजूद थे। कोलकाता से आए विकास गुप्ता राजीव सान्याल ने छात्रों के समग्र ज्ञान एवं कौशल पर जोर दिया। प्रतियोगिता का विजेता टिमला पब्लिक आसनसोल व उपविजेता पब्लिक स्कूल बना।

ज्ञान समागम में भाग लेंगे जीएन कालेज के दो स्वयंसेवक

जासं, धनबाद : राज्य सरकार के युवा विभाग की ओर से 17-18 जनवरी को रांची विश्वविद्यालय में दो दिवसीय दिवसीय युवा ज्ञान समागम का आयोजन किया जा रहा है। इसमें भाग लेने के लिए जीएन कालेज के दो एनएसएस स्वयंसेवकों का चयन किया गया है। समागम में बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय के चार विद्यार्थी शामिल हो रहे हैं। जीएन कालेज के एनएसएस स्वयंसेवक अश्विन चावड़ा एवं अवंतिका राय भाग लेंगी। कार्यक्रम का आयोजन झारखंड

अश्विन चावड़ा

अवंतिका राय

जीएन कालेज ने निकाली जागरूकता रै

धनबाद : गुरुनानक कालेज में बुधवार को फाइलेरिया उन्मूलन कार्यक्रम के अंतर्गत महाविद्यालय की एनएसएस इकाई-एक एवं इकाई-दो के प्रयास से जागरूकता रैली निकाली गई। यह रैली जीएन कालेज परिसर से प्रारंभ होकर रानी रोड स्थित शनि मंदिर तक निकाली गई। इसमें बड़ी संख्या रोग के प्रति जागरूक किया। छात्रों विभिन्न स्थानों पर रुककर स्थानीय नागरिकों को फाइलेरिया के कारण, लक्षण, बचाव एवं सरकारी दवा सेव कार्यक्रम के महत्व के बारे में जानक दी। प्राचार्या डा. रंजना दास ने फाइलेरिया उन्मूलन की आवश्यकत पर विस्तार से प्रकाश डाला। सभी

शिक्षण संस्थाओं की कमियों को दूर करने के लिए सम्मिलित प्रयासः रा

युवा महोत्सव 24 मेडल के साथ जीएन कॉलेज चैंपियन, एसएसएलएनटी उप विजेता

बेहतर नागरिक सुविधाएं व विकास के लिए करेंगे मतदान

हिन्दुस्तान अपने युवा

हिन्दुस्तान www.livehindustan.com

धनबाद 31-08-2025

धनबाद 15-09-2025

अभिभावक-शिक्षक बैठक में छात्रों की शैक्षणिक उत्कृष्टता के लिए जरूरी

एकेडमिक काउंसिल की बैठक में कई प्रस्तावों को मिली मंजू

जीएन में एमसीए व एमबी की पढ़ाई की कवायद तेज

कॉमर्स प्रदर्शनी में आदित्या, अजीत और विवेक रहे अव्वल

सिख युद्धकला गतका से आत्मरक्षा करेंगी छात्राएं

जीएन कॉलेज के पूर्व अध्यक्ष एसबीएस जब्बी का निधन

व्याख्यान प्रति सप्ताहः डॉ रंजना

GURU NANAK COLLEGE

NAAC Accreditated

(Established & Managed by Gurudwara Prabandhak Committee, Dhanbad)

DHANBAD- 826001

E-mail: principal@gncollege.org • Website:www.gncollege.org

PHONE : 2305070, 2307745, 2300994

Techno Print, . # 9931464232